

VILNIAUS UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
TARPTAUTINĖS IR ES TEISĖS KATEDRA

Dieninės studijų formos
V kurso tarptautinės teisės
studijų atšakos studentės
Ramunės Kunigėlytės

MAGISTRO DARBAS

**SANTYKIS TARP TEISĖS Į PRIVATAUS IR ŠEIMOS GYVENIMO GERBIMĄ BEI
SAVIRAIŠKOS LAISVĖS PAGAL EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ KONVENCIJĄ**

**THE RELATIONSHIP BETWEEN THE RIGHT TO RESPECT ONE'S PRIVATE LIFE AND THE RIGHT TO
FREEDOM OF EXPRESSION ACCORDING TO THE EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS**

Vadovas: asist. Vygantė Milašiūtė
Recenzentas: asist. Mindaugas Civilka

Vilnius
2007

TURINYS

IŽANGA -----	3
1. TEISĖS Į PRIVATAUS IR ŠEIMOS GYVENIMO GERBIMĄ SAMPRATA PAGAL EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ KONVENCIJOS 8 STRAIPSNĮ -----	6
2. NUOMONĖS REIŠKIMO ARBA SAVIRAIŠKOS LAISVĖ PAGAL KONVENCIJOS 10 STRAIPSNĮ-----	16
3. SANTYKIS TARP TEISĖS Į PRIVATAUS IR ŠEIMOS GYVENIMO GERBIMĄ BEI NUOMONĖS REIŠKIMO LAISVĖS PAGAL EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMO JURISPRUDENCIJĄ -----	26
3.1. BENDRIEJI TEISĖS Į PRIVATUMĄ IR SAVIRAIŠKOS LAISVĖS KLAUSIMAI -----	28
3.1.1. INFORMACIJOS SKLEIDIMO APIE VIEŠUS IR PRIVAČIUS ASMENIS SKIRTUMAI-----	29
3.1.1.1. KRITIKOS RIBOS POLITIKŲ, VALSTYBĖS PAREIGŪNŲ IR TARNAUTOJŲ ATŽVILGIU -----	30
3.1.1.2. ŽODŽIO LAISVĖ IR TEISMINĖS VALDŽIOS AUTORITETO APSAUGA -----	34
3.1.1.3. ŽYMIŲ VISUOMENĖS VEIKĖJŲ PRIVATUMO APSAUGA -----	39
3.1.2. TEISĖ Į PRIVATAUS GYVENIMO GERBIMĄ IR TEISĖ Į INFORMACIJĄ -----	47
3.1.3. PROFESINĖ VEIKLA PAGAL 8 STRAIPSNIO „PRIVATAUS GYVENIMO“ SAMPRATĄ IR NUOMONĖS REIŠKIMO LAISVĖ-----	50
3.2. TEISĖ Į KORESPONDENCIJOS SLAPTUMĄ IR SAVIRAIŠKOS LAISVĖ -----	52
3.3. TEISĖ Į BŪSTO NELIEČIAMYBĘ IR SAVIRAIŠKOS LAISVĖ-----	55
3.4. TEISĖ Į ŠEIMOS GYVENIMO GERBIMĄ IR SAVIRAIŠKOS LAISVĖ-----	57
IŠVADOS -----	60
LITERATŪROS SĄRAŠAS -----	62
SANTRAUKA-----	70
SUMMARY -----	71

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, priimta 1950 m., yra skirta apsaugoti žmogaus teises ir fundamentalias laisves. Konvencijos, kaip ir kitų tarptautinių sutarčių, tikslas – apginti individą nuo bet kokio valstybės neteisėto kišimosi į jo teisių ir laisvių apsaugos sferą. Konvencijos 1 straipsnyje numatyta valstybės pareiga – užtikrinti kiekvienam jos jurisdikcijoje esančiam asmeniui Konvencijoje įtvirtintas įvairias asmens prigimtines teises ir laisves. Svarbu paminėti, kad Europos žmogaus teisių Konvencija iš kitų tarptautinių sutarčių išsiskiria tuo, kad yra vis dar vienintelis tarptautinis žmogaus teisių susitarimas, suteikiantis tokio aukšto lygio žmogaus teisių apsaugą.

Europos žmogaus teisių konvencija yra laikoma turinti savyje gyvojo instrumento (angl. *living instrument*) savybę. O tai reiškia, kad joje įtvirtintų teisių prigimtis ir apimtis, kuria jos turi būti apsaugomos, priklauso nuo visuomenėje egzistuojančių vertybių, kurios nuolat kinta.

Konvencijos 8 straipsnis gina kiekvieno individo privatą ir šeimos gyvenimą. Atsižvelgiant į minėto straipsnio pirmąją dalį, „kiekvienas turi teisę į privataus ir šeimos gyvenimo apsaugą, būsto neliečiamybę ir korespondencijos slaptumą.“ Konvencijos 8 straipsnyje įtvirtinta teisė iš kitų išsiskiria tuo, kad ji apima itin platų į ją įeinančių teisių ratą. Todėl asmens teisė į šeimos gyvenimo apsaugą turi būti aiškinama plačiai. O Europos žmogaus teisių teismo praktikoje nuolat plečiamos Konvencijos 8 straipsnio 1 dalyje numatytos apsaugos ribos.

Tuo tarpu Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 10 straipsnis yra skirtas saviraiškos laisvei. Jis numato, kad kiekvienas turi teisę laisvai reikšti savo mintis ir įsitikinimus, nepaisant valstybės sienų ir netrukdam valstybės pareigūnams. Nuomonės reiškimo laisvė yra laikoma viena iš svarbiausių sąlygų demokratinės visuomenės bei atskiro individo vystymuisi. Ši laisvė yra svarbi ir kitų Konvencijoje įtvirtintų teisių garantavimui.

Svarbu tai, kad saviraiškos laisvė gali dažnai konfliktuoti su kitais interesais, t.y. su kitomis Konvencijos ginamomis teisėmis, taip pat ir su teise į privatą ir šeimos gyvenimą. O ten, kur yra kolizija tarp teisės į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimo ir saviraiškos laisvės, Strasbūro institucijos neišvengiamai turi pasverti abu interesus tam, kad nuspręstų kuris iš jų nagrinėjamoje situacijoje turi prioritetą. Taigi kiekviena Konvencijos teisė ir laisvė yra

skelbiama, pripažįstama ir garantuojama, tačiau tuo pačiu metu kiekviena iš jų gali riboti kitą arba būti ribojama. Iš esmės, kolizija tarp 8 ir 10 straipsnyje įtvirtintų teisių slypi konflikte tarp saviraiškos laisvės, visuomenės teisės būti tinkamai informuota ir individo teisės į privatumą bei reputaciją.

Tema aktuali, nes nors pakankamai įprasta yra dviejų Konvencijos užtikrinamų teisių susidūrimo situacija, tačiau aiškaus šios kolizijos šalinimo būdo nėra. Valstybių, Konvencijos dalyvių, užduotis yra užtikrinti bei plėtoti žmogaus teisių apsaugos sferą. Tačiau kaip rasti teisingą sprendimą ir pusiausvyrą situacijoje, kai iškyla du lygiaverčiai interesai, kurių apsauga yra garantuojama pačios Europos žmogaus teisių konvencijos? Nors dauguma autorių nagrinėja šį santykį kaip žiniasklaidos teisę skleisti informaciją ir kritikos ribas viešųjų ir privačių asmenų atveju, šiame darbe aptariami ir kiti Konvencijos 8 ir 10 straipsnių santykio aspektai. Taip pat gilinamasi į teisės į informaciją santykį su įvairiomis „privataus gyvenimo“ sferą įeinančiomis teisėmis pagal 8 straipsnį.

Magistrinio darbo tyrimo objektas yra santykis tarp teisės į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą bei teisės į saviraiškos laisvę pagal Europos žmogaus teisių konvenciją, santykio apimtis, abiejų teisių užtikrinimas ir ribos. Šiame darbe nagrinėjami regioniniai teisės aktai, pateikiama Europos Žmogaus Teisių Teismo praktinės veiklos analizė, kuri padeda sistemaiškai analizuoti pačią darbo problematiką ir kompleksiskai išnagrinėti su tema susijusius klausimus, kurie yra iškeliami kaip šio magistrinio darbo tikslas ir uždaviniai.

Tyrimo tikslas – apžvelgti ir išanalizuoti 8 ir 10 Konvencijos straipsnių santykį, remiantis Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika; panagrinėti, kokiose situacijose atsiranda kolizija tarp minėtųjų straipsnių; taip pat išanalizuoti įvairius atvejus ir sužinoti, kada viena iš šių konvencinių teisių turės prioritetą.

Tyrimo keliami uždaviniai yra šie:

- 1) pateikti santykio tarp teisės į privataus gyvenimo gerbimą ir saviraiškos laisvę, sampratą;
- 2) išnagrinėti 8 ir 10 Konvencijos straipsnių ryškiausias kolizijos atvejus, remiantis Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimais įvairiose bylose;
- 3) apžvelgti atvejus, kai iškyla konfliktas tarp viešo asmens teisės į privatumą ir žiniasklaidos teisės perteikti informaciją bei visuomenės teisės būti informuota;
- 4) išanalizuoti sąlytį tarp individo teisės į informaciją ir kitų Konvencijos 8 straipsnio apimamų teisių (teisė į susirašinėjimo slaptumą, teisė į būsto neliečiamybę, teisė į šeimos gyvenimo gerbimą).

Svarbiausias magistriniame darbe naudojamas metodas yra loginis – analitinis. Šiuo metodu analizuojama santykio tarp teisės į privataus gyvenimo gerbimą ir saviraiškos laisvę pagal Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją apimtis, remiantis Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika. Minėtas metodas buvo svarbus ir formuluojant darbo tikslus bei uždavinius. Nustatant 8 ir 10 Konvencijos straipsnių apimamų teisių turinį, buvo remiamasi ir sisteminiu metodu. Valstybių, Konvencijos dalyvių, pozityvių išsipareigojimų, susijusių su Konvencijos 8 ir 10 straipsniu, ypatumai nagrinėjami taip pat vadovaujantis istoriniu metodu, atsižvelgiant į konkretaus laikotarpio socialines, ekonomines, politines ypatybes bei atskleidžiant Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikos vystymosi dinamiškumą. Taip pat be visų minėtų metodų, darbe buvo panaudoti lyginamasis, teleologinis, aprašomasis bei kiti pagalbiniai metodai.

Magistrinis darbas susideda iš trijų pagrindinių dalių. Darbas pradedamas įžanga, pirmojoje ir antroje dalyje pateikiama Konvencijos 8 ir 10 straipsnių taikymo apimtis. Trečioje dalyje nagrinėjama santykio tarp teisės į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą bei saviraiškos laisvės samprata, analizuojami įvairūs teisės į privataus gyvenimo gerbimą ir saviraiškos laisvės kolizijų atvejai pagal 8 ir 10 Konvencijos straipsnius, tais straipsniais užtikrinamų žmogaus teisių apsaugos apimtis ir lyginamuoju aspektu atskleidžiami pagrindiniai santykio aspektai. Darbas apibendrinamas išvadamis.

Nagrinėjant šią temą daugiausia buvo vadovautasi regioninių organizacijų teisės aktais, kurie įtvirtina žmogaus teisių apsaugą, o didžiausias dėmesys buvo skiriamas Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikai. Taip pat buvo aptarti ir keletas nacionalinių teismų išnagrinėtų bylų, siekiant jas palyginti su Europos Žmogaus Teisių Teismo priimtais sprendimais. Aptariant pagrindines problemas, susijusias su šia tema, buvo atsižvelgta į Europos Tarybos komentarus.

Pakankamai svarbi vieta šiame magistriniame darbe skiriama teisės doktrinai bei įvairių, daugiausia užsienio autorių, darbams, kurie padėjo atskleisti santykio tarp teisės į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą ir saviraiškos laisvės, esmę. Darbe buvo vadovautasi Tulkens Fr. „Freedom of expression and information in a democratic society and the right to privacy under the ECHR: a comparative look at Articles 8 and 10 of the ECHR”, Harris D.J., O’Boyle M., Warbrick C. “Law of European Convention on Human Rights”, Jacobs ir White „European Convention on Human Rights“, Europos Žmogaus Teisių Teismo teisėjos Jočienės D. straipsniais ir kitų autorių mintimis.

1. TEISĖS Į PRIVATAUS IR ŠEIMOS GYVENIMO GERBIMĄ SAMPRATA PAGAL EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ KONVENCIJOS 8 STRAIPSNĮ

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos¹ 8 straipsnyje įtvirtinus teisę į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimo apsaugą, ji pirmą kartą tampa įgyvendinama priverstine tvarka regioniniu lygmeniu.

Kaip jau minėta, labai svarbu turėti galvoje tai, kad šios teisės koncepcija yra itin dinamiška, taip pat kaip ir pačios teisės prasmė yra besivystanti, turinti galimybę apimti daugelį sričių, kurios tarpusavyje yra susiję, o kitos tiesiog sutampa.²

Įvairiuose nacionaliniuose bei tarptautiniuose teisės aktuose ši teisė apibrėžiama gana abstrakčiai ir lakoniškai, paliekant jos turinį išplėtoti teismų praktikai.³

Europos Žmogaus Teisių Komisijos nuomone, asmens „privatus“ gyvenimas negali būti suprastas vien kaip asmens teisė į privatumą, teisė gyventi taip, kaip asmeniui norisi, ir būti apsaugotam nuo viešumo. Ši teisė taip pat apima ir teisę atitinkamu laipsniu sukurti ir plėtoti santykius su kitais asmenimis, ypač emocinėje srityje, siekiant ugdyti ir skatinti savo asmenybę. Autoriai Clayton ir Tomlinson⁴ teigia, kad pagarba privačiam gyvenimui apima pagarbą asmens moraliniam ir fiziniam integralumui, asmens identitetui, privačiai informacijai, asmens seksualumui, asmeninei ir privačiai erdvei. Teismas pabrėžė, kad privatus gyvenimas yra plati sąvoka, nepasiduodanti išsamiam apibrėžimui, bet ji apsaugo tokius svarbius asmeninės sferos elementus kaip lyties identitetą, vardą ir seksualinę orientaciją bei seksualinį gyvenimą⁵.

Taikant Konvenciją praktikoje buvo pastebėta, jog pati 8 straipsnio formuluoته formaliai atitinka valstybės pareigą susilaikyti nuo bet kokių veiksmų, kuriais kišamasi į šeimos bei privatų gyvenimą. Kita vertus, pripažinus, jog valstybė iš principo negali nesikišti į asmens teisę į jo šeimos bei privataus gyvenimo gerbimo įgyvendinimą, Teismo

¹ 1950m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. Valstybės žinios, 1995, Nr. 40-987.

² Kilkelly U. *The right to Private and family life*. Strasbourg: Council of Europe. 2001. p. 10.

³ Jočienė D., Čilinskas K. *Žmogaus teisių apsaugos problemos tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje*. Vilnius, 2005. p. 57, 58.

⁴ R. Clayton, H. Tomlinson. *The Law of Human Rights*. Oxford. 2000, para. 12.85- 12.94.

⁵ Jacobs and White. *European Convention on Human Rights*. Third Edition. Oxford University Press. 2002. p. 221.

sprendimuose vis dėlto buvo pažymėta, jog pamatiniai straipsnio principai tam tikrais atvejais reikalauja pozityvių veiksmų iš valstybės pusės.

Pranešime dėl bylos *Van Oosterwijk prieš Belgiją*⁶, kurioje buvo keliamas klausimas dėl valstybės pareigos pakeisti gimimo įrašus transvestito gimimo dokumentuose, buvo pabrėžta: teisė į tai, kad būtų gerbiamas „privatus gyvenimas“, - tai teisė į asmeninį gyvenimą, teisė gyventi taip, kaip kam norisi, būti apsaugotam nuo tokio gyvenimo kėlimo į viešumą. Iš dalies ji apima ir teisę užmegzti bei palaikyti ryšius su kitais žmonėmis, ypač emocinio gyvenimo sferoje, suteikiant galimybę ugdyti ir realizuoti save kaip asmenybę.

Labai sudėtinga įvardyti, kokiomis aplinkybėmis valstybė turėtų imtis savo pozityviosios pareigos. Teismas pažymėjo, jog sąvoka „gerbimas“ nėra aiškiai apibrėžta, be to, susitariančiose šalyse egzistuoja gana įvairi praktika, todėl kiekvienoje byloje šios sąvokos ribos gali kisti. Valstybė turi veikti taip, kad būtų užtikrinta sąžininga pusiausvyra tarp visuomenės ir žmogaus intereso.⁷

Asmenų, pakeitusių lytį, skundai Europos Žmogaus Teisių Teisme gana aiškiai parodo, kad yra vystomos ir plečiamos pozityvios valstybių pareigos pagal Konvenciją. Net ir tuo atveju, kai aplinkybės neatitinka jau nusistovėjusios Teismo praktikos vienu ar kitu klausimu, ryškėja tendencija plėsti Konvencijos reguliavimo sritį. Tai ypač ryškiai galima pastebėti transseksualų bylose prieš Didžiąją Britaniją. Nors dar visai neseniai Teismas teigė, kad valstybei nėra pareigos keisti egzistuojančią gimimų registracijos sistemą (*Sheffield ir Horsham prieš Jungtinę Karalystę*⁸ byla), šiuo metu Teismas jau yra įtvirtinęs nuostatą, kad valstybė vis dėlto yra įpareigota užtikrinti naujos asmens lyties teisinį pripažinimą.⁹

Taip pat teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą atsispindi bylose, susijusiose su pabėgėlių teisėmis bei asmenų išsiuntimu. *Slivenko prieš Latviją*¹⁰ byloje Rusijos karininko šeima buvo išsiųsta iš Latvijos teritorijos, nors motina nuo 3 mėn. amžiaus gyveno Latvijoje. Dukra buvo gimusi Latvijos teritorijoje ir kalbėjo tik latviškai. O moters tėvai gyveno Latvijos teritorijoje ir turėjo nuolatinių gyventojų statusą. Be to, buvo ligoti. Teismas nustatė, kad moters išsiuntimas pažeistų teisę į privatų gyvenimą, taip pat senyvų žmonių teises, todėl

---

⁶ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1980 m. lapkričio 6 d. sprendimas byloje *Van Oosterwijk v. Belgium*, (1980), EHHR 7.

⁷ Kilkelly U. *The right to Private and family life*. Strasbourg: Council of Europe. 2001. p. 21.

⁸ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1998m. liepos 30d. sprendimas byloje *Sheffield and Horsham v. United Kingdom*. (1999) 27 EHRR 163.

⁹ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2002m. liepos 11d. sprendimas *I. v. United Kingdom*. (2003) 36 EHRR 53.

¹⁰ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. spalio 9 d. sprendimas byloje *Slivenko v. Latvia*. (2004) 39 EHRR 24.

buvo pasiremta „*core family*“ (liet. pagrindinė šeima) principu. Šiuo atveju Teismas lyg ir nukrypo nuo pagrindinės šeimos sampratos ir nustatė teisės į privatų gyvenimą pažeidimą.

Ten, kur susipina įvairūs santykiai, Teismas nustato šeimos gyvenimo buvimą, remdamasis kiekvienu atskiru atveju esančiomis aplinkybėmis. Remiantis Teismo praktika, jau dabar teisė į šeimos gyvenimo pagarbą yra pakankamai plati: santykiai tarp vaikų ir senelių; tarp dėdės ir jo sūnėno; tarp tetos ir jos dukterėčios; tarp tėvų ir vaikų, gimusių antroje santuokoje bei santykiai tarp globėjų ir vaikų.¹¹

Apskritai galima teigti, jog Konvencijos taikymo praktikoje, apibrėžiant „šeimos gyvenimo“ ribas, pirmenybė teikiama vaiko ir kitų šeimos narių, įskaitant tolimus giminaičius, tarpusavio ryšių pobūdžiui. Tai vadinamieji „trijų kartų“ santykiai. Todėl Europos Žmogaus Teisių Teismas, aiškindamas „šeimos“ sampratą, neapsiriboja vien vaikų ir tėvų santykiais arba natūralios šeimos koncepcija. Todėl „šeimos gyvenimo“ samprata, vartojama Konvencijos 8 straipsnyje, turi būti aiškinama plačiai, t.y. apsaugos objektu laikomi ne tik *de jure*, bet ir *de facto* šeimos santykiai¹². Europos Žmogaus Teisių Teismas, atsižvelgdamas į nuolat kintančius socialinius bei kultūrinius šeimos modelius, taip pat į visuomenės vystymosi progresą ir besikeičiančias aplinkybes, turi teisę aiškinti, kad tam tikros ateityje pasitaikysiančios situacijos, kurios iki šiol nebuvo laikomos ir ginamos „šeimos gyvenimo“ rėmuose, pateks į Konvencijos 8 str. 1 dalyje numatytą apsaugą.

Be to, teisė į „šeimos gyvenimo“ gerbimą glaudžiai siejasi ir su įvaikinimu. Svarbi šiuo aspektu yra *Keegan prieš Airiją*¹³ byla, kurioje įvaikinimas buvo vykdomas neatsižvelgiant į biologinio tėvo norus, o tai, pasak pareiškėjo, pažeidė jo teises pagal 8 straipsnį. Šioje byloje pora išsiskyrė netrukus po to, kai jo partnerė pastojo. Tuo tarpu iš karto po vaiko gimimo moteris nusprendė atiduoti dukterį įvaikinimui. Todėl šioje situacijoje buvo sprendžiama, kas turi daugiau teisių į vaiko auginimą ir auklėjimą- tėviai ar natūralus tėvas, su kuriuo moteris nebuvo susituokusi. Galiausiai Teismas, atsižvelgdamas į tai, kad vaiko gimimas buvo meilės santykiais paremto suplanuoto sprendimo vaisius, nusprendė, kad tokie santykiai tarp vyro ir moters gali būti įvardyti kaip „šeimos gyvenimas“ Konvencijos 8 straipsnio prasme.

Taip pat reikėtų pastebėti, kad šiuo metu terminas „*privacy*“ (liet. privatumas) yra suprantamas kur kas plačiau nei Kontinentinėje teisėje, ir bendrąja prasme daugelis anglo-

¹¹ Kilkelly U. *The right to Private and family life*. Strasbourg: Council of Europe. 2001. p. 18, 19.

¹² Jočienė D., Čilinskas K. *Žmogaus teisių apsaugos problemos tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje*. Vilnius, 2004. p. 79.

¹³ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1994 m. gegužės 26 d. sprendimas byloje *Keegan v. Ireland*. (1994), 18 EHRR 342.

amerikietiškosios tradicijos atstovų nurodo, jog „*privacy*“ reiškia ir „informacijos apie save kontrolę“.

Pažymėtina, kad daugelyje valstybių ši sąvoka tarsi susiliejo su asmens duomenų apsaugos samprata, kuri privatumą interpretuoja kaip asmeninės informacijos valdymą. Už šio griežto konteksto ribų privatumo apsauga dažnai yra suprantama kaip tarsi linijos/ribos brėžimas- tai yra kiek visuomenė gali įsikišti į asmeninį gyvenimą.¹⁴

Privatumas informacijos srityje apima taisykles, pagal kurias asmeninio pobūdžio informacija gali būti renkama ir tvarkoma, o tai apima ir finansinio ir medicininio pobūdžio informaciją.¹⁵

Teismo praktika šioje srityje susideda ne vien iš tokių klausimų kaip informacijos apie asmenį rinkimas ir laikymas, tačiau ir prieiga prie tokių duomenų, vardų reglamentavimo bei tam tikri fizinio ir moralinio integralumo aspektai.

Riba, kurios neperžengdama valstybė turi teisę rinkti ir laikyti asmeninę informaciją, priklausys nuo suderinamumo su 8 straipsniu. Ta informacija gali būti įvairi: nuotraukos, įrašai apie padarytas nusikalstamas veikas ar galimas sąsajas su teroristine veikla ar keliami grėsme nacionaliniam saugumui.¹⁶

Teisė į privatumą apima ir teisę turėti informaciją apie asmenis, tokią kaip oficialūs įrašai, nuotraukos, laišakai, dienoraščiai, medicininė informacija, kuri yra konfidenciali. Jei nėra pakankamai rimtos priežasties, valdžios institucijos neturi teisės tokią informaciją rinkti ar ją panaudoti. Iš to seka, kad 8 straipsnyje įtvirtinti principai yra atspindėti įstatymų leidyboje, kuri yra susijusi su duomenų apsauga ir slaptu susisiekimo priemonių pasiklausymu.¹⁷

Komunikacijų susižinojimo privatumas apima korespondencijos, telefoninių pokalbių, kompiuterinio pašto ir kitokių saugumą ir privatumą.¹⁸

Paminėtina ir tai, kad korespondencija apima ne tik naudojimąsi pašto paslaugomis, telefonu ar faksu. Būtent šios teisės koncepcija ir ateityje turės būti aiškinama, žengiant koja kojon su naujovėmis technologijos srityje, kurios gali įtvirtinti naujas susisiekimo priemones-

---

¹⁴ Civilka M. *Asmens duomenų apsauga Tarptautinėje ir EB teisėje*.// VU TF. Vilnius, 2001. p. 7,8.

¹⁵ *Privacy and Human Rights* 1999. An international survey of privacy laws and developments. Electronic Privacy information centre Washington, DC. USA, p. 5.

¹⁶ Kilkelly U. *The right to Private and family life*. Strasbourg: Council of Europe. 2001. p. 34, 36.

¹⁷ Prieiga per internetą: <<http://www.charity-commission.gov.uk/supportingcharities/ogs/g071c002.asp#a3>> [žiūrėta 2006 12 10].

¹⁸ *Privacy and Human Rights* 1999. An international survey of privacy laws and developments. Electronic Privacy information centre Washington, DC. USA. 1999., p. 5.

tokias kaip elektroninis paštas, kuris pateks į apsaugos sferą. Tačiau apsaugos lygis taip pat gali kisti priklausomai nuo to, kokia susisiekiimo priemonė ir koks būdas yra naudojamas.¹⁹

Europos Žmogaus Teisių Teismas savo sprendimuose taip pat yra ne kartą išaiškinęs, kad „telefono skambučiai, gauti privačiose ar darbo patalpose yra laikomi privataus gyvenimo dalimi“²⁰; „telefoninių pokalbių įrašinėjimas yra labai svarbus privataus gyvenimo pažeidimas, ypač egzistuojant tokioms išvystytoms technologijoms“²¹. Minėtasis Europos Žmogaus Teisių Teismas telefoninių pokalbių klausymosi teisėtumą nagrinėjo įvairiose bylose. Teismo praktika rodo, kad įsikišimas į Konvencijos 8 straipsnio 1 dalies saugomas vertybes yra galimas griežtai laikantis šio straipsnio 2 dalyje nustatytų ir Teismo praktikoje išvystytų principų.²²

*Kruslin prieš Prancūziją*²³ ir *Huwig prieš Prancūziją*²⁴ prieš bylose Teismas pabrėžė, kad slaptas pasiklausymas ir kitos telefoninių pokalbių perėmimo formos yra rimtas įsikišimas į asmeninio gyvenimo ir susirašinėjimo teisės gerbimą. Būtina remtis ypač precizišku įstatymu, kuriame būtų įtvirtintos aiškios ir detalios taisyklės šiuo klausimu. Taip pat šiose bylose Teismas konstatavo Konvencijos 8 str. pažeidimą, kadangi Prancūzijoje egzistuojanti slapto sekimo sistema nesuteikė individui adekvačios apsaugos nuo galimų pažeidimų ir nepakankamai aiškiai numatė pareigūnų veiklos ribas bei mastą šioje srityje.

Europos Žmogaus Teisių Teismas itin svarbioje šiuo požiūriu *Craxi prieš Italiją*²⁵ byloje sprendė slaptųjų telefoninių pokalbių paviešinimo ir publikavimo atitikimą Konvencijos 8 straipsnio garantuojamai teisei į privataus gyvenimo gerbimą. Šioje byloje pareiškėjas- politikas, įtariamasis korupcija, remdamasis Konvencijos 8 straipsniu, skundėsi slaptųjų telefoninių pokalbių, kurie, anot pareiškėjo, neturėjo jokios įrodomosios vertės, paviešinimu spaudoje. Konkrečiai, pareiškėjas skundėsi prokuroro sprendimu perduoti slaptąją medžiagą į teismo raštinę.

Be to, svarbu ne tik, kad valdžios institucijos nesikištų į asmens teisę į komunikacijų slaptumą, tačiau valstybė turi ir įtvirtinti įstatymines apsaugos priemones, kurios būtų

¹⁹ Kilkelly U. *The right to Private and family life*. Strasbourg: Council of Europe. 2001. p.20.

²⁰ Europos Žmogaus Teisių Teismo byla *Halford v. The United Kingdom*, 1997 m. birželio 25 d. (1997), 24 EHRR 532.

²¹ Europos Žmogaus Teisių Teismo byla *Kopp v. Switzerland*, 1998 m. kovo 25 d. (1999), 27 EHRR 91.

²² Jočienė D., Čilinskas K. *Žmogaus teisių apsaugos problemos tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje*. Teisės projektų ir tyrimų centras, 2005. p 117, 118.

²³ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1990 m. balandžio 27 d. sprendimas byloje *Kruslin v. France* (1990), 12 EHRR 547.

²⁴ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1990 m. kovo 27 d. sprendimas byloje *Huwig v. France* (1990), 12 EHRR 528.

²⁵ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. liepos 17 d. sprendimas byloje *Craxi v. Italy* (1994), 38 EHRR 47.

prieinamos visiems asmenims- net ir tiems, kurie yra įkalinti.²⁶ Šis aspektas atsispindi *Silver ir Kiti prieš Jungtinę Karalystę*²⁷ byloje, kurioje pareiškėjo laišškai buvo sulaikomi su kalėjimo valdžios žinia, nors tam nebuvo jokio įstatyminio pagrindo. Asmens teisė į susirašinėjimo slaptumą nebuvo pakankamai apsaugota, todėl buvo nustatytas teisės į korespondenciją pažeidimas pagal Konvencijos 8 straipsnį.

Svarbus yra ir Europos žmogaus teisių konvencijos 8 straipsnio srityje žmogaus teisių į aplinką klausimas. Kadangi teisė į aplinką buvo pripažinta kaip fundamentali teisė tarptautiniu ir nacionaliniu lygiu, paminėtinas yra valstybės pozityviųjų išsipareigojimų išplėtimas siejant su aštuntuoju straipsniu, kuris apima privačią sferą. Šis klausimas tikrai problematiškas, nes kiekviena valstybė atskirai, sprendama neišvengiamą konfliktą, turi rasti kompromisą tarp asmeninių teisių apsaugos ir nacionalinių ekonominių interesų. Toks pat svarbus yra ir efektyvių apsaugos priemonių įtvirtinimas, jei pažeidžiama Europos žmogaus teisių konvencijos ginama teisė į privatų gyvenimą. Juk jei tinkamai saugoma teisė į aplinką, tuomet nėra pažeidžiama žmogaus teisė į asmens būsto neliečiamybę, o taip pat nėra pavojaus ir asmens sveikatai.²⁸

Su aplinkos teršimu susijusi byla yra *Lopez Ostra prieš Ispaniją*²⁹. Remiantis šios bylos aplinkybėmis, 1988 m. liepos mėnesį per keletą metrų nuo ieškovės namų pradėjus veikti vandens ir Lorkos miesto odų fabriko atliekų valymo stočiai, dėl stoties išskiriamų garų sutriko ieškovės sveikata. Nors municipalitetas iškeldino šalia stoties gyvenančius asmenis ir laikinai sustabdė stoties darbą, ponis L. Ostra grįžusi į savo gyvenamąją vietą ir toliau skundėsi sveikatos sutrikimais, sužalota aplinka ir pablogėjusiomis gyvenimo sąlygomis. Todėl ieškovei, kuri metų metus gyveno dvylikos metrų atstumu nuo kvapų, triukšmo ir dūmų židinio, buvo apribota galimybė naudotis savo gyvenamuoju būstu, pablogėjo jos asmeninio ir šeimos gyvenimo kokybė. Remdamasis tokiais motyvais, Europos Žmogaus Teisių Teismas padarė išvadą, kad valstybė atsakovė nesugebėjo išlaikyti pusiausvyros tarp Lorkos miesto ekonominės gerovės interesų (turėti valymo stotį) ir ieškovės teisės į būsto neliečiamumą, negerbė jos asmeninio ir šeimos gyvenimo, taigi pažeidė Konvencijos 8 straipsnį.

---

²⁶ Kilkelly U. *The right to Private and family life*. Strasbourg: Council of Europe. 2001. p. 29.

²⁷ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1983 m. spalio 24 d. sprendimas byloje *Silver and Others v. United Kingdom*. (1983), 5 EHRR 347.

²⁸ Goulbourne S. "Airport Noise and the Right to Family Life: A Legitimate Application of Article 8 of the European Convention?"// *Liverpool Law Review*. Volume 24, Nr. 3/ October 2002.

²⁹ Europos žmogaus teisių teismo 1994 m. gruodžio 9 d. sprendimas byloje *Lopez Ostra v. Spain* (1995), 20 EHRR 277.

Kitoje, *Hatton ir Kiti prieš Jungtinę Karalystę*³⁰ byloje, buvo skundžiamasi tuo, kad naktinių lėktuvų skrydžių keliamas triukšmas pažeidžia netoliese Heathrow oro uosto gyvenančių asmenų teises pagal 8 Konvencijos straipsnį. Nors Teismas atsižvelgė į Vyriausybės argumentus dėl naktinių skrydžių teikiamos ekonominės naudos, taip pat pažymėjo, kad „užuomina apie valstybės ekonominę gerovę nėra tokia svarbi, kad nusvertų kitų asmenų teises“ sprendžiant jautrius, su aplinka susijusius klausimus. Todėl pasvėręs naktinių skrydžių poreikį ir žmonių poreikį mėgautis ramybe savo namuose (angl. *home*), Teismas pripažino 8 straipsnio pažeidimą.

Tuo tarpu *Moreno Gómez prieš Ispaniją*³¹ byloje pareiškėja nuo 1970 m. gyveno gyvenamojo kvartalo bute, Valensijoje. Per šį laikotarpį vietinė valdžia išdavė daug leidimų ir licencijų, įvairioms įstaigoms, įskaitant ir naktinius klubus bei barus, kurie veikė pareiškėjos gyvenamojoje teritorijoje ir naktimis kėlė didelį triukšmą. Pareiškėja teigė, kad dėl minėtų priežasčių ji negalėdavo užmigti naktimis ir tai sukėlė nemigą bei kitas rimtas sveikatos problemas, todėl ji skundėsi būsto neliečiamybės pažeidimu pagal 8 Konvencijos straipsnį.

Teismas, išnagrinėjęs šią bylą, pabrėžė, kad pagarba individo būsto neliečiamybei apima ne tik teisę į fizinį gyvenamąjį plotą (angl. *physical area*), tačiau ir ramų mėgavimąsi juo. Todėl būtina rasti teisingą balansą (angl. *fair balance*) tarp dviejų konkuruojančių individo ir visuomenės interesų. Taigi, Teismas, įvertinęs situaciją bei tai, kad valdžia daug metų nesiėmė jokių veiksmų prieš didelio triukšmo keliamus trikdymus naktiniu metu, dėl kurio pareiškėja patyrė rimtą kišimąsi į jos teisę į būsto neliečiamybę, pripažino 8 straipsnio pažeidimą.

Vadinasi, būsto neliečiamumas gali būti pažeistas ir tais atvejais, kai nepagrįstai arti jo statomi tokie įrenginiai, kurie kenkia asmens gyvenimo kokybei ir apriboja jo galimybę naudotis būstu. Kita vertus, tokius padarinius gali sukelti nepagrįstai arti būsto statomas daugiaaukštis, komercinės paskirties pastatas ir pan. Pastarasis pavyzdys rodo ir tai, kad negatyvus valstybės išsipareigojimas susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų gali būti neatsiejamas nuo pozityvios valstybės pareigos sukurti efektyvų žmogaus privataus gyvenimo ir būsto neliečiamumo apsaugos mechanizmą. Konkrečiu atveju tai reiškia, jog valstybės pareiga yra nustatyti pagrįstus teritorijų planavimo ir užstatymo bei statybų normatyvus, atsižvelgiant į

---

³⁰ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2001 m. spalio 2 d. sprendimas byloje *Hatton and Others v. United Kingdom*. (2002), 34 EHRR 1.

³¹ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. lapkričio 16 d. sprendimas byloje *Moreno Gómez v. Spain*. (2005), 41 EHRR 40.

sanitarijos ir higienos reikalavimus, kad būtų užtikrintas viešo intereso ir žmogaus teisės į būsto neliečiamumą balansas.

*Niemietz prieš Vokietiją*³² byla taip pat yra susijusi su būsto neliečiamybe. Teismas nustatė – būsto apsaugos garantijos yra taikomos ir advokato biuro patalpoms, kurios buvo įkurtos tame pačiame name. Šioje byloje Teismas teigė, kad nėra nei galimybės, nei būtinybės išsamiai apibrėžti „privataus gyvenimo“ sąvoką. Teismo nuomone, būtų per daug siaura privatų gyvenimą suprasti kaip „intymų ratą“ (angl. *inner circle*), kur kiekvienas gali elgtis kaip tinkamas ir visiškai atsiriboti nuo išorinio pasaulio. Asmeninio gyvenimo gerbimas tam tikra prasme yra asmens teisė užmegzti ir plėtoti santykius su kitais žmonėmis. Be to, Europos Žmogaus Teisių Teismas pabrėžė, jog „darbe dauguma žmonių turi daugiausia progų užmegzti ryšius su aplinkiniu pasauliu.“ Anot Europos Žmogaus Teisių Teismo, tokią nuostatą galima patvirtinti faktu, jog darbe ne visada galima atskirti tai, kas priklauso profesinei sričiai, o kas asmeninei. Europos Žmogaus Teisių Teismo nuomone, interpretuojant sąvokas „privatus gyvenimas“ ir „gyvenamoji vieta“, kaip apimančias ir profesinę žmogaus veiklą bei profesines patalpas, būtų pasiektas pagrindinis Konvencijos 8 straipsnio tikslas- apsaugoti žmogų nuo savavališko viešosios valdžios kišimosi.

Iš esmės, vadovaujantis Europos žmogaus teisių konvencijos 8 straipsnio nuostatomis, galima ginti labai skirtingus privataus gyvenimo aspektus: fizinį ir moralinį integralumą, seksualinę orientaciją, susirašinėjimo ir kitokio komunikavimo slaptumą, asmens duomenų atskleidimą trečiajam asmeniui, asmens sveikatos duomenų atskleidimą, teisę į vardą, taip pat šeimos gyvenimo klausimus: nesantuokinių vaikų teises, prievartinį šeimos išskyrimą, įvaikinimą, kitas šeimos problemas, susijusias su imigracija ir kt.³³

Apžvelgus, kokias teises 8 straipsnis apima, šiuo atveju svarbu, kad teisė į privatumą būtų analizuojama atsižvelgiant į 10 straipsnį. Tai reiškia, kad 8 straipsnis analizuojamas ne kaip visas straipsnis, bet didžiausias dėmesys skiriamas atvejams, kai saviraiškos laisvė gali pažeisti teisę į privatų gyvenimą. Tuo tarpu Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija iliustruoja nenorą nustatyti pozityvius įsipareigojimus valstybėms narėms, o priešingai- duoti valstybėms narėms didelę laisvę nusprendžiant koku būdu ir kaip plačiai ginti privačius interesus. Naudojantis saviraiškos laisve privatumui grėsmę dažniausiai kelia ne valstybės vardu veikiantys asmenys, tokie kaip žiniasklaida ar leidėjai. (...) Tais atvejais, kai

³² Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m. gruodžio 16 d. sprendimas byloje *Niemietz v. Germany* (1992), EHRR 80.

³³ Žiobienė D. „Aktualios konstitucinės teisės į privatų gyvenimą apsaugos problemos“ //Jurisprudencija. 2005 64(56). P. 129.

ieškiniuose buvo skundžiamasi 8 straipsnio pažeidimu santykyje su saviraiškos laisve, dėl ne valstybinių veikėjų, Europos Žmogaus Teisių Komisija pademonstravo aiškų saviraiškos laisvės prioritetą...³⁴

*Marckx prieš Belgiją*³⁵ byloje Europos Žmogaus Teisių Teismas teigė:

„8 straipsnio objektas iš esmės yra individo apsauga nuo savavališko valdžios institucijų kišimosi“.

Teismas taip pat pastebėjo, kad riboti pozityvūs įsipareigojimai, skirti valstybėms narėms, turi užtikrinti pagarbą 8 straipsnio teisėms, įskaitant privatumą. Apskritai, pozityvūs įsipareigojimai buvo nustatyti ieškiniuose, kurie buvo susiję su viešais veikėjais. Tačiau nepaisant to, valstybės turi užtikrinti tai, kad niekas, įskaitant spaudą ir žiniasklaidą, neturi teisės neteisėtai kištis į privačią asmens erdvę.

*X ir Y prieš Nyderlandus*³⁶ byloje Europos Žmogaus Teisių Teismas, pasikliaudamas pozityviais įsipareigojimais, kurie yra neatskiriami nuo efektyvios pagarbos šiai teisei, laikė, kad šie pozityvūs įsipareigojimai „gali sukelti pasisavinimą priemonių, kurios yra skirtos užtikrinti pagarbą privataus gyvenimo apsaugai net santykiuose tarp individų“.³⁷

Reikėtų pastebėti, kad 428 (1970) Rezoliucijoje, kuri apima Deklaraciją, skirtą visuomenės informavimo priemonėms ir žmogaus teisėms, yra paminėti keli teisės į privatumą problematiniai aspektai.

Pirma, tam tikra problema išskyla, kai kalbama apie viešųjų asmenų privatumą. Posakis „kur prasideda viešas gyvenimas, ten baigiasi privatus gyvenimas“ yra netinkamas šioje situacijoje. Viešieji asmenys turi teisę į privataus gyvenimo apsaugą, išskyrus atvejus, kai jie gali daryti įtaką viešiesiems įvykiams. Tai, kad individas naujienose vaidina svarbų vaidmenį neatima iš jo teisės į privatų gyvenimą“.³⁸

---

³⁴ Toby Mendel. *The right of the public to know and freedom of entertainment: information seen from the consumer's angle*. In: Strasbourg Conference 23 September 1999. Conference Reports. Media Division. Directorate General of Human Rights. Council of Europe. Strasbourg, 2000. p.47.

³⁵ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1979 m. birželio 13 d. sprendimas byloje *Marckx v. Belgium* (1979- 1980), 2 EHHR 330. 2.330, para. 31.

³⁶ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1985 m. kovo 26 d. sprendimas byloje *X and Y v. Netherlands*. (1986), 8 EHRR 235.

³⁷ Tulkens Fr. *Freedom of expression and information in a democratic society and the right to privacy under the ECHR: a comparative look at Articles 8 and 10 of the ECHR*. In: Freedom of expression and the right to privacy. Strasbourg Conference 23 September 1999. Conference Reports. Media Division. Directorate General of Human Rights. Council of Europe. Strasbourg, 2000. p. 33.

³⁸ *Recommendations and Resolutions adopted by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe in the media field*. Directorate of Human Rights. Strasbourg. 1997. p.15.

Kita specifinė problema iškyta stengiantis pasiekti informaciją moderniomis techninėmis priemonėmis (laidinis įrašinėjimas, paslėpti mikrofoni, naudojimas kompiuteriais ir t.t.), kurios pažeidžia teisę į privatumą.

Be to, kalbant apie sukurtus įvairius regioninius, nacionalinius ir tarptautinius duomenų bankus, individai tampa visiškai pažeidžiami ir permatomi (angl. *transparent*), kai renkama informacija netgi apie jų privatų gyvenimą. Todėl galimas šios problemos sprendimo būdas galėtų būti tas, kad duomenų bankai turėtų apsiriboti būtinu informacijos minimumu, kuris reikalingas apmokestinimo, pensijų planavimo, socialinio draudimo ir panašiais atvejais.³⁹

Informacijos apie privatų asmens gyvenimą neliečiamumo gynimas gan dažnai neapsiriboja Konvencijos 8 straipsnio nuostatomis. Konvencijos 10 straipsnio antroji dalis nustato, jog teisė laisvai reikšti įsitikinimus, mintis ir informaciją yra ribojama, be kitų pagrindų dar ir siekiant apsaugoti kitų asmenų orumą ir teises. Taigi, teisė į privatumą ginama ir vadovaujantis 10 straipsniu, kai reikia apginti teisės į informacijos apie privatų gyvenimą konfidencialumą. Todėl gana dažnai valstybinės institucijos saviraiškos laisvės ribojimą grindžia būtent poreikiu apsaugoti kitų asmenų orumą ir teises.

Apibendrinant, gausi Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika iš tiesų patvirtina, kad Konvencijos 8 straipsnis apima itin platų į ją įeinančių teisių ratą. Šis straipsnis liečia asmeninį ir šeimos gyvenimą, fizinį ir moralinį integralumą, garbę ir reputaciją, neteisingos informacijos skleidimo pašalinimą, apsaugą prieš neteisėtas privačių fotografų publikacijas, piktnaudžiavimą asmeninėmis susisieki mo priemonėmis bei gautos ar duotos konfidencialiai gautos informacijos atskleidimą.

Todėl išties labai svarbu, kad sąveikaujant su 10 straipsniu, būtų nustatytas teisingas interesų balansas ir nei viena iš Konvencijos 8 straipsnio apimamų teisių nebūtų pažeista.

---

³⁹ Jočienė D. Freedom of expression and the Right to Privacy. // VU Mokslo darbai „Tiesė“. 2001, Nr. 38. p. 9, 10.

2. NUOMONĖS REIŠKIMO ARBA SAVIRAIŠKOS LAISVĖ PAGAL KONVENCIJOS 10 STRAIPSNĮ

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 10 straipsnis suteikia kiekvienam asmeniui laisvę turėti savo nuomonę bei laisvai ją reikšti, turėti įsitikinimus ir juos skleisti, teisę skleisti ir gauti informaciją bei idėjas valdžios institucijų netrukdomam ir nepaisant valstybės sienų. Tačiau valstybė neprivalo asmeniui suteikti visos jam reikalingos informacijos.

Taigi, Konvencijos 10 straipsnyje garantuojama laisvė yra ypatinga tuo, kad „laisvė reikšti savo mintis ir įsitikinimus yra vienas iš svarbiausių demokratinės visuomenės principų ir viena iš pagrindinių kiekvieno žmogaus tobulėjimo ir saviraiškos sąlygų“.⁴⁰

Europos Žmogaus Teisių Teismas yra sprendęs nemažai bylų, susijusių su įvairiais šios teisės aspektais, ir ypač valstybės galimybe pagrįstai riboti informacijos skleidimo laisvę.

Saviraiškos laisvė yra viena pagrindinių demokratinės visuomenės pagrindų. Žiniasklaida turi visuomenės sargo (angl. *public watchdog*) funkciją, kaip minima Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje. Taigi, žiniasklaidos užduotis ne tik perteikti informaciją, kuri yra palankiai gaunama ar laikoma neužgaulia, tačiau ir tokią, kuri gali būti laikoma įžeidžiančia, šokiruojančia ar trikdančia. Iš kitos pusės, visuomenė turi teisę gauti informaciją apie politinius reikalus arba viešąjį interesą liečiančius klausimus. Saviraiškos laisvė liečia ne tik rašytinę, bet ir audiovizualinę spaudą. Bet kokio pobūdžio pranešimas (netgi, pvz. komercinis skelbimas, kaip teigė Europos Žmogaus Teisių Teismas *X ir Church of Scientology prieš Švediją*⁴¹ byloje) ir bet kokia visuomenės informavimo priemonė (televizija, radijas ir kt.) turi nepažeisti saviraiškos laisvės, kuri taip pat taikoma nepriklausomai nuo tokios informacijos pobūdžio (politinis, kultūrinis, ekonominis, prekybinis, meninis ir t.t.)⁴²

⁴⁰ Žiobienė E. *LR Konstitucijoje įtvirtinta privataus gyvenimo apsauga: informacijos skleidimo apie viešuosius ir privačiuosius asmenis skirtumai*. // Jurisprudencija, 2002. T. 30 (22). p. 91.

⁴¹ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1979 m. gegužės 5 d. *X and Church of Scientology v. Sweden*. (Pareiškimo Nr. 7805/77) 16 D & R 68.

⁴² Tulkens Fr. *Freedom of expression and information in a democratic society and the right to privacy under the ECHR: a comparative look at Articles 8 and 10 of the ECHR*. In: Freedom of expression and the right to privacy. Strasbourg Conference 23 September 1999. Conference Reports. Media Division. Directorate General of Human Rights. Council of Europe. Strasbourg, 2000. p. 19.

Saviraiškos laisvė apima du pagrindinius elementus: laisvę gauti informaciją ir idėjas bei laisvę jas skleisti. Žiniasklaidos veikimas demokratinėje visuomenėje apima tam tikrus specifinius reikalavimus: pagarba visuomenės teisei būti informuota, remiantis tiksliais faktais ir įvykiais; informacijos rinkimas sąžiningomis priemonėmis; informacijos komentarų ir kritikos pateikimas tokiu būdu, kuris leistų išvengti nepateisinamo kišimosi į privatumą; susilaikant nuo smurto, neapykantos, netolerantiškumo ar diskriminacijos kurstymo.

10 straipsnio antroje dalyje pateikiami keletas saviraiškos laisvės ribojimų ir draudimų. Šie apribojimai demokratinėje visuomenėje turi būti būtini valstybės saugumo, teritorinio vientisumo ar viešosios tvarkos interesams, siekiant užkirsti kelią teisės pažeidimams ir nusikaltimams, žmonių sveikatai bei moralei, taip pat kitų asmenų orumui ir teisėms apsaugoti, užkirsti kelią konfidencialios informacijos atskleidimui ar teisminės valdžios autoritetui ir nešališkumui garantuoti. Todėl įstatymas gali nustatyti Konvencijos 10 straipsnio 2 dalyje vartojamus naudojimosi saviraiškos laisve teisėtus apribojimo pagrindus, kurie turi atitikti Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką. Todėl kyla klausimas, koks saviraiškos laisvės ribojimas sudarys 10 straipsnio pažeidimą.

Pirmiausia, Teismas patikrina, ar toks trukdymas yra numatytas įstatymo. Teisinės normos turi būti suformuluotos itin tiksliai ir visuomenė turi būti viešai informuota apie normas, kurios taikomos konkrečioje byloje. Antras klausimas- ar tokiu kišimusi yra siekiama teisėto tikslo. 10 straipsnio antra dalis nurodo tokius teisėtus tikslus kaip reputacijos ar kitų teisių apsauga arba užkirtimas kelio konfidencialiai gautos informacijos atskleidimui. Trečias klausimas- ar toks kišimasis yra būtinas demokratinėje visuomenėje? Šiuo atveju yra nagrinėjamas egzistuojančio visuomenės poreikio aspektas. Būtino ribojimo ir teisėto tikslo derinys sukuria galimybę taikyti proporcingumo principą.⁴³

Konvencijos 10 straipsnis skiria “informaciją” ir “idėjas” ir nustato, kad 10 straipsnis nėra skirtas vien patikrintiems, faktiniams duomenims. Šis straipsnis apima nuomones, kritiką, net gi tam tikras spekuliacijas: todėl šiuo atveju argumentas, kad 10 straipsnis gina tik “teisingą” (angl. *true*) informaciją, nėra pagrįstas.⁴⁴ Pažymėtina, kad nuomonės reiškimo laisvė, numatyta 10 straipsnyje, yra ginama nuo neteisėto “valstybės valdžios kišimosi”. Ši sąvoka Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje yra aiškinama gana plačiai, bet to, ji

---

⁴³ Jočienė D. *Freedom of expression and the Right to Privacy*. // VU Mokslo darbai „Tiesė“. 2001, Nr. 38. p.8, 9.

⁴⁴ D. J. Harris, M. O’Boyle, C. Warbrick. *Law on the European Convention on Human Rights*. Butterworths, London, Dublin, Edinburgh, 1995. p.381.

uždeda pozityvią pareigą valstybei nepažeisti kiekvieno individo teisės laisvai reikšti savo nuomonę.

Pirma byla, kurioje Teismas turėjo priimti sprendimą, gerbiant saviraiškos laisvę spaudoje, buvo *Sunday Times prieš Jungtinę Karalystę*⁴⁵. Joje Teismas pabrėžė, kad uždraudimas paskelbti *Sunday Times* straipsnį apie būdą, kuriuo medicininis preparatas (Thalidomide) buvo testuojamas prieš patenkant į rinką, pažeidžia Konvencijos 10 straipsnį, kadangi toks draudimas nėra „būtinai demokratinėje visuomenėje“. Šis medicininis aparatas sukėlė neigiamas pasekmes ir aukos pradėjo teisminę procedūrą. Farmakologijos kompanija pasiekė, kad straipsnio publikavimas būtų uždraustas, remdamasi argumentu, kad publikavimas įžeistų teisminės valdžios autoritetą. Šioje byloje buvo pripažinta, kad visuomenė (šiuo atveju, nukentėjusiųjų šeimos) turėjo teisę žinoti minėtą informaciją bei šio medicininio aparato poveikį. Tai sąlygojo egzistuojantys visuomenės poreikiai (angl. *social needs*). Europos Žmogaus Teisių Teismas pabrėžė, kad:

“... visuomenės informavimo priemonės turi nepažeisti ribų, kurios būtinos teisingumo vykdymui, bet iš kitos pusės jos turi pareigą skleisti informaciją ir idėjas, kurios nagrinėjamos teisme ar kitose visuomenei svarbiose gyvenimo sferose. Ne tik visuomenės informavimo priemonės turi pareigą skleisti tokią informaciją ar idėjas: visuomenė taip pat turi teisę gauti tokią informaciją...”.⁴⁶

Šio sprendimo argumentai buvo panaudoti byloje *Observer ir Guardian prieš Jungtinę Karalystę*⁴⁷, kurioje buvo nustatyti pagrindiniai nuomonės reiškimo laisvės spaudoje kriterijai: visų pirma tai pareiga skleisti ne tik “neutralią” informaciją ir idėjas, bet taip pat ir tokią informaciją, kuri įžeidžia ar šokiruoja visuomenę; antra, visuomenės informavimo priemonės, neperžengdamos nustatytų nacionalinio saugumo interesų apsaugos tikslų bei nepažeisdamos “teisminės valdžios autoriteto”, privalo informuoti visuomenę apie jai aktualius dalykus. Ir tai yra ne tik visuomenės informavimo priemonių pareiga, bet ir visuomenės teisė gauti tokią informaciją ar idėjas. Nes jei būtų kitaip, spauda negalėtų atlikti jai suteiktos ypač svarbios “*public watchdog*” funkcijos. Trečia, 10 straipsnio 2 dalyje vartojamas būdvardis “būtinai” (angl. *necessary*) sąlygoja egzistuojančių socialinių poreikių

---

⁴⁵ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1979 m. balandžio 26 d. sprendimas byloje *Sunday Times v. United Kingdom*. (1979- 1980), 2 EHRR 245.

⁴⁶ *Case-Law concerning Article 10 of the European Convention on Human Rights*. 50th anniversary of the European Convention on Human Rights. 1950- 2000. Directorate General of Human Rights. Strasbourg 2000. p.21

⁴⁷ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1991 m. lapkričio 26 d. sprendimas byloje *Observer and Guardian v. United Kingdom*. (1992), 14 EHRR 153.

(angl. *pressing social needs*) egzistavimą. Nepaisant to, kad valstybės turi plačią aiškinimo laisvę (angl. *margin of appreciation*) taikant Konvencijos nuostatas ir nustatydamas “visuomenės poreikius”, toks nustatymas turi atitikti Strasbūro Teismo praktiką. Nes tik Teismas galutinai nusprendžia, ar įvesti “apribojimai” atitinka nuomonės reiškimo laisvės ribas. Ketvirta, Europos Žmogaus Teisių Teismas nagrinėja valstybės įsikišimą į 10 straipsnį numatytą laisvę atitinkamai pagal visas bylos aplinkybes, nustatydamas, ar toks įsikišimas buvo “proporcingas siekiamam teisėtam tikslui” ir ar priemonės, kurių ėmėsi valstybės valdžios organai, yra “tinkamos ir pakankamos”.⁴⁸

Europos Žmogaus Teisių Teismas konstatavo, kad valstybė siekė teisėtų tikslų Konvencijos 10 straipsnio 2 dalies prasme, tačiau priemonės, kurių ji ėmėsi, negali būti laikomos proporcingomis siekiamam teisėtam tikslui. Be to, Teismas analizavo klausimą, ar šios priemonės buvo “būtinoms demokratinėje visuomenėje”. “Būtinumo” sąvoką Teismas siejo su egzistuojančiu visuomenės poreikiu (angl. *pressing social need*) žinoti ir gauti tokią informaciją. Teismas, remdamasis *Handyside*⁴⁹ byla, pareiškė, kad visuomenė turi teisę gauti ir neigiamą, šokiruojančią ar erzinančią informaciją ir idėjas. Spaudos laisvė kaip tik ir suteikia visuomenei geriausias priemones atrasti ir formuoti nuomonę apie šios visuomenės politinių lyderių veiklą ir mintis (*Lingens*⁵⁰ byla). Teismas nustatė, kad Turkijos valstybė nesiėmė jokių apsaugos priemonių, siekdama garantuoti laikraščiu *Özgür Gündem* Konvencijos 10 straipsnyje numatytą nuomonės reiškimo laisvę (*Özgür Gündem prieš Turkiją*⁵¹ byla). Be to, kratos ir arešto priemonės, kurių ėmėsi Turkija 1993 m. gruodžio 10 d., taip pat laikraščio leidimo persekiojimas ir baudimas, buvo neproporcingos ir nepateisinamos valstybės siekiamais tikslais. Šioje byloje Teismas vienbalsiai konstatavo Konvencijos 10 straipsnio pažeidimą. Aptarta byla puikiai iliustruoja neteisėtą valstybės įsikišimą į nuomonės reiškimo laisvę bei neproporcingą ir nepateisinamą bandymą šią laisvę apriboti.

Taigi, minėtose bylose suformuluoti principai dėl nuomonės reiškimo laisvės spaudoje yra labai svarbūs tuo, kadangi yra laikomi šios laisvės įgyvendinimo principais.

---

⁴⁸ Jočienė D. *Europos žmogaus teisių konvencijos 10 straipsnio taikymo praktika*. // VU Mokslo darbai. Teisė. 2001, Nr. 39, p. 3, 4.

⁴⁹ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1976 m. gruodžio 7 d. sprendimas byloje *Handyside v. United Kingdom* (1976), EHRR 737.

⁵⁰ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1986 m. liepos 8 d. sprendimas byloje *Lingens v. Austria*, (1986), 8 EHRR 407.

⁵¹ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. kovo 16 d. sprendimas byloje *Özgür Gündem v. Turkey*. (2001), 31 EHRR 49.

Tešiant nuomonės reiškimo spaudoje temą, įdomi yra *Fressoz ir Roir prieš Prancūziją*⁵² byla. 1999 m. sausį Teismas laikė, kad apkaltinamasis nuosprendis už mokesčių dokumentų kopijų turėjimą, taip pat straipsnio, atskleidžiančio „Peugot“ automobilių kompanijos pirmininko užmokesčio padidėjimą, publikavimo uždraudimas kandžiajame savaitiniame „Le Canard Enchaîné“, buvo 10 straipsnio pažeidimas.⁵³

Teismas pabrėžė, kad ginčijamas straipsnis „pasitarnavo viešiesiems debatams dėl visuomeninių reikalų“, kadangi minėtasis straipsnis buvo išleistas tuo metu, kai buvo kilęs pramoninis konfliktas vienoje pagrindinių Prancūzijos mašinų gamintojų. Teismo nuomone, straipsnio tikslas buvo ne pažeisti teises, šiuo atveju- sugadinti kompanijos pirmininko reputaciją, o „prisidėti prie visuotinių debatų temos, kuri domino visuomenę“. Šioje byloje, „aspektai, liečiantys darbą ir užmokestį, apskritai pritraukia daug dėmesio (...) interesas, kad visuomenė būtų informuota nusvėrė pareiškėjų „pareigas ir atsakomybę“, kurios kilo dėl abejotinos kilmės dokumentų, kuriuos jie atsiuntė...“.⁵⁴ Šioje byloje argumentas dėl pono Calvet privatumo ir reputacijos apsaugos, publikuojant informaciją apie jo pajamas, buvo nusvertas egzistuojančio visuomenės poreikio (angl. *pressing social needs*), t.y. visuomenės teisės būti informuota apie visuomeninius reikalus...“⁵⁵

Taip pat reikia pabrėžti, kad žurnalistų šaltinių apsauga yra viena iš pagrindinių sąlygų spaudos laisvės garantavimui. Šis principas buvo išdėstytas *Goodwin prieš Jungtinę Karalystę*⁵⁶ byloje, kurioje buvo pabrėžta, kad be svarbaus principo dėl informacijos šaltinių apsaugos, spauda nesugebėtų tinkamai informuoti visuomenę apie jai reikšmingus įvykius ir negalėtų atlikti jai priskirtos „*public-watchdog*“ (liet. visuomenės sargo) funkcijos. Minėtoje *Goodwin prieš Jungtinę Karalystę* byloje buvo patvirtintas principas, leidžiantis daryti išimtis šaltinio slaptumo principui, kai to konkrečiu atveju reikalauja tą slaptumą nusveriantys (arba dominuojantys) visuomenės interesai.⁵⁷

---

⁵² Europos Žmogaus Teisių Teismo 1999 m. sausio 21 d. sprendimas byloje *Fressoz and Roir v. France*. (2001), 31 EHRR 2.

⁵³ *Case-Law concerning Article 10 of the European Convention on Human Rights*. 50th anniversary of the European Convention on Human Rights. 1950- 2000. Directorate General of Human Rights. Strasbourg 2000. p.26.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 26.

⁵⁵ Harris D. J. O’Boyle M., Warbrick C. *Law of the European Convention on Human Rights*. Butterworths. London, Dublin, Edinburgh. 1995. p. 25.

⁵⁶ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2002 m. liepos 11 d. sprendimas byloje *Christine Goodwin v. United Kingdom*, (2002), 35 EHRR 18.

⁵⁷ Jočienė D. *Europos žmogaus teisių konvencijos 10 straipsnio taikymo praktika*. // VU Mokslo darbai. Teisė. 2001, Nr. 39. p. 7.

Svarbu pažymėti, kad valstybė turi teisę imtis priemonių riboti nuomonės reiškimo laisvę, siekdama apsaugoti bendruosius interesus. Minėtoje *Handyside prieš Jungtinę Karalystę* byloje 1976 m. Teismas nenustatė Konvencijos 10 straipsnio pažeidimo, nepaisant to, kad peticijos pateikėjas ir knygos „Maža raudona mokyklos knygutė“ (angl. Little Red School Book) autorius buvo nuteistas, o šios knygutės egzemplioriai (knyga buvo skirta moksleiviams seksualinio gyvenimo klausimais) konfiskuoti. Teismas, pabrėžęs valstybės „margin of appreciation“ (liet. Konvencijos nuostatų aiškinimo teisė) principą, akcentavo, kad valstybės įsikišimas į nuomonės reiškimo laisvę buvo „būtinai demokratinėje visuomenėje“ ir atitiko teisėtą valstybės tikslą apsaugoti moksleivių moralę. Tokie valstybės veiksmai atitiko Konvencijos 10 straipsnio 2 dalį numatytas teisėtas išimtis bei apribojimus, reiškiant savo nuomonę.

Iš kitos pusės, valstybės neturi neribotos Konvencijos nuostatų aiškinimo teisės. Kiekvienu atveju interesų balansas turi būti išlaikytas. Tuo tarpu *Piermont prieš Prancūziją*⁵⁸ byloje Teismas pabrėžė, kad Prancūzija pažeidė Konvencijos 10 straipsnį, kadangi priemonės, kurių ji ėmėsi išsiųsdama Europos Parlamento deputatą (nuo Vokietijos) iš Prancūzijos Polinezijos, uždraudžiant jam čia pakartotinai grįžti bei uždraudžiant įvažiuoti į Naująją Kaledoniją, pažeidė šio deputato nuomonės reiškimo laisvę. Teismas pažymėjo, kad šiuo atveju interesų balansas tarp, iš vienos pusės, visuomenės interesų siekiant užkirsti kelią netvarkai ir siekiant išlaikyti teritorijos vientisumą, bei iš kitos pusės, peticijos pateikėjo nuomonės reiškimo laisvės, nebuvo išlaikytas.⁵⁹

Taigi, net ir siekdama apsaugoti bendruosius interesus (iš vienos pusės, suteikdama teisę visuomenei žinoti apie svarbius jos gyvenimo aspektus, o iš kitos pusės, siekdama apsaugoti ją nuo įžeidžiančios, neigiamos ar klaidinančios informacijos) realizuojant nuomonės reiškimo laisvę, valstybė neturi neribotos veiksmų laisvės. Tai aiškiai parodo aukščiau nagrinėti Teismo bylų pavyzdžiai. Interesų balanso visuomenėje principas bet kokiu atveju turi būti išlaikytas, tuo labiau, valstybės veiksmai turi būti proporcingi jos siekiamam teisėtam tikslui Konvencijos 10 straipsnio 2 dalies prasme.

---

⁵⁸ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1995 m. balandžio 27 d. sprendimas byloje *Piermont v. France*.(1995), 20 EHRR 301.

⁵⁹ Case-law concerning Article 10 of the European Convention on Human Rights. 50th anniversary of the European Convention on Human Rights. 1950 – 2000. Directorate General of Human Rights. Strasbourg, 2000. p. 41.

Kalbant apie santykį tarp valstybės tarnybos ir nuomonės reiškimo laisvės, *Glaserapp prieš Vokietiją*⁶⁰ byloje Teismas nagrinėjo klausimą, ar peticijos pateikėjos, kuri buvo ekstremali kairioji, neleidimas patekti į valstybės tarnybą (atleidžiant ją iš vidurinės mokyklos mokytojo pareigų po praktikos atlikimo nepažeidė jos nuomonės reiškimo laisvės. Teismas, pabrėžęs, kad Konvencija negina teisės būti priimtam į valstybės tarnybą, nenustatė 10 straipsnio pažeidimo, nes peticijos pateikėjos mintys ir veiksmai buvo vertinami jos asmeninės kvalifikacijos norimam užimti postui atžvilgiu. Šiuo atveju pagrindas nepriimti jos į mokytojos pareigas buvo būtent jos nepakankama kvalifikacija, bet ne jos ekstremistiškos pažiūros bei santykiai su Maoist partija. Šioje byloje buvo pabrėžta svarbi nuostata, kad nepaisant Konvencijos 10 straipsnyje numatytų galimų suvaržymų valstybės tarnautojams reiškiant savo nuomonę, šie suvaržymai bei didesnė jų atsakomybė jokių būdu nereiškia, kad šie asmenys praranda nuomonės reiškimo laisvę.⁶¹

Nuomonės reiškimo ir informacijos laisvė, pripažinta 10 straipsnyje, apima, *inter alia*, teisę gauti ir skleisti informaciją transliavimo priemonėmis. Radijo ir televizijos laidų transliavimo bei kino filmų atžvilgiu tai numatyta 10 straipsnio 1 dalies trečiajame sakinyje, kad “šis straipsnis negali uždrausti valstybėms licencijuoti televizijos ar radijo laidų transliavimą.

*Groppera prieš Šveicariją*⁶² byloje Teismas 1990 m. nustatė Konvencijos 10 straipsnio 1 dalies trečiojo sakinio taikymo sąlygas, ryšium su licencijavimo sistemomis, kurias valstybės gali įvesti jų jurisdikcijoje: “Konvencijos 10 straipsnio 1 dalies trečiojo sakinio tikslas yra aiškiai nustatyti, kad valstybės gali jų turimų licencijavimo sistemų pagalba kontroliuoti būdus, kuriais remiantis transliavimas yra organizuojamas jų teritorijose, o ypač tai liečia techninius transliavimo aspektus. Tačiau licencijavimo priemonės, be kita ko, turi būti įvestos pagal 10 straipsnio 2 dalyje nustatytas sąlygas ir apribojimus, nes kitaip jos bus priešingos 10 straipsnio, kaip visumos, objektui ir tikslui”.⁶³

Šioje byloje, kurioje Šveicarija uždraudė Šveicarijos kabelinio ryšio operatoriams retransliuoti programas iš Italijos, nepažeidė šios kompanijos teisių skleisti informaciją nepaisant valstybės sienų. Teismas nenustatė 10 straipsnio pažeidimo, nes iš esmės

---

⁶⁰ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1986 m. rugpjūčio 28 d. sprendimas byloje *Glaserapp v. Germany*. (1987), 9 EHRR 25.

⁶¹ Jočienė D. *Europos žmogaus teisių konvencijos 10 straipsnio taikymo praktika*. // VU Mokslo darbai. Teisė. 2001, Nr. 39. p. 13.

⁶² Europos Žmogaus Teisių Teismo 1990 m. kovo 28d. sprendimas byloje *Groppera Radio AG and Others v. Switzerland*. (1990), 12 EHRR 321.

⁶³ Jočienė D. *Europos žmogaus teisių konvencijos 10 straipsnio taikymo praktika*. // VU Mokslo darbai. Teisė. 2001, Nr. 39. p. 20.

kompanija veikė Italijos pusėje prie pat Šveicarijos sienos, siekdama aplenkti įstatyme nustatytos Šveicarijos telekomunikacijų sistemos reikalavimus.⁶⁴

Į Konvencijos 10 straipsnio taikymo sferą taip pat gali būti įtraukta ir tam tikra komercinio pobūdžio informacija.⁶⁵ Europos Žmogaus Teisių Teismas yra pastebėjęs, kad ne tik komerciniai, bet ir politiniai pasisakymai tam tikra prasme patenka į Konvencijos 10 straipsnio taikymo sritį. Būtina atkreipti dėmesį į tai, kad informacijos platinimo ir perdavimo priemonės bei būdai labai sparčiai vystosi, todėl Teismas atsižvelgia į šias dinamiškas šių priemonių kitimo tendencijas. Visos pasisakymų rūšys (politiniai, artistiniai, komerciniai), visos formos (žodžiai, paveikslai, garsai) ir priemonės (kalbos, filmai, televizija ir kt.) gali patekti į 10 straipsnio apsaugos sferą. Tačiau tai nereiškia, kad visos išvardintos priemonės ir būdai turi būti vienodai aiškinami valstybėse. Jų taikymas gali būti skirtingas, bet negali būti diskriminacinis.⁶⁶

*Casado Coca prieš Ispaniją*⁶⁷ byloje Europos Žmogaus Teisių Teismas paskelbė, kad pritaikytos drausminės nuobaudos teisininkams už tai, kad jie reklamavo savo profesines paslaugas, nepažeidė 10 straipsnio numatytos nuomonės reiškimo laisvės. Nors Teismas paskelbė, kad iš vienos pusės valstybių advokatų asociacijos ar valstybės valdžia, turėdama „margin of appreciation“ teisę, gali geriau nustatyti teisių bei interesų balanso visuomenėje pusiausvyrą administruojant teisingumą, o iš kitos, suteikiant visuomenei teisę gauti informaciją apie teisinę pagalbą, todėl šioje byloje Teismas pabrėžė, kad valstybės uždėtos drausminės nuobaudos advokatams buvo proporcingos siekiamam teisėtam tikslui.⁶⁸

*Jacobowski prieš Vokietiją*⁶⁹ byloje Teismas pareiškė, kad apribojimai, uždėti peticijos pateikėjo teisei platinti reklamines nuostatas dėl Vokietijos naujienų agentūros, nepažeidė 10 straipsnio. Teismas išjūrėjo komercinius ketinimus, nes pagrindinis šių reklaminių brošiūrų tikslas buvo atitraukti nuo Vokietijos naujienų agentūros jos klientus ir paskatinti juos pereiti į naują spaudos agentūrą, kurią peticijos pateikėjas norėjo įsteigti. Šiuo

---

⁶⁴ Case-law concerning Article 10 of the European Convention on Human Rights. 50th anniversary of the European Convention on Human Rights. 1950 – 2000. Directorate General of Human Rights. Strasbourg, 2000. p. 31.

⁶⁵ Ibidem, p. 38.

⁶⁶ D. J. Harris, M. O'Boyle, C. Warbrick. *Law on the European Convention on Human Rights*. Butterworths, London, Dublin, Edinburgh, 1995. p. 379.

⁶⁷ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1994 m. vasario 24 d. sprendimas byloje *Casado Coca v. Spain*. (1994), 18 EHRR 1.

⁶⁸ Jočienė D. *Europos žmogaus teisių konvencijos 10 straipsnio taikymo praktika*. // VU Mokslo darbai. Teisė. 2001, Nr. 39. p. 22.

⁶⁹ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1994 m. liepos 23 d. sprendimas byloje *Jacobowski v. Germany*. (1995), 19 EHRR 64

atveju tokio uždraudimo tikslas buvo tik neleisti cirkuliuoti brošiūroms, tačiau peticijos pareikėjas išsaugojo teisę išreikšti laisvai savo nuomonę kitais būdais. Vadinasi, Vokietijos teismai šiuo atveju neviršijo turimos „margin of appreciation“ teises.⁷⁰

„Politinių kalbų“ aspektą plačiąja prasme Europos Žmogaus Teisių Teismas ižiūrėjo *Barford prieš Daniją*⁷¹ byloje, kurioje buvo kalbama apie teismų bešališkumą, *Barthold prieš Vokietiją* byloje⁷², kurioje buvo nagrinėjama teisė reklamuoti savo veterinarines paslaugas, *Thorgeirson prieš Islandiją* byloje⁷³, lietusi žurnalisto paskelbtą straipsnį apie policijos brutalumą, kurioje Teismas pareiškė, kad „nėra pagrindo pagal jo jurisprudenciją daryti skirtumų tarp politinių diskusijų ir diskusijų kitais visuomenei aktualiais klausimais“.⁷⁴

Apskritai, nustatant ar nagrinėjama situacija patenka į 10 straipsnio taikymo sritį, patartina atsižvelgti į du kriterijus. Pirmasis faktorius gali būti pavadintas „išimtinė priemonė“ (angl. *exclusive means*), nors nei Teismas nei Komisija nėra aiškiai pripažinusi jo taikymo ar netgi jo egzistavimo. Nepaisant to, šis faktorius vaidina labai svarbų vaidmenį su 10 straipsniu susijusioje Teismo praktikoje. Šią koncepciją turbūt lengviausia paaiškinti, jei ji yra išreiškiama kaip Teismo ar Komisijos užduodamas klausimas: ar pareiškėjo pasirinktos saviraiškos priemonės yra vienintelės, kuriomis jis gali išreikšti savo idėjas ar perteikti informaciją? Jei atsakymas yra „taip“, pareiškėjas bus perėjęs apsaugos slenkstį pagal 10 straipsnį. Nors beveik bet kokia meninė veikla patenka į „išimtinių priemonių“ sritį, tačiau advokato užgauli kalba Teismo salėje nepateks⁷⁵. Ir aišku, pirminė išvada, išplaukianti iš „išimtinės priemonės“ pagal 10 straipsnio pirmąją dalį, nedraudžia valstybėms suvaržyti saviraiškos laivės remiantis minėtojo straipsnio antrojoje dalyje išdėstytais pagrindais.

Antrasis kriterijus gali būti pavadintas „viešojo intereso“ arba „viešųjų debatų“ faktoriumi. Daugelyje diskusijų dėl to, kokios veiklos ir kokios publikacijos patenka į 10 straipsnio sritį, Komisija ir Teismas atsižvelgia į laipsnį, iki kurio tam tikra saviraiška tarnauja plačiosios visuomenės gyvenimo (angl. *general public life*) funkcijai. Tokiu būdu,

---

⁷⁰ Case-law concerning Article 10 of the European Convention on Human Rights. 50th anniversary of the European Convention on Human Rights. 1950 – 2000. Directorate General of Human Rights. Strasbourg, 2000. p. 39.

⁷¹ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1989 vasario 22 d. sprendimas byloje *Barford v. Denmark*. (1989), EHRR 493.

⁷² Europos Žmogaus Teisių Teismo 1985 m. gegužės 25 d. sprendimas byloje *Barthold v. Germany*. (1985), 7 EHRR 383.

⁷³ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m. liepos 25 d. sprendimas byloje *Thorgeir Thorgeirson v. Iceland*. (1992), 14 EHRR 843.

⁷⁴ D. J. Harris, M. O’Boyle, C. Warbrick. *Law on the European Convention on Human Rights*. Butterworths, London, Dublin, Edinburgh, 1995. p. 397.

⁷⁵ No. 8262/78, Dec. 3.10.79, unpublished.

*Barthold*⁷⁶ byloje Teismas teigė, kad „informacijos perdavimas bendrojo intereso tema“ ir prisidėjimas prie „viešųjų debatų temomis, kurios liečia visuomenės gyvenimą“- buvo lemiami faktoriai priimant sprendimą. *Müller ir Kiti prieš Šveicariją*⁷⁷ byloje Teismas pažengė tolyn, pareikšdamas, kad 10 straipsnis iš esmės gina „visuomenės keitimąsi kultūrine, politine ir socialine informacija bei įvairaus pobūdžio idėjas“.⁷⁸

Iš to seka, kad Strasbūro institucijos turės apsvarstyti tiek „išimtinių priemonių“, tiek „viešojo intereso“ faktorių, prieš nusprendama, ar skundas priklauso 10 straipsnio apimamai sferai. Todėl, jei nagrinėjama saviraiška kirs „išimtinių priemonių“ slenkstį, Strasbūro institucijos taip pat turės įvertinti saviraiškos prigimtį ir tikslą atsižvelgiant į „viešojo intereso“ faktorių.⁷⁹

Nuomonės reiškimo laisvė, kaip rodo 10 straipsnio taikymo praktika, suprantama gana plačiai. Ji apima visas įmanomas priemones, būdus bei formas, kuriomis galima išreikšti nuomonę. Remiantis pateikta Europos Žmogaus Teisių Teismo praktine medžiaga, galima teigti, jog Konvencijos 10 str. garantuojama asmens saviraiškos laisvė yra labai svarbi nuostata demokratinėje visuomenėje, ir valstybės turi imtis priemonių, siekdamas užtikrinti šią asmens teisę.

---

⁷⁶Europos Žmogaus Teisių Teismo 1985 m. gegužės 25 d. sprendimas byloje *Barthold v. Germany*. (1985) 7 EHRR 383.

⁷⁷ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1988 m. gegužės 24 d. sprendimas byloje *Müller and Others v. Switzerland*. (1991) 13 EHRR 212

⁷⁸ No. 7805/77, Dec. 5.5.79, D.R. 16 p. 68 (73).

⁷⁹ Gomien D., Harris D., Zwaak L. *Law and Practise of the European Convention on Human Rights and the European Social Charter*. Council of Europe Publishing. 1996. p.277- 279.

3. SANTYKIS TARP TEISĖS Į PRIVATAUS IR ŠEIMOS GYVENIMO GERBIMĄ BEI NUOMONĖS REIŠKIMO LAISVĖS PAGAL EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMO JURISPRUDENCIJĄ

Taigi, aptartas Europos žmogaus teisių konvencijos 10 straipsnis yra skirtas saviraiškos laisvei. Su Konvencija susijusioje jurisprudencijoje saviraiškos laisvė yra vadinama „esminiu demokratinės visuomenės pagrindu, viena iš pagrindinių sąlygų jos progresui ir kiekvieno žmogaus tobulėjimui“.⁸⁰

Tuo tarpu analizuotas Konvencijos 8 straipsnis gina kiekvieno individo privataus ir šeimos gyvenimo apsaugą. Atsižvelgiant į minėto straipsnio pirmąją dalį, „kiekvienas turi teisę į privataus ir šeimos gyvenimo apsaugą, būsto neliečiamybę ir korespondencijos slaptumą.“

Tačiau nors yra daug bylų, kuriose Strasbūro Teismas yra pripažinęs saviraiškos laisvės viršenybę santykyje su teisę į privatų gyvenimą, nėra pagrindo teigti, kad saviraiškos laisvės viršenybė gali būti preziumuojama. Reikia nepamiršti, kad Konvencijoje teisės nėra išdėstytos hierarchine tvarka, tai reiškia, kad 10 straipsnyje įtvirtinta saviraiškos laisvė nėra jokių būdu viršesnė ar svarbesnė už bet kurią kitą Konvencijos teisę.

Europos Žmogaus Teisių Teismas pažymėjo, kad egzistuoja įvairios saviraiškos formos, kurių kiekviena turi skirtingą vertę. Todėl, visų pirma, turėtų būti atkreiptas dėmesys į politinės, meninės ir komercinės saviraiškos atskyrimą. Antra, turėtų būti atskirtas įvairaus pobūdžio privatumas- kuo intymesnis privataus gyvenimo aspektas, kuris yra ribojamas, tuo svarbesnės turėtų būti priežastys, dėl kurių kišimasis į privatumą galėtų būti pateisinamas.

Be to, kuo svarbesnė saviraiškos forma, tuo sunkiau bus pateisinti jos ribojimą. Todėl, iš vienos pusės, kišimasis į debatus visuomeniniais klausimais, bus labai sudėtinga pateisinti. Iš kitos pusės, kišimasis į komercinius skelbimus reikalauja gerokai mažiau pateisinimų pagal 10 straipsnį.

Tiek, kiek tai susiję su kišimusi į privatų gyvenimą, kai tai susiję su kuo intymesne privataus gyvenimo sfera, tuo bus sunkiau pateisinti kišimąsi į privatų gyvenimą. Iš vienos pusės, kišimasis, kuris apima informacijos apie medicininę būklę, publikavimą, pareikalaus

---

⁸⁰ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1976 m. gruodžio 7 d. sprendimas byloje *Handyside v. United Kingdom* (1976), EHRR 737.

labai įtikinančio pateisinimo. Iš kitos pusės, kišimasis į privatų gyvenimą, kiek jis susijęs su verslu, reikalaus daug mažesnio apsaugos laipsnio.

Kalbant apie santykį tarp 8 ir 10 Konvencijos straipsnio, nebus rasta pagrįsta pusiausvyra (angl. *reasonable balance*), jei norint pateisinti ribojimą, bus tik pasakoma, kad tai yra pateisinama atsižvelgus į 10 straipsnio antrąją dalį. Taip pat negalima pripažinti, kad 10 straipsnis turi prigimtinį daug žymesnį (angl. *pre- eminent*) vaidmenį, lyginant su 8 straipsniu. Tačiau reikia pabrėžti, kad Teismo nagrinėjimas taip pat turėtų būti nukreiptas į klausimą, ar toks ribojimas, atsižvelgiant į 8 straipsnį, yra pateisinamas pagal 10 straipsnio 2 dalį.

Apskritai, stengiantis rasti pusiausvyrą su privatumu susijusiose bylose, teisėjai turėtų atkreipti ypatingą dėmesį į konkuruojančius 8 ir 10 straipsnių reikalavimus ir kiekvienoje byloje iširti abiejų interesų prigimtį žvelgiant iš abiejų minėtųjų teisių perspektyvos.⁸¹

Todėl ten, kur yra kolizija tarp teisės į saviraiškos laisvę ir kito intereso, Strasbūro institucijos neišvengiamai turi pasverti abu interesus tam, kad nuspręstų kuris iš jų turi prioritetą (...).⁸² Vadinasi, tariamo konflikto situacija yra reali, o tai reiškia, kad teisė į privataus ir šeimos gyvenimo apsaugą gali atvirai prieštarauti saviraiškos laisvei. Tuo tarpu vertybių konfliktas slypi įtampoje tarp saviraiškos laisvės, visuomenės teisės būti tinkamai informuota ir individo teisės į privatumą ir reputaciją.⁸³

Daugelyje rezoliucijų ir rekomendacijų, priimtų Parlamentinės Asamblėjos ir Europos Tarybos Ministrų Komiteto, yra aiškiai suformuluota, kad „žurnalistikoje turi būti paisoma saviraiškos laisvės, kuri apima (...) pagarbą kito fundamentalioms teisėms, laisvėms ir interesams, ginamiems Europos žmogaus teisių konvencijos (...).“⁸⁴

428 (1970) Rezoliucijoje, kurioje yra Deklaracija, skirta žiniasklaidai ir žmogaus teisėms, teisė į privatumą ir jo apsaugą yra itin pabrėžta:

Teisė į privatumą, įtvirtinta Europos žmogaus teisių konvencijos 8 straipsnyje, turi ne tik apsaugoti individą nuo valstybės institucijų savivaliavimo, bet nuo privačių asmenų, ar

---

⁸¹ Tomlinson H. *Privacy and Expression: Convention Rights and Interim Injunctions*. // European Human Rights Law Review. // 2003, 37- 53.

⁸² Harris D. J. O'Boyle M., Warbrick C. *Law of the European Convention on Human Rights*. Butterworths. London, Dublin, Edinburgh, 1995. p.373

⁸³ Tulkens Fr. *Freedom of expression and information in a democratic society and the right to privacy under the ECHR: a comparative look at Articles 8 and 10 of the ECHR*. In: Freedom of expression and the right to privacy. Strasbourg Conference 23 September 1999. Conference Reports. Media Division. Directorate General of Human Rights. Council of Europe. Strasbourg, 2000. p. 27.

⁸⁴ Ibidem, p. 26

institucijų, taip pat ir nuo žiniasklaidos kišimosi. Tuo tarpu nacionalinė įstatymų leidyba turi įtvirtinti šią apsaugą garantuojančias priemones.⁸⁵

74 (26) Ministrų Komiteto Rezoliucijoje „Dėl teisės į atsakymo galimybę individo santykiuose su spauda buvo teigiama:

Dėl informacijos, susijusios su jos publikavimu apie individus spaudoje, minėti individai turės efektyvią apsaugos priemonę prieš faktų ir nuomonių publikavimą, kurie sudaro:

- ❖ kišimasi į jo privatumą, išskyrus, kai tai yra pateisinama svarbiausiu, pagrįstu visuomenės interesu (...);

- ❖ kėsintis į jo orumą, garbę ar reputaciją (...).⁸⁶

Kad galėtume apibūdinti faktinio konflikto situaciją tarp Konvencijos 8 ir 10 straipsnių ir pasistengti rasti tarp šių teisių ryšį, būtina išnagrinėti jų santykį. Reikia pasistengti atrasti saviraiškos laisvės ribojimus ir draudimus tam, kad nebūtų kišamasi į privačią individo sritį.⁸⁷

Kokia plati yra saviraiškos laisvė, kokia plati yra žurnalistų teisė perteikti informaciją, kuri apima faktus ar informaciją, susijusią su individo privačiu gyvenimu; kokia plati yra individo teisė į informaciją- yra pagrindiniai rūpimi klausimai.

3.1. BENDRIEJI TEISĖS Į PRIVATUMĄ IR SAVIRAIŠKOS LAISVĖS KLAUSIMAI

Gilinantį į santykį tarp 8 straipsnio ginamos teisės į privataus gyvenimo apsaugą ir saviraiškos laisvės, galima išskirti tris aptariamus atvejus. Pirmasis yra susijęs su informacijos skleidimo ypatumais viešųjų ir privačių asmenų atveju. Šiuo atveju ypatingai svarbu apibrėžti „viešąjį asmenį“, nes Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje įtvirtintas požiūris, kad kritikos ribos „viešųjų asmenų“ atžvilgiu yra daug platesnės, nei privačių asmenų atžvilgiu. Taip pat įdomu ar skirtingose visuomenės sferose „viešojo asmens“ statusą turinčių asmenų (pvz. teisėjų, politikų, garsenybių) atžvilgiu taikomos kritikos ribos bus vienodos.

⁸⁵ *Reccommendations and Resolutions adopted by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe in the media field*. Directorate of Human Rights. Strasbourg. 1997. p.15.

⁸⁶ *Ibidem*,. p. 11

⁸⁷ Jočienė D. *Freedom of expression and the Right to Privacy*. // VU Mokslo darbai „Tiesė“. 2001, Nr. 38. p. 7, 8.

Antruoju atveju analizuojama individo teisė gauti informaciją, kuri yra susijusi su jo „privachu gyvenimu“. Šiuo atveju dažniausiai individai skundžiasi ne dėl to, kad informacija, liečianti jų privatų gyvenimą, yra apie juos renkama, o priešingai- dėl to, kad su tokia informacija jiems yra neleidžiama susipažinti.

Tuo tarpu trečiuoju atveju nagrinėjamas galimas profesinės veiklos, kaip vienos iš „privataus gyvenimo“ sampratos apimamų sričių ir saviraiškos laisvės santykis.

3.1.1. INFORMACIJOS SKLEIDIMO APIE VIEŠUS IR PRIVAČIUS ASMENIS SKIRTUMAI

Sprendžiant ginčus dėl informacijos apie privataus asmens gyvenimo paskelbimą be jo sutikimo, būtina turėti omenyje, kad įstatymas nevienoda apimtimi užtikrina asmeninio gyvenimo neliečiamumo ribą skirtingo socialinio reikšmingumo asmenims: viešiesiems ir privatiems.

Visų pirma Teismas turi išsiaiškinti, koks asmuo yra laikomas viešu asmeniu (angl. *public figure*). 1998 m. Europos Tarybos rezoliucijoje dėl teisės į privatumą⁸⁸ įtvirtinta nuostata, kad viešas asmuo yra atpažįstamas dėl ypatingos visuomenėje užimamos padėties- nors daugeliu atvejų atsitiktinai- automatiškai sukelia spaudimą jų pačių privatumui.

Taip pat pažymima, kad vieši asmenys yra tokie asmenys, kurie užima viešas pareigas ir naudojami viešaisiais ištekliais, o apskritai kalbant, tai visi tie, kurie vaidina vaidmenį visuomenės gyvenime- tiek, politikoje, tiek mene, tiek socialinėje sferoje, sporte ar bet kokiaje kitoje srityje.

Dažniausiai Europos Žmogaus Teisių Konvencijos 10 straipsnyje įtvirtinta saviraiškos laisvė yra aiškinama pakankamai vienpusiškai, t.y. kad žiniasklaida kėsina į žmonių privatumą, teisindamasi, kad jos skaitytojai turi teisę žinoti apie viešų asmenų privatų gyvenimą.

Tačiau, iš esmės ši rezoliucija aiškiai neįtvirtina, kiek informacijos visuomenė turi teisę žinoti apie tokį viešą asmenį ir aiškiai neapibrėžia viešo gyvenimo sampratos. Todėl, iš esmės aiškinantis viešo asmens sampratą, nėra skirtumo tarp vyriausybės ministrų ir gerai žinomų sportininkų. Tačiau pabrėžia, kad visuomenės domėjimasis politikų asmeninį gyvenimą liečiančiais faktais turi platesnes ribas, nes tai išplaukia iš demokratijos principų,

⁸⁸ Council of Europe Resolution 1165 (1998) *Right to Privacy*. Assembly debate on 26 June 1998 (24th Sitting).

kadangi piliečiai turi teisėtą interesą sekti politikų privatų gyvenimą, nes jie taip pat yra ir balsuotojai.

Nors žiniasklaida gali teigti, kad ir nereikšmingi faktai, susiję su viešu asmeniu gali sukelti didelį skaitytojų ir apžvalgininkų susidomėjimą, daugelyje tokių situacijų būtų nepagrįsta teigti, kad visuomenės interesas, kad tokia informacija būtų publikuojama, yra tinkamas pateisinimas.

Taip pat svarbu paminėti, kad Strasbūro institucijos, daugelyje bylų, paskelbtoms publikacijomis, kurios pažeidė privatų gyvenimą, paskyrė drakoniškas bausmes, kurios buvo pateisinamos kaip proporcingos priemonės, siekiant apsaugoti privatų gyvenimą pagal 8 straipsnį. Tais atvejais, kai buvo skundžiamasi dėl didelio privatumo pažeidimo, Komisija laikėsi nuomonės, kad nustatytos sunkios bausmės (įskaitant ir įkalinimą) leidėjui buvo proporcingas saviraiškos laisvės ribojimas. O tokios publikacijos buvo laikomos turinčiomis mažai ar išvis neturinčios informatyvios vertės, kurią būtų verta apsaugoti.⁸⁹

Grįžtant prie „viešojo asmens“ sąvokos apibrėžimo, svarbi yra ir *Williamo L. Prosserio*⁹⁰ nuomonė, kad viešasis asmuo yra tas žmogus, kuris dėl savo sugebėjimų, pasiekimų, gyvenimo būdo, reputacijos suteikia visuomenei pagrįstą interesą žinoti bei domėtis jo darbu, būdu, o dažnai- savybėmis. Pripažįstama, kad viešasis asmuo savanoriškai mainais už savo populiarumą yra atidavęs dalį savo teisės į privatumą.

3.1.1.1. KRITIKOS RIBOS POLITIKŲ, VALSTYBĖS PAREIGŪNŲ IR TARNAUTOJŲ ATŽVILGIU

Suprantama, kad politikai ir valstybės tarnautojai, būdami atskaitingi tautai, dažniau nei kiti viešieji asmenys patiria daugiau intervencijų į privatų gyvenimą, be to, sulaukia nemažai adekvačios kritikos. Tačiau pasak Michaelo J. Beloffo žmogus, pasirinkęs politiko karjerą privalo tikėtis, kad teks išgyventi aštrių žodžių laikotarpį. Toks žmogus, norintis įsigyti visuomenės pasitikėjimą, turi būti pasiruošęs atitikti visuomenės nustatytą standartą. Privataus politikų gyvenimo paviešinimas gali būti naudingas tuo atveju, kai visuomenei suteikiama informacija apie tai, kaip politikai vykdo savo pareigas, t.y. jei visuomenei

---

⁸⁹ Phillipson G. *Judicial Reasoning in Breach of Confidence Cases under the Human Rights Act: not Taking Privacy Seriously.* // European Human Rights Law Review. 2003, 54- 72.

⁹⁰ Prosser W. L. *Cases and Materials on Torts.* Westbury, New York: the Foundation Press, Inc. 1994, p. 860.

vertybė yra šeima, tikėtina, kad visuomenė svarstys politikų santuokinį gyvenimą kaip viešąjį interesą.⁹¹

Demokratinėje visuomenėje žmogui laiduojama teisė laisvai formuoti savo nuomonę apie visuomeninius reikalus, laisvai juos aptarinėti. Bendriausias viešų diskusijų visuomenės gyvenimo klausimais tikslas- ieškoti visuomenei rūpimos tiesos. Per diskusijas įvairios informacijos pagrindu besiformuojanti žmonių politinė valia užtikrina atstovaujamosios demokratijos funkcionavimą.

Svarbu ir tai, kad Europos žmogaus teisių konvencijos 10 straipsnio prasme nuomonės reiškimo laisvė apima ne tik asmenų teisę skelbti savo mintis ir įsitikinimus, bet ir visuomenės teisę būti informuoti apie svarbius jos gyvenimo aspektus, tai yra visuomenės teisę gauti aktualią informaciją.

Nuomonę įstatymas sieja su informacijos priemonių leidėju, žurnalistų atitinkamų reiškinių, vertybių vertinimu. Tačiau nuomonės autorius privalo užtikrinti, kad nuomonė būtų reiškiamą sąžiningai ir etiškai, sąmoningai neiškreipiant faktų ir duomenų.⁹²

Byloje *Lingens prieš Austriją*⁹³ Europos Žmogaus Teisių Teismas, paskelbdamas sprendimą apie žodžio laisvės ir spaudos svarbą, atsižvelgė į demokratinės visuomenės poreikius: „žodžio laisvės pagrindinis bruožas demokratinėje visuomenėje, galioja taip pat „informacijai“ ir „nuomonėms“, jeigu jos ką nors užgauna, šokiruoja ar kelia nerimą. Teismas pabrėžė ypatingą šių principų svarbą spaudai: ji privalo skelbti informaciją ir nuomones politiniais ir kitais visiems rūpimais klausimais, o visuomenė turi teisę žinoti; beje, spaudos laisvė yra gera priemonė sužinoti ir vertinti vadovų mintis ir poelgius. Leistinos politiko kritiko ribos yra daug platesnės negu paprasto mirtingojo: nepaisant to, kad politikas taip pat naudojasi 10 straipsnio antrosios dalies apsauga, jo reputacijos apsauga turi būti suderinama su laisvos diskusijos politiniais klausimais ir interesais.“

Minėtoje *Lingens* byloje santykis tarp saviraiškos laisvės iš vienos pusės ir teisės į privatumą iš kitos pusės, yra aiškiai matomas. Šioje byloje Europos Žmogaus Teisių Teismas analizavo Austrijos politiko apšmeižimo klausimą laikraščių straipsniuose. Lingens apibūdino politiką ir jo elgesį nedoru (angl. *immoral*) ir negarbingu (angl. *undignified*), taip pat apkaltino jį prisitaikėliškumu (angl. *opportunist*). Nacionalinis teismas teigė, kad tokie

---

⁹¹ Beloff M. J. *Politician and Press*. In Jack Beatson, Yvonne Crips/ed./Freedom of Expression and Freedom of Information. Oxford University Press. 2000 p. 70.

⁹² Žiobienė E. *Informacijos apie privatų žmogaus gyvenimą apsauga*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai. //Teisė (01 S). Vilnius, 2003. p. 64, 65.

⁹³ Europos Žmogaus Teisių Teismas 1986 m. liepos 8 d. 1986 *Lingens case*. (1986), 8 EHRR 407. p.7.

apibūdinimai buvo tiesiogiai ar netiesiogiai nukreipti į poną Kreisky asmeniškai, tuo tarpu žodžiai neatitiko minimalių politinės etikos reikalavimų ir dėl to peržengė leistinos kritikos ribas. Teismas savo sprendime pažymėjo, kad „turi būti rasta pusiausvyra tarp saviraiškos laisvės ir teisės į privatų gyvenimą ir reputaciją. O šioje byloje pareiškėjas peržengė leidžiamas ribas.“

Vyriausybė šiuo atveju pabrėžė, kad „saviraiškos laisvė negali uždrausti nacionaliniams teismams naudotis savo diskrecija, priimant sprendimus, kad politiniai debatai nepereitų į asmeninį įžeidimą...“⁹⁴. Vyriausybė taip pat pareiškė, kad šioje byloje kilo kolizija tarp dviejų Konvencijos ginamų teisių- saviraiškos laisvės (10 straipsnis) ir teisės į privataus gyvenimo pagarbą (8 straipsnis). Komisija pakankamai plačiai pritaikė aiškinimą pirmai minėtai teisei, bet buvo pasakyta, kad buvo nepakankamai atsižvelgta į poreikį apsaugoti antrąją teisę.

Kalbant apie paskutinę išsakytą nuomonę, Europos Žmogaus Teisių Teismas pastebėjo, kad žodžiai, pasakyti prieš poną Lingens buvo susiję su jo pasmerkimu visuomenėje ir su žurnalisto požiūriu į jį, kaip politiką (nacionalinis socialistas ir buvęs nasis). Iš to seka, kad nebuvo būtina aiškinti 10 straipsnį atsižvelgiant į 8 straipsnį.⁹⁵

Europos Žmogaus Teisių Teismas, analizuodamas dėl pareiškėjo priimtą sprendimą, taip pat sprendė tokius klausimus: ar nuosprendis turėjo teisėtą tikslą, ar buvo būtinas demokratinėje visuomenėje, įskaitant ir egzistuojantį visuomenės poreikį. Teismas pabrėžė esminį spaudos vaidmenį demokratinėje visuomenėje ir pripažino galimas platesnes kritikos, skirtos politikams, ribas. Teismas nurodė, kad visuomenė turi teisę gauti informaciją visais politiniais ir kitais svarbiais klausimais. Šioje byloje Teismas padarė skirtumą tarp faktų ir vertinimų bei atkreipė dėmesį į tai, kad „faktai, kuriais buvo paremti subjektyvūs pono Lingens vertinimai, buvo nenuginčijami, taip pat kaip ir jo sąžiningumas...“⁹⁶ Taigi, išgilinęs į visas bylos aplinkybes, Teismas nusprendė, kad pono Lingens nubaudimas už šmeižikiškus straipsnius, nukreiptus prieš vieną Austrijos politiką, pažeidė saviraiškos laisvę, nes buvo neproporcingas teisėtam tikslui.

Be to, 1985 m. balandžio 6 d. Europos Žmogaus Teisių Komisija nusprendė, kad Konvencijos 8 straipsnis nebuvo pažeistas dėl to, kad informacija, susijusi su policija ar dėl patraukimo baudžiamojon atsakomybėn, buvo prieinama spaudai, kuri ją publikavo tiek, kiek

---

⁹⁴ Ibidem. p. 12.

⁹⁵ Ibidem. p. 13.

⁹⁶ Ibidem. p.16.

ji buvo susijusi su byla. Komisija paminėjo, kad inicialai, amžius ir gyvenamoji vieta, kuri buvo atskleista ir spaudoje esanti informacija buvo tik apibendrinanti, faktinė, o pranešimai apie bylą turi būti laikomi viešuoju interesu.⁹⁷

Demokratinis išraiškos laisvės pagrindimas turi prasmę tada, kai toji laisvė realizuojama visuomenėje, kurioje žmonės turi teisę tiesiogiai dalyvauti kasdieniniame Vyriausybės sprendimų priėmimo arba Vyriausybė atsižvelgia į jų nuomones, formuodama savo politiką⁹⁸.

*Castells prieš Ispaniją*⁹⁹ byloje Europos Žmogaus Teisių Teismas pabrėžė, kad Vyriausybę turi teisę kontroliuoti ne tik įstatymų leidžiamoji ir teisminė valdžia, bet ir spauda bei visuomenės nuomonė, be to pažymėjo, jog veikiančios Vyriausybės kritikos ribos yra žymiai platesnės nei individo ar net atskiro politiko.

Šioje byloje Strasbūro Teismas dar labiau nei *Lingens prieš Austriją* byloje išplėtė leistinas politines kritikos ribas ir įtvirtino spaudos, kaip ketvirtosios valdžios, vaidmenį demokratinėje visuomenėje. Kadangi Vyriausybės veiksmai ir sprendimai daro daug didesnę įtaką demokratinės visuomenės raidai, nei atskiro viešojo asmens poelgiai ar mintys, todėl visuomenei ir suteikiamos daug platesnės išraiškos laisvės ribos viešai diskutuoti apie vyriausybės vykdomos politikos privalumus ir trūkumus.

Pažymėtina, kad visuomenės intereso žinoti tam tikrą privačią informaciją negalima tapatinti su visuomenės interesu patenkinti smalsumą. Europos žmogaus teisių konvencija labai aiškiai nurodo, kad teisė į privatumą gali būti apribota tik 8 straipsnio antroje dalyje įtvirtintais kriterijais ir tik esant būtinumui demokratinėje visuomenėje.

1991 m. nagrinėtoje *Oberschlick prieš Austriją*¹⁰⁰ byloje Teismas pripažino 10 straipsnio pažeidimą. Šioje byloje ieškinys buvo paduotas prieš pareiškėją dėl šmeižikiškų veiksmy Austrijos politiko atžvilgiu. Teismas priėjo išvadą, kad buvo pažeistas Konvencijos 10 straipsnis remiantis tuo, kad tiek, kiek pareiškėjo tvirtinimai buvo tik subjektyvūs

---

⁹⁷ Tulkens Fr. *Freedom of expression and information in a democratic society and the right to privacy under the ECHR: a comparative look at Articles 8 and 10 of the ECHR*. In: Freedom of expression and the right to privacy. Strasbourg Conference 23 September 1999. Conference Reports. Media Division. Directorate General of Human Rights. Council of Europe. Strasbourg, 2000. p. 33.

⁹⁸ Feldman D. *Civil Liberties and Human Rights in England and Wales*. Oxford: Clarendon Press, 1993, p. 550.

⁹⁹ Europos Žmogaus Teisių Teismas 1992 m. balandžio 23 d. sprendimas byloje *Castells v. Spain*. (1992), 14 EHRR 445.

¹⁰⁰ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1997 m. liepos 1 d. sprendimas byloje *Oberschlick v. Austria*. (1998), 25 EHRR 357.

vertinimai, valstybės įsikišimas nebuvo būtinas demokratinėje visuomenėje.¹⁰¹ Minėtoje byloje turima galvoje, kad individo privatumo apsaugos aspektas gali iškilti- t.y. šmeižikiška informacija ar šmeižikiški veiksmai gali būti laikomi neteisėtu kišimusi į privatų politiko gyvenimą. Tačiau Europos Žmogaus Teisių Teismas šį kartą nenagrinėjo galimo Konvencijos 8 straipsnio pažeidimo.

Byloje *Schwabe prieš Austriją*¹⁰² Europos Žmogaus Teisių Teismas konstatavo, kad politiko teistumo praeityje fakto paviešinimas yra pateisinamas teisėtu ir pagrįstu visuomenės interesu, nes visuomenė, atiduodama svarbių valstybės klausimų sprendimą į politikų rankas, turi teisę žinoti apie politiką viską.

Svarbu pažymėti, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas pripažįsta ir atsižvelgia į tai, kad ir pareigūnai gali turėti visiškai asmeninį ir neviešinamą gyvenimą, kuris nėra susijęs su einamomis pareigomis.¹⁰³

3.1.1.2. ŽODŽIO LAISVĖ IR TEISMINĖS VALDŽIOS AUTORITETO APSAUGA

Teisminės valdžios ir visuomenės santykiai sudėtingi ir nuolat kintantys. *Warrenas E. Burgeris* teigia, kad teismų nepriklausomumas ir žodžio laisvė yra tarpusavyje susiję ir vienas kitą lemiantys.¹⁰⁴ Skirtingai nuo kitų valdžių, teisminė valdžia yra pasyvi visuomenės nuotaikų stebėtoja ir, kitaip nei kitos valdžios, turi ribotas galimybes kreiptis į visuomenę su pareiškimais ar komentarais. Tiek įstatymų leidžiamosios, tiek vykdomosios valdžių atstovai ne tik dalyvauja kasdieniniame valstybės valdyme, bet ir savo veiklą komentuoja visuomenės informavimo priemonėms, o šioms išplatinus netinkamą ar klaidingą informaciją, politikai gali pareikšti savo komentarus. Teisminės valdžios atstovai savo vykdomo teisingumo nekomentuoja, o visuomenės informavimo priemonės teismui skiria daug dėmesio, ir informuodamos apie jo veiklą, kuria visuomenės nuomonę.¹⁰⁵

---

¹⁰¹ *Case-Law concerning Article 10 of the European Convention on Human Rights. 50th anniversary of the European Convention on Human Rights. 1950- 2000.* Directorate General of Human Rights. Strasbourg 2000. p.22.

¹⁰² Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m .rugpjūčio 28 d. sprendimas byloje *Schwabe v. Austria.* (Pareiškimo Nr. 13704/88).

¹⁰³ Ežerskytė A. Kas apgins privatų žmogaus gyvenimą? // *Justitia.* 1998 m. Nr. 2.

¹⁰⁴ Birmontienė T. Įžanginis žodis// *Teisminė valdžia ir visuomenė* (konferencijos medžiaga), Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras, 1999, p.11.

¹⁰⁵ Valančius V. *Ar teismas gali patikti visiems?*// *Teisminė valdžia ir visuomenė* (konferencijos medžiaga), Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras. 1999, p.19.

Europos Žmogaus Teisių Konvencijos institucijų sprendimai dėl teisėjų kritikos yra labiau objektyvesni ir sektini, nes, nors ir remdamiesi valstybių narių standartais, išlaiko tam tikrą neutralitetą ir objektyvumą, nei valstybių narių teismai.¹⁰⁶

Konvencijos autoriai 10 straipsnio antroje dalyje numatė išskirtinį pagrindą riboti žodžio laisvę, siekiant garantuoti teisminės valdžios autoritetą ir nešališkumą. Europos Žmogaus Teisių Teismas išplėtė žodžio laisvės ir teisminės valdžios autoriteto apsaugos santykio aiškinimą. Pagrindiniai 10 straipsnio interpretavimo principai taikomi ir justicijos srityje, t.y. esant visuomenės interesui nacionalinio teismo sprendžiamu klausimu, visuomenei turi būti suteikta galimybė sužinoti rūpimą tiesą¹⁰⁷. Pirmoje *Sunday Times*¹⁰⁸ byloje, kurioje Europos Žmogaus Teisių Teismui buvo iškeltas teisinis klausimas: ar buvo būtina nacionaliniam teismui uždrausti spausdinti straipsnį apie nagrinėjamą bylą, Europos Žmogaus Teisių Teismas pabrėžė, kad diskusijos laisvė visuomenėje yra būtina. Byloje *Weber prieš Šveicariją*¹⁰⁹ Teismas nusprendė, kad pareiškėjo nuteisimas už tai, kad jis spaudos konferencijoje atskleidė, jog pateikė kriminalinį skundą dėl teisėjo tiriančio bylą, įrodantį pastarojo piktnaudžiavimą, nebuvo būtinas demokratinėje visuomenėje apsaugoti teisminės valdžios autoritetą ir bešališkumą. Tai kaip tik iššaukė kitų asmenų baime kritikuoti teisinę Šveicarijos sistemą.

Netiesioginė teismų darbo kritika yra leistina Konvencijos 10 straipsniu.¹¹⁰ Tačiau reikėtų atiboti individualaus teisėjo kritiką bei jo darbo kritiką, kurioms Europos Žmogaus Teisių Teismas numatė žymiai siauresnes ribas, be to, visada yra atsižvelgiama į valstybės atsakovės vertinimo ribas (angl. *margin of appreciation*). Byloje *Barford prieš Daniją*¹¹¹ Grenlandijos Aukščiausiojo teismo kolegija, susidedanti iš profesionalaus teisėjo ir dviejų taikos teisėjų, atmetė skundą, prašiusį panaikinti Grenlandijos vyriausybės sprendimą dėl naujų mokesčių struktūros Danijos piliečiams, dirbantiems Grenlandijoje esančiose JAV bazėse. Barfordas vietiniame laikraštyje publikavo straipsnį, kuriame teigė, kad šioje byloje sprendimą priėmę taikos teisėjai pažeidė Konstitucijos 62 straipsnio nuostatą, nes, jo

---

¹⁰⁶ Žiobienė E. *Informacijos apie privatų žmogaus gyvenimą apsauga*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai.// Teisė (01 S). Vilnius, 2003. p. 84, 85..

¹⁰⁷ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1979 m. lapkričio 6 d. sprendimas byloje *Sunday Times v. United Kingdom* (1979- 1980), 2 EHRR 245.

¹⁰⁸ *Ibidem*

¹⁰⁹ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1990 m. gegužės 22 d. sprendimas byloje *Weber v. Switzerland* (1990), 12 EHRR.

¹¹⁰ Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai bylose *Sunday Times v. United Kingdom, Observer and Guardian v. United Kingdom*, Series A.216. 1992. 14 EHRR, p. 153.

¹¹¹ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1989 vasario 22 d. sprendimas byloje *Barford v. Denmark*. (1989), EHRR 493.

manymu, taikos teisėjai, eidami taip pat ir vietinės valdžios tarnautojų pareigas, negalėjo būti nepriklausomi ir nešališki bylos nagrinėjimo procese. Barfordas buvo nuteistas už dviejų taikos teisėjų įžaidimą ir jų vardo pažeminimą. Kreipdamasis į Konvencijos institucijas, pareiškėjas iškėlė teisinį klausimą: ar jo žodžio laisvės apribojimas buvo būtinas demokratinėje visuomenėje. Siekdamas pagrįsti savo peticiją, pareiškėjas argumentavo, kad jo kritiškos pastabos lietuvių visuomeninės svarbos klausimą ir buvo nukreiptos ne prieš teisėjų asmenį, o prieš teisminės valdžios trūkumus. Tačiau Europos Žmogaus Teisių Teismas šioje byloje nenustatė Konvencijos 10 straipsnio pažeidimo, nes pareiškėjo straipsnyje pateikti kaltinimai buvo šmeižikiški, neparemti įrodymais ir nevaidino svarbaus vaidmens formuojant viešąją nuomonę, vertą teisinės apsaugos demokratinėje visuomenėje.

Teisėjo autoriteto apsaugos klausimas buvo iškilęs ir byloje *De Haes and Gijssels prieš Belgiją*¹¹². Europos Žmogaus Teisių Teismas, pakartojęs nuostatą, kad nacionaliniai teismai kaip justicijos garantas turi būti apginti nuo destruktivių antpuolių, pažymėjo, kad straipsniuose, kaltinančiuose teisėjus tendencingumu ir šališkumu, buvo analizuojamos bylos, nagrinėjusios pono X vaikų areštą, aplinkybės, be to, buvo pateikti ekspertų patarimai kaip elgtis, norint apsaugoti vaikų interesus. Šiame sprendime Teismas konstatavo, kad žurnalistų teisė reikšti savo nuomonę taip pat apima ir tam tikro laipsnio faktų hiperbolizavimą, jeigu tai nepažeidžia Konvencijos 10 straipsnio antroje dalyje nustatytų šios teisės įgyvendinimo ribų. Teisė skleisti informaciją visuomenės informavimo srityje, taip pat ir spaudoje, apima ir teisę naudoti tam tikras lingvistines bei literatūrinės išraiškos priemones, tačiau tik tada, jeigu jomis naudojamosi sąžiningai, nesiekiant ižeisti ar pažeminti asmens, apie kurį rašoma. Todėl pareiškėjams pritaikyta baudžiamoji atsakomybė neatitiko būtinumo kriterijų demokratinėje visuomenėje.

Visiškai priešingas sprendimas buvo priimtas byloje *M. Pager ir Oberschlick prieš Austriją*¹¹³. Žurnalistas M. Pageris J. Oberschlicko leidžiamame žurnale „Forum“ išspausdino straipsnį „Dėmesio! Pikti teisėjai“ (vok. „Achtung! Scharfe Richter!“). Trylikoje žurnalo puslapių buvo pateikiama Vienos apygardos baudžiamojo teismo teisėjų, ypač teisėjo J., darbo kritika.

---

¹¹² Europos Žmogaus Teisių Teismo 1997 m. vasario 24 d. sprendimas byloje *De Haes v. Gijssels v. Belgium*. (1998), 25 EHRR 1.

¹¹³ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1995 m. kovo 22 d. sprendimas byloje *M. Pager & Oberschlick v. Austria*. (1996), 21 EHRR 1.

M. Pageris aprašė savo paties įspūdžius, patirtus teismo posėdžių salėje. Daug dėmesio autorius skyrė teisėjų elgesiui, o ypač teisėjui J., pabrėždamas jo žeminančius įžeidinėjimus. Autorius taip pat pateikė pavyzdį, kai teisėjas J. nutraukė advokato K. kalbą: „kalbėkite trumpiau (...), aš jau priėmiau sprendimą“. Straipsnyje pateikta ir daugiau M. Pagerio įspūdžių iš bylų nagrinėjimo proceso.

Teisėjo J. kreipimosi pagrindu buvo iškelta baudžiamoji byla dėl šmeižto ir nacionaliniai teismai pripažino žurnalisto M. Pagerio ir žurnalo leidėjo J. Oberschlicko kaltę bei paskyrė baudas. M. Pageris ir J. Oberschlickas kreipėsi į Europos Žmogaus Teisių Teismą, teigdami, kad Austrijos teismai pažeidė jų žodžio ir saviraiškos laisvę. Europos Žmogaus Teisių Teismas, pripažindamas, jog Europos žmogaus teisių konvencijos 10 straipsnis gina ne tik palankiai bei priimtinais vertinamą informaciją, bet ir šokiruojančią ir įžeidžiančią informaciją, pabrėžė „ypatingą teisminės valdžios misiją demokratinėje visuomenėje“. Taigi, šioje byloje Europos Žmogaus Teisių Teismas nusprendė, jog Austrijos nacionalinių teismų taikytas M. Pagerio žodžio laisvės ribojimas turėjo teisėtą tikslą – apsaugoti teismų autoritetą ir bešališkumą, taip pat buvo būtinas demokratinėje visuomenėje.

*Thorgeir Thorgeirson prieš Islandiją*¹¹⁴ ir *Janowski prieš Lenkiją*¹¹⁵ bylose Europos Žmogaus Teisių Teismas nagrinėjo leistinas kritikos ribas teisėsaugos pareigūnų atžvilgiu.

Thorgeir Thorgeirson prieš Islandiją byloje buvo sprendžiama, ar rašytojo Thorgeirsono išspausdinti du straipsniai, kritikuojantys Reikjaviko policijos brutalumą, atitinka žodžio laisvės demokratinėje visuomenėje principą.

Netrukus po šių straipsnių pasirodymo spaudoje Reikjaviko Policijos asociacija inicijavo baudžiamąjį persekiojimą dėl įvardintų policijos pareigūnų garbės ir orumo įžeidimo. Nacionaliniai teismai skyrė Thorgeirsonui piniginę baudą už nusikaltimą, vykdytą prieš valstybės pareigūnus. Kreipdamasis į Europos Žmogaus Teisių Teismą pareiškėjas iškėlė teisinį klausimą: ar jo nuteisimas už aštrią teisėsaugos pareigūnų kritiką nepažeidžia jo išraiškos laisvės, užtikrintos Konvencijos 10 straipsniu. Teismas konstatavo, kad įžeidūs kritikos žodžiai telpa į leistinas nuomonės reiškimo laisvės ribas, kadangi pareiškėjo rašiniai atspindėjo labai opią visuomeninę problemą. Be to, Teismas pabrėžė, kad valstybės įsikišimas į pareiškėjo išraiškos laisvės realizavimą ne tik neproporcingas jos siekiamiems

---

¹¹⁴ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m. liepos 25 d. sprendimas byloje *Thorgeir Thorgeirson v. Iceland*. (1992), 14 EHRR 843.

¹¹⁵ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1999 m. sausio 21 d. sprendimas byloje *Janowski v. Poland*. (2000), 29 EHRR 705.

tiksams ir nebūtinai demokratinėje visuomenėje, bet jame galima išvystyti valstybės ketinimą pažaboti viešuosius debatus opiais klausimais.

*Janowski prieš Lenkiją*¹¹⁶ byloje žurnalistas taip pat buvo nuteistas už teisėsaugos pareigūnų ir orumo įžeidimą. Janowskis, gindamas gatvės prekeivių interesus, išvadino savivaldybės policijos pareigūnus nerangiais (lenk. cwoki) ir kvailiais (lenk. glupki). Dėl to nacionaliniai teismai už žodinių valstybės pareigūnų įžeidimą ir trukdymą jiems eiti tarnybines pareigas Janowskiui skyrė baudą. Kreipdamasis į Europos Žmogaus Teisių Teismą, žurnalistas prašė nustatyti, ar teisėtai valstybė apribojo jo nuomonės reiškimo laivę, nuteisdama už aštrią kritiką policijos pareigūnų atžvilgiu. Teismas konstatavo, kad valstybe nepažeidė Konvencijos 10 straipsnio, kadangi jos siekiami tikslai buvo teisėti, t.y.: užtikrinti, kad pareigūnai galėtų netrukdomi eiti tarnybą ir apginti policijos pareigūnų reputaciją.

Iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, jog Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai yra priešaringi, tačiau tokias skirtingos nuomonės reiškimo laisvės ribos teisėsaugos pareigūnų atžvilgiu buvo nustatytos dėl kelių priežasčių. Pirma, lemiamą vaidmenį Europos Žmogaus Teisių Teismo vertinimuose suvaidino motyvai, paskatinę pareiškėjus stoti į konfrontaciją su policijos pareigūnais. *Thorgeir Thorgeirson prieš Islandiją* byloje pareiškėjas, skatinamas pilietinės pareigos, siekė atspindėti viešąją nuomonę apie iškilusią problemą ir pasiūlyti valdžiai tos problemos sprendimo būdą. O *Janowski prieš Lenkiją* byloje pareiškėjas, nors taip pat veikė gindamas trečiųjų asmenų interesus, tačiau išreiškė savo paties subjektyvų suvokimą apie policijos veiksmų neteisėtumą. Antra, *Thorgeir Thorgeirson prieš Islandiją* byloje griežta kritika ir užgaulus tonas palietė nepersonifikuotą policiją, o *Janowski prieš Lenkiją* byloje- konkrečiai tam tikrus policijos pareigūnus, kurių kritikos ribos yra daug siauresnės. Trečia, Islandijos rašytojas komentavo visuomenės požiūrį į jau įvykusias policijos brutalumo akcijas, o lenkų žurnalistas įžeidinėjo policijos pareigūnus, trukdydamas jiems eiti tarnybines pareigas.

Įvertinus aukščiau išvardintas priežastis, prieinama prie išvados, kad teisėsaugos pareigūnų atžvilgiu leistinos kritikos ribos yra platesnės, kai toji kritika yra viešųjų debatų visuomenei opiais klausimais dalis. Taigi, nuomonės reiškimo laisvė turi įtilpti į šiek tiek platesnius nei privataus asmens atžvilgiu ir siauresnius nei politiko atžvilgiu leistinos kritikos rėmus.

---

¹¹⁶ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1999 m. sausio 21 d. sprendimas byloje *Janowski v. Poland*. (2000), 29 EHRR 705.

3.1.1.3. ŽYMIŲ VISUOMENĖS VEIKĖJŲ PRIVATUMO APSAUGA

Plačios informacijos laisvės ribos taikomos ne tik politikų, valstybės pareigūnų ar tarnautojų, bet ir žymių visuomenės veikėjų atžvilgi.

Aktualus klausimas yra asmens privataus gyvenimo ribos, nes nuo to priklauso asmens subjektyvių teisių gynimo apimtis. Viešojo asmens statusas visuomenėje kinta, asmuo įgyja daugiau reikšmingumo visuomenėje, o tai siaurina asmens privataus gyvenimo ribas ir nulemia išsamesnės informacijos apie tokį asmenį pateikimo visuomenei poreikį, o tam tikrais atvejais ir būtinumą. Pažymėtina, kad tam tikri viešųjų asmenų privataus gyvenimo faktai, jų asmeninės savybės jų viešojoje veikloje paprastai atsiskleidžia savaime.

Europos Žmogaus Teisių Teismas byloje *Worm prieš Austriją*¹¹⁷ žurnalistas A. Wormas išspausdino straipsnį, kuriame pateikė kritiškus komentarus apie dar nebaigtą spręsti baudžiamąją bylą, kurioje mokesčių slėpimu buvo kaltinamas Androchas, buvęs Austrijos regioninės mokesčių inspekcijos pareigūnas bei Finansų ministras. Vienos Apeliacinis teismas paskyrė žurnalistui baudą už bandymus paveikti baudžiamosios bylos rezultatus. Pateikdamas peticiją Europos Žmogaus Teisių Teismui, Wormas prašė nustatyti, ar valstybė, nubausdama jį už išraiškos laisvės realizavimą viešojo asmens atžvilgiu nepažeidė Konvencijos 10 straipsnio nuostatų.

Tačiau Europos Žmogaus Teisių Teismas šioje byloje nenustatė nuomonės reiškimo laisvės pažeidimo dėl šių priežasčių: pirma, valstybės teisė apriboti pareiškėjo žodžio laisvę buvo numatyta Austrijos nacionaliniuose įstatymuose; antra, valstybės įsikišimas buvo būtinas demokratinėje visuomenėje; trečia, apribodama pareiškėjo žodžio laisvę, valstybė siekė teisėtų tikslų: užtikrinti teismo proceso teisingumą ir nešališkumą, taip pat kaltinamajam garantuoti nekaltumo prezumpcijos teisę.

Europos Žmogaus Teisių Teismas pastebėjo, kad vieši straipsnio autoriaus kaltinimai visuomenei leido daryti išankstinę prielaidą apie teisiamojo asmens kaltę.

Be to, Europos Žmogaus Teisių Teismas pabrėžė, kad teismai neveikia „vakuume“ ir visuomenė turi teisę gauti informaciją apie teismo proceso eigą, o „ypač tai aktualu tada, kai procesas vykdomas prieš svarbų viešą asmenį (...). Tačiau ir svarbūs visuomenės asmenys turi teisę į nepriklausomą ir nešališką teismą pagal Konvencijos 6 straipsnio pirmoje dalyje

---

¹¹⁷ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1997 m. rugpjūčio 27 d. sprendimas byloje *Worm v. Austria*. (1998), 25 EHRR 454.

nustatytas tokio teismo garantijas. Todėl žurnalistai, komentuodami teismo veiksmus, privalo neperžengti nustatytų ribų ir nepažeisti tokio asmens teisės į nešališką teismą.¹¹⁸

Du straipsniai, kurie yra tinkamiausi aptariant garsenybių santykius su paparaciais, yra 8 ir 10 Konvencijos straipsniai. 8 straipsnis yra konkrečiai skirtas individo privataus gyvenimo apsaugai, o privataus gyvenimo samprata yra labai plačiai aiškinama paties Europos Žmogaus Teisių Teismo. Europos Žmogaus Teisių Teismas, priimdamas sprendimus įvairiose bylose, pripažino, kad 8 straipsnis taikomas ir verslo ar profesinei veiklai, teisei pasirinkti medicininį gydymą ir telefoninių skambučių įrašinėjimui. Nepaisant to, teisės pagal 8 straipsnį gali būti tam tikrais atvejais ribojamos ryšium su kitomis Konvencijoje įtvirtintomis teisėmis. Ypač, jei kalbame apie teisę į privatumą, ypatingai garsenybių santykiuose su paparaciais, svarbiausia, kad 8 straipsnis būtų nagrinėjamas kartu su 10 straipsniu, kuris įtvirtina saviraiškos laisvę. Europos Žmogaus Teisių Konvencijos 10 straipsnis gina kiekvieno individo teisę išreikšti save. Šis straipsnis taip pat draudžia valdžios institucijoms kištis į individo laisvę teikti informaciją. Ši teisė apima teismo nurodymus, kurie įpareigoja individą neperteikti jo turimos informacijos, teismo sprendimus, kurie pripažįsta tam tikrą informaciją šmeižikiška, ir galimus teismo sprendimus, kuriuose pripažįstama, kad saviraiškos laisvė neteisėtai pažeidžia asmens teisę į privatumą. Tačiau tokios situacijos priklauso nuo išlygų, išdėstytų 10 straipsnio antroje dalyje. Taigi 10 straipsnio antroje dalyje yra įtvirtinti nurodymai, kuriais turi vadovautis Teismas, norėdamas nustatyti, ar saviraiškos laisvės ribojimas yra pateisinamas atsižvelgus į išlygas.¹¹⁹

Informacijos dalijimosi dilema yra pakankamai dažna kalbant 8 ir 10 straipsnių koliziją, o taip pat tai liečia ir garsenybes. Labiausiai akivaizdi ji yra santykių bylose, kaip *A prieš B Plc*¹²⁰ ir *Argyll prieš Argyll*¹²¹ bylose, kuriose viena šalis siekia privatumo, o kita nori jai žinomą informaciją atskleisti. Byloje *A prieš B Plc* profesionalus futbolininkas kreipėsi į teismą, kad būtų uždrausta spaudoje publikuoti pasakojimus (paremtus informacija, pateikta dviejų jo buvusių draugių) apie jo nesantuokinius ryšius, tačiau JAV Aukščiausiasis Teismas šias publikacijas leido.

Priešingas sprendimas buvo priimtas *Argyll prieš Argyll* byloje, kurioje kunigaikštienės Argyll reikalavimu, JAV Teismas uždraudė jos vyrui atskleisti santuokoje

---

¹¹⁸ Jočienė D.

¹¹⁹ Deringer K. F. *Privay and the Press: the Convergence of British and French Law in Accordance with the European Convention of Human Rights.* //Penn State International Law Review//. 22 PENNSILR 191. 2003.

¹²⁰ JAV Aukščiausiojo Teismo sprendimas byloje *A v B Plc* (2002) EWCA Civ 337; (2003) Q.B. 195 (CA (Civ Div))

¹²¹ JAV Aukščiausiojo Teismo sprendimas byloje *Duchess of Argyll v. Duke of Argyll*, 1967 Ch. 302 (1967).

pasikeistomis paslaptimis. Tuo tarpu Teismas, paaiškino šiuos du skirtingus savo sprendimus tuo, kad santykių eigoje pasikeistos informacijos konfidencialumas yra daug labiau saugomas ilgalaikiuose, reikšminguose santykiuose (*Argyll prieš Argyll* byla, nei trumpalaikių santykių atžvilgiu (*A prieš B Plc* byla).

Ši situacija taip pat gali iškilti už santykių ribų, kai, pavyzdžiui, viešo asmens gyvenimas persipina su paprastojo mirtingojo (angl. *ordinary*). *Theakston prieš MGN*¹²² byloje garsenybė lankėsi pas prostitutę ir vėliau siekė neleisti prostitutei papasakoti šią istoriją dienraščiams. Aišku būtų pernelyg neįtikėtina tvirtinti, kad šis netikėtas susitikimas turėtų būti laikomas santykiais, tačiau abi šalys, trumpai tariant, dalijosi tam tikrais potyriais. Nors ponas Theakston norėjo, kad šie bendri patyrimai liktų paslapyje, prostitutė manė priešingai. Kodėl ji turėtų būti sustabdyta nuo tikslaus pasakojimo, apie tai, kas įvyko tą vakarą, publikavimo? Daugelyje bylų dėl informacijos dalijimosi būtų netinkama nustatyti teisinę prievolę, įpareigojančią vieną iš šalių tylėti: šalys turi bendrą reikalavimą dėl informacijos. Galimos išlygos tik tokiais atvejais, kai informacija buvo perteikta esant profesiniams santykiams ar kai viena iš šalių buvo apgauta, pažeidžiama ar ji nesusivaldė netikėtai susitikus.¹²³

Kalbant apie pasaulinio masto įžomybes, neseniai svarstyta byla Europos Žmogaus Teisių Teisme patvirtina didesnę palaikymą sėkmingų ieškinių prieš žiniasklaidą dėl privatumo pažeidimo, sako *Joanna Brett*, o tai naudinga ne tik turtingiems ir garsiems, bet taip pat ir eiliniams žmonėms.

Daugeliu atvejų ir stebėtojai, ir apžvalgininkai nebuvo nusivylę bylinėjimosi baigtimi. Tokios įžomybės kaip *Michael Douglas* ir *Catherine Zeta-Jones, the Beckhams, Jamie Theakston* ir *Naomi Campbell* nusprendė įrodyti kaip jų teisė į privatumą buvo pažeista laikraščio "*Mirror Group*" ir žurnalo „*Hello!*". Tačiau, nors teismai dažnai tam tikru aspektu būdavo ieškovo pusėje, teismų sprendimai ne visada visų pirma gynė teisę į privatumą.

Taigi privatumas yra plati sąvoka ir taip pat apima informaciją, kuri buvo atskleista be kitos šalies sutikimo. Taip gali atsitikti tada, kai individas yra pastebėtas viešoje vietoje- taip kaip tai atsitiko *Naomi Campbell* išėjus iš narkomanų reabilitacijos klinikos- arba tada, kai informacija buvo įsigyta slaptomis priemonėmis- taip, kai tai atsitiko su slaptai

---

¹²² JAV Aukščiausiojo Teismo sprendimas byloje *Theakston v MGN Limited* (2002) EWHC 137; (2002) E.M.L.R. 22 (QBD)

¹²³ Barber N. W. *A Right to Privacy*. // Public Law.// 2003, Win 602- 610.

padarytomis Douglasų vestuvių nuotraukomis (*Douglas prieš Hello! Ltd*¹²⁴ byla). Neabejotinai, saviraiškos laisvės klausimas yra labai glaudžiai susijęs su šiomis bylomis. Privatumas yra taip pat susijęs su tikroviškų faktų atskleidimu apie individą. Pavyzdžiui R. Posneris teigia, kad ieškiniai dėl privatumo iš dalies sudaro bandymą apsaugoti teisinę pagalbą neteislingai nušviečiant asmenybę, įgalinantį individą pasipelnėti iš kitų neteisingo nuomonės susidarymo apie jį patį. Šis argumentas dominuoja angliškoje Campbell byloje, kurioje Teismas pastebėjo, kad modelis pakartotinai teigė žiniasklaidai, kad nevartoja narkotikų. Tuo tarpu atskleidus tiesą paaiškėjo, kad šie pareiškimai slėpė tik klaidingą išpūdį. Informacija, perteikiama visuomenei gali būti tiksli, tačiau jos reakcija į ją gali būti neteislinga ir neproporcinga: viešo asmens reputacija gali būti sugadinta palyginus ne itin amoraliu poelgiu.

Taigi teisė į privatumą yra išties plati. Apskritai, nuosavybės teisės užtikrina, kad iki tam tikro laipsnio mes būtume palikti nestebimi mūsų pačių namuose: žmonės neturi teisės įsilaužti į mūsų namus ar vogti dienoraščius. Mūsų teisė į asmeninę autonomiją reiškia, kad kiti negali mūsų priversti (kankinti ar apsvaiginti), kad atskleistume savo paslaptis. Privatumas jau yra saugomas iki pakankamo laipsnio šiomis platesnėmis teisėmis. Taigi, grįžtant prie Campbell bylos, modelis turi teisę mėgautis vienatve savo pačios nuosavybėje: atskleista tiesa, nors yra pakankamai trikdanti, nebuvo tokia didelė, kad atimtų iš jos garantuojamą privatumą, kaip teigia privatumo teoretikai.

Todėl Anglijos Apeliacinis teismas *Campbell prieš MGN Limited*¹²⁵ atmetė garsiosios manekenės skundą, kuriame ji teigė, kad dienraštis „Daily Mirror“ pažeidė jos teisę į privatumą, nes paskelbė tiesos neatitinkančią informaciją, esą ji neseniai gydėsi privačioje narkomanų reabilitacijos klinikoje. Teismas priteisė garsiajai manekenei atlyginti teismo išlaidas, be to pažymėjo, kad „pagrindinė Naomi Campbell problema yra ta, kad ji visada melavo visuomenei: esą niekada nevartojo narkotikų“¹²⁶.

Iš to seka, kad informacijos atskleidimas nebuvo toks svarbus, kad viršenybę turėtų teisė į privatumą, ir kad ji buvo nusverta žiniasklaidos ginamos teisės į saviraiškos laisvę.¹²⁷

Tuo tarpu Strasbūro Europos Žmogaus Teisių Teismas vis kartojo būtinybę išlaikyti pusiausvyrą tarp teisės į privatą ir šeimos gyvenimo gerbimą bei nuomonės reiškinio laisvės.

¹²⁴ Jungtinės Karalystės Lordo Kanclerio Divizijos Teisme 2002 m. gruodžio 3 d. sprendimas byloje *Douglas v. Hello! Ltd* (No. 2), [2002] EWHC 2560; 2002 WL 31599704 (Ch D).

¹²⁵ Jungtinės Karalystės Apeliacinio Teismo 2004 m. gegužės 6 d. sprendimas byloje *Campbell v. MGN Limited* (2004), UKHL 22.

¹²⁶ Milmo P. *Courting the Media*. // European Human Rights Law Review. 2003, p. 1-11.

¹²⁷ Barber N. W. *A Right to Privacy*. // Public Law. 2003, Win 602- 610.

Ypač tai atsispindi dvejose bylose, susijusiose su gerai žinomais viešais asmenimis (angl. *public figures*). Sprendimas abiem atvejais, t.y. Monako Princesės Caroline ir buvusio Prancūzijos Prezidento Francois Mitterrand, yra pabrėžiama, kad privatumo pažeidimas gali būti pateisinamas tik viešuoju interesu (angl. *public interest*).

Kad išsiaiškinti, ar šiose skirtingose bylose, buvo pagrįstas viešas visuomenės interesas būti informuota apie šių asmenų privatų gyvenimą, reikia jas panagrinėti atskirai.

2004 metų kovo mėn. Europos Žmogaus Teisių Teismas laikė, kad Prancūzijos teismų sprendimas uždrausti platinti knygą apie buvusį Prancūzijos Prezidentą Francois Mitterrand po jo mirties sukėlė Konvencijos 10 straipsnio pažeidimą. Byloje *Plon prieš Prancūziją*¹²⁸ Strasbūro Teismas laikė, kad knyga sukėlė svarbius visuomenės intereso ginčus apie politinio gyvenimo skaidrumą ir bendrą visuomenės teisę būti informuotai, kai šalies vadovas sirgo sunkia liga.

Svarstoma knyga „Le Grand Secret“ buvo parašyta žurnalisto kartu su Mitterrand terapeutu, kurioje aprašomi santykiai tarp gydytojo ir paciento. Joje kalbama apie sunkumus, kuriuos patyrė gydytojas, turėdamas laikyti paslapyje informaciją apie Mitterrand sveikatą turint galvoje tai, kad Prezidentui buvo diagnozuotas vėžys netrukus po to, kai jis buvo išrinktas 1981 metais.

Knygos leidybos teises įsigijo Prancūzijos leidybos kompanija „Plon“. Kai Mitterrand mirė 1996 m. sausį, kompanija „Plon“ nusprendė atidėti knygos išleidimą. Tačiau šiek tiek vėliau tą patį mėnesį kompanija pakeitė savo nuomonę, kadangi gydytojas tikėjo, kad buvo abejojama jo profesine kompetencija. O reikalaujant Mitterrand artimiesiems, buvo priimtas įsakymas, kuriuo buvo įvykdyta laikinoji apsaugos priemonė- knygos leidybos uždraudimas. Prancūzijos aukščiausiasis teismas laikė, kad gydytojas, leidybos kompanija ir kompanijos direktorius užsitraukė civilinę atsakomybę, atskleisdami informaciją, kuriai taikomos medicininio konfidencialumo taisyklės. Todėl kompanija „Plon“ ir jos direktorius turėjo sumokėti nuostolius, padarytus „Mitterrand našlei ir vaikams“.

Esminė politinės saviraiškos laisvės svarba buvo pripažinta ir išplėta daugelyje Europos Žmogaus Teisių Teismo bylų, paminint *Lingens prieš Austriją*. Joje buvo pabrėžta, kad remiantis demokratijos principu, kritikos ribos, taikomos politikui, yra platesnės, nei privataus asmens atveju. „Plon“ sprendime Teismas paminėjo ir tai, kad apskritai visuomenė

---

¹²⁸ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. gegužės 18 d. sprendimas byloje *Plon v. France*. (2006), 42 EHRR 36.

turėjo teisę būti informuota apie tokias labai asmenines detales, susijusias su šalies vadovo sveikata.

Turint galvoje didelę medicininio konfidencialumo svarbą, toks sprendimas šiek tiek stebina. Tačiau Teismas tai pagrindė teigdamas, jog argumentas, kad medicininis konfidencialumas bus pažeistas nebuvo toks svarbus, kadangi iki to laiko, kol būtų priimtas sprendimas nacionaliniame teisme, 40 000 kopijų būtų buvę parduotos ir jau būtų atsiradę komentarų internete ir žiniasklaidoje. Nors pradinis įsakymas buvo pateisinamas neseniai įvykusia Prezidento mirtimi, pakartotinis sprendimas uždrausti knygos platinimą praėjus devyniems mėnesiams po Prezidento mirties neatitiko egzistuojančio visuomeninio poreikio (angl. *pressing social need*), todėl pažeidė 10 Konvencijos straipsnį.

Byloje *Caroline von Hannover prieš Vokietiją*¹²⁹ Monako Princesė Caroline skundėsi, kad nacionalinių Vokietijos teismų sprendimai neapsaugojo jos ir jos vaikų privataus gyvenimo. Daugeliu atvejų Princesė siekė uždrausti nuotraukų ir straipsnių apie jos privatų gyvenimą publikavimą populiarioje spaudoje.

Nors Princesei pasisėkė siekiant savo tikslo Federaliniame Konstituciniame Teisme dėl nuotraukų su jos vaikais publikavimo, Vokietijos teismai laikė, kad būdama „šiuolaikine vieša asmenybe“ (angl. *contemporary public figure*), Princesė turėjo susitaikyti su nuotraukų, susijusių su jos privačiu gyvenimu, publikavimu, todėl kad tai buvo pagrįstas visuomeninis interesas (angl. *legitimate public interest*). Princesė buvo nufotografuota pietaujanti Prancūzijoje vieno restorano sode su vyriškiu ir ši nuotrauka buvo publikuota spaudoje be jos sutikimo. Tuo tarpu minėtos nuotraukos buvo padarytos viešoje, tačiau uždaroje vietoje. Todėl atsakovo argumentas, kad fotografuota buvo viešoje vietoje, buvo atmestas, nes Teismo manymu, princesė vengė viešumo, be to, jos pasirinkta vieta restorano sodo kampe rodo jos nenorą būti pastebėtai. Teismas pabrėžė, kad ir viešieji asmenys turi teisę būti palikti vieni (panaudota garsioji S. D. Warren ir L. D. Brandeisio privatumo sąvoka- būti vienam (angl. *be left alone*). Beje, šioje byloje Teismas dar atsižvelgė į tą faktą, kad „nuotraukoje nebuvo nieko, ką turėtų žinoti visuomenė“.

Einant prie išvados, kad Vokietijos teismų sprendimai sukėlė Konvencijos 8 straipsnio pažeidimą, Europos Žmogaus Teisių Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad nors Princesė neabejotinai buvo gerai žinomas viešas asmuo, ji tuo metu neatliko oficialių funkcijų. Teismas laikė, kad bendrai visuomenė neturėjo pagrįsto pagrindo savo interesui sužinoti

---

¹²⁹ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. liepos 24 d. sprendimas byloje *Von Hannover v. Germany*. (2005), 40 EHRR 1.

Princesės buvimo vietą arba kaip ji apskritai elgiasi savo privačiame gyvenime, netgi jei ji pasirodydavo viešumoje ir buvo atpažįstama visuomenės.

Byla skyrėsi nuo „Plon“ atvejo tuo, kad publikuojamos fotografijos buvo išimtinai susiję su Princesės privačiu gyvenimu ir jokių būdu nesukėlė politinių ar visuomeninių debatų. Teismas pasiūlė, kad nacionalinės teisės nuostatos turėtų būti interpretuojamos siaurai dėl to, kad būtų užtikrinta šalies pozityvūs išsipareigojimai apsaugant privatų gyvenimą. Be to, turi būti griežtai atskirta vieši asmenys, kurie atliko viešąsias funkcijas nuo tų, kurie viešųjų funkcijų neatliko.

Sprendimai, priimti minėtose bylose, daro skirtumą tarp asmens, kuris, kaip Mitterand, pasirinko atlikti viešąjį vaidmenį ir individo, kuris, kaip Monako Princesė Caroline, yra žinoma nuo pat jos gimimo.

Nors teisė šioje srityje atrodo pagrindinį dėmesį skiria turtingiems ir garsiems, pastebint tai, kad ji turi mažai ką pasiūlyti paprastam žmogui. Vis dėlto, Teismas patvirtino *Von Hannover prieš Vokietiją* byloje, kad „padidėjęs budrumas ginant privatų gyvenimą yra būtinas susiduriant su komunikacijų technologijomis, kurios sugeba laikyti ir atkurti privačius duomenis“. Turint omeny didelį „realybės“ televizijos populiarumą, sekimo kamerų paplitimą ir dažnai nepageidaujamą visuomenės narių nušvietimą žiniasklaidoje, galima matyti kaip toks sprendimas būtų pritaikytas mažiau gerai žinomo individo privatumo pažeidimo atveju.

Kaip pabrėžė Teismas *Von Hannover* byloje „kiekvienas, net jei yra gerai žinomas visuomenei, privalo turi galimybę mėgautis pagrįstu lūkesčiu (angl. *legitimate expectation*) ginant ir gerbiant jų privatų gyvenimą“. Turbūt dar ryškiau sprendimas pripažino, kad nuotraukos, publikuojamos bulvariniuose laikraščiuose ir žurnaluose „yra dažnai kupinos įžeidinėjimų, kurie sukelia labai didelį kišimosi į jų privatų gyvenimą pojūtį arba net persekiojimą“. ¹³⁰

Todėl reikėtų nepamiršti, kad ir vieši asmenys taip pat turi teisę į privatų gyvenimą ir jų privatumo teisių apsaugą bei konfidencialumą, nors jų vieša padėtis paveikia jų gyvenimą ir veda prie kruopštaus jų gyvenimo aptarinėjimo. ¹³¹

---

¹³⁰ Brett. J. *Private life: no common law for presidents, princesses and the public*. Prieiga per internetą: <http://lawzone.thelawyer.com/cgi-bin/item.cgi?id=111335> [2006 12 01]

¹³¹ Smith S. *A Shabby State of Affairs- Disclosure of Sexual Facts against the Individual's Consent. Striking the Balance, Pre-Publication between Articles 8 (Privacy) and 10 (Freedom of Expression)*. // *Entertainment Law Review*. 2002, 13(5), 101- 106.

Įdomu būtų palyginti minėtąją Europos Žmogaus Teisių Teismo Monako Princesės ir Anglijos Apeliacinio Teismo nagrinėtą Naomi Campbell bylas prieš žiniasklaidą. Taigi, viena jų- princesė nuo gimimo- Monako Princesė Caroline, kita- princesė tapusi atsitiktinai, naujos supermodelių aristokratijos atstovė- Naomi Campbell.

Teismas Monako Princesės byloje paskelbė, kad tiek, kiek tai liečia fotografijas, saviraiškos laisvė negali pažeisti kitų asmenų teisių ir reputacijos apsaugos: „nuotraukos, kurios yra publikuojamos bulvarinio turinio leidiniuose, dažnai yra įžeidžiančios ir dažnai sukelia stiprų pojūtį, kad yra kišamasi į asmeninį gyvenimą ar net persekiojama.“ Teismas, ieškodamas pusiausvyros tarp 8 ir 10 straipsnių, atsižvelgdamas į fotografijas ir straipsnius spaudoje, nubrėžė ribą tarp viešąjį gyvenimą sudarančių klausimų ir individo privataus gyvenimo detalių atskleidimo. Atsižvelgus į bylos aplinkybes, Teismas nusprendė, kad ši situacija nebuvo susijusi su informacijos perdavimu, o su atvaizdu, kuris sudarė labai asmenišką ar net intymią informaciją apie individą. Nuotraukos vaizdavo Princesę Caroline kasdienio gyvenimo (angl. *daily life*) aplinkoje, užsiimančią išskirtinai asmenine veikla, kaip sportas, pasivaikščiojimas, sėdėjimas restorane per atostogas. Pažymėtina ir tai, kad Princesė neatliko savo pareigų Monako valstybės vardu, nors ir atstovauja Monako karališkąją šeimą kultūriniuose ir labdaros renginiuose.

Kalbant apie „viešo asmens“ apibrėžimo pritaikymą Princesei, ar ji patenka į jį, yra pakankamai abejotina. Juk ji gimė turėdama tokį vaidmenį visuomenėje ir jo jokia būdu pati nepasirinko. Taip pat ji neturi jokios naudos iš viešumo savo karjerai ar žinomumui. Priešingai nei garsi supermanekenė Naomi Campbell, kuri tapo garsi savo noru. Tuo tarpu Princesė Caroline, kaip ir visi karališkųjų šeimų nariai, paveldėjo Princesės titulą gimdama ir ne vaidina jokio vyriausybinių vaidmenų šalies politikoje.¹³²

Apskritai, viešieji asmenys reprezentuoja visuomenę, valstybę, todėl jų veiklai keliami didesni reikalavimai nei eilinio visuomenės nario, o jų atžvilgiu taikomos kritikos ribos yra atitinkamai platesnės. Viešasis asmuo turi būti pakantesnis kritikai ir nereikalauti panašios teisinės apsaugos lygio kaip privatus asmuo ir susitaikyti su tuo, kad jo privataus gyvenimo aplinkybės taps žiniasklaidos objektu.

Bet to, apibendrinant žymių visuomenės veikėjų privatumo apsaugos santykio su saviraiškos laisve aspektus, labai svarbi Teismo nuomonė, išsakyta *Tammer prieš Estiją*

---

¹³² McDonald B. *Privacy, Princesses and Paparazzi*.// New York Law School Law Review. 2005- 2006. p.205.

¹³³ byloje: viešieji asmenys gali būti labiau kritikuojami spaudoje, jiems taikomos platesnės ribos. Tačiau, nors tokie asmenys turi būti susitaikę su tokia mintimi, tai jokių būdu nereiškia, kad jie praranda privataus gyvenimo apsaugą.

3.1.2. TEISĖ Į PRIVATAUS GYVENIMO GERBIMĄ IR TEISĖ Į INFORMACIJĄ

Europos Žmogaus Teisių Teismas taip pat daug dėmesio skiria informacijos apie privatų asmens gyvenimą pavišimo ir skleidimo problemoms. Byloje *Z. prieš Suomiją*¹³⁴ Europos Žmogaus Teisių Teismas pabrėžė, kad valstybė privalo užtikrinti asmens sveikatos informacijos konfidencialumą, o ypač susijusios su ŽIV. Teismas laikė, kad informacijos atskleidimas apie asmens užsikrėtimą ŽIV galėtų ryškiai paliesti jo ar jos asmeninį ir šeimos gyvenimą, taip pat kaip ir socialinę bei profesinę situaciją, sukelti jam ar jai gėdą ir grėsmę, kad jie bus visuomenės atstumti. Be to, Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendime buvo priminta, kad gydytojas turi teisę duoti teisme parodymus, kuriuose atskleidžiama paciento sveikatos paslaptis, tačiau tokiam teismo procese turi būti imtasi visų priemonių slaptumui užtikrinti. Europos Žmogaus Teisių Teismas šioje byloje nustatė Konvencijos 8 straipsnio pažeidimą, tačiau ne todėl, kad teismo proceso metu buvo atskleista paciento sveikatos paslaptis, tačiau todėl, kad informacija apie sveikatą buvo įrašyta į nacionalinio teismo sprendimą, kuris buvo prieinamas spaudai bei visuomenei. Tokiu būdu buvo pažeista asmens teisė į privatų gyvenimą remiantis Konvencijos 8 straipsniu.¹³⁵

Kitas 8 ir 10 Konvencijos straipsnių probleminis aspektas iškyta tada, kai individas siekia susipažinti su valstybės institucijų renkama ir saugoma informacija, susijusia su jo privačiu gyvenimu. Tačiau Europos Žmogaus Teisių Teismas pažymi, kad nors individas turi teisę gauti iš valstybės turimą informaciją apie jį, tai jokių būdu nėra absoliuti individo teisė. Konvencijos 10 straipsnis negina absoliučios individo teisės prieti prie bet kokios informacijos.¹³⁶ Tai parodo *Leander prieš Švediją*¹³⁷ byla, kurioje buvo nustatyta, kad

¹³³ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2001 m. vasario 6 d. sprendimas byloje *Tammer v. Estonia* (2003), 37 EHHR 43.

¹³⁴ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1997 m. vasario 25 d. sprendimas byloje *Z. v. Finland*. (1998) 25 EHRR 371.

¹³⁵ Tulkens Fr. *Freedom of expression and information in a democratic society and the right to privacy under the ECHR: a comparative look at Articles 8 and 10 of the ECHR*. In: Freedom of expression and the right to privacy. Strasbourg Conference 23 September 1999. Conference Reports. Media Division. Directorate General of Human Rights. Council of Europe. Strasbourg. 2000. p. 34.

¹³⁶ D. J. Harris, M. O'Boyle, C. Warbrick. *Law on the European Convention on Human Rights*. Butterworths, London, Dublin, Edinburgh, 1995. p.379.

Konvencijos 10 straipsnis negarantuoja individui teisės gauti informaciją, kurią jis nori naudoti asmeniniais tikslais. Šioje byloje peticijos pateikėjui nebuvo pateikta informacija apie jį nacionalinio saugumo sumetimais. Teismas pabrėžė: “10 straipsnis (...) neapima nei individo teisės turėti priėjimą prie registru, kuriuose yra saugoma jį liečianti informacija, nei valstybės pareigos pateikti tokią informaciją individui...”.

Šioje byloje Teismas paskelbė, kad peticijos pateikėjo Leander teisė gauti informaciją (Konvencijos 10 straipsnis) nebuvo pažeista. Tačiau būtent šioje byloje taip pat buvo pripažinta, kad visuomenės teisė prieiti prie informacijos ir gauti ją iš valstybės organų egzistuoja. Be kita ko, šioje byloje buvo pabrėžta, kad teisė gauti informaciją “uždraudžia valstybei uždėti apribojimus asmeniui gaunant informaciją, jei kiti asmenys nori ar gali norėti šią informaciją jam pateikti”. Šioje byloje konstatuotas labai svarbus teiginys, kad laisvė gauti informaciją pozityviai neįpareigoja valstybės rinkti ir skleisti informaciją.¹³⁸

Kitoje, *Gaskin prieš Jungtinę Karalystę*¹³⁹ byloje, Teismas taip pat pabrėžė, kad nesuteikimas asmeniui teisės prieiti prie informacijos apie jį šiuo atveju nepažeidžia Konvencijos 10 straipsnio. Tačiau aptariamam atveju gali iškilti klausimas, ar nebus pažeistas Konvencijos 8 straipsnis, ginantis asmens privatų gyvenimą. Pareiškėjas skundėsi nesuteikta galimybe susipažinti su visa jo vaikystę liečiančia istorija. Teismas pripažino, kad Jungtinė Karalystė, nesilaikydama pozityvių įsipareigojimų leisti susipažinti su šiais įrašais, pažeidė 8 Konvencijos straipsnį. Iš kitos pusės, reikia turėti galvoje, kad viešųjų įrašų konfidencialumas užtikrina objektyvios ir patikimos informacijos gavimą. Todėl Teismas pažymėjo svarbią sąsają tarp objektyvios ir patikimos informacijos gavimo bei konfidencialios viešųjų įrašų sistemos užtikrinimo.

Šioje byloje Teismas kaip tik ir pabrėžė, kad asmens teisė prieiti prie registru, kuriuose saugomi duomenys apie jį, gali patekti į Konvencijos 8 straipsnio apsaugos sferą.

Tačiau Teismas nepateikė galutinės nuomonės šiuo klausimu, pareikšdamas:

Teismas nepareiškia jokios nuomonės dėl to, ar bendroji teisė prieiti prie asmens duomenų ir informacijos gali būti išvedama iš Konvencijos 8 straipsnio. <...> Pagal esamas

---

¹³⁷ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1987 m. kovo 26 d. sprendimas byloje *Leander v. Sweden*. (1987), 9 EHRR 433.

¹³⁸ Case-law concerning Article 10 of the European Convention on Human Rights. 50th anniversary of the European Convention on Human Rights. 1950 – 2000. Directorate General of Human Rights. Strasbourg, 2000. p.37.

¹³⁹ Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas 1989 m. liepos 7 d. byloje *Gaskin v. United Kingdom* (1990), 12 EHRR 36.

bylos aplinkybes, 10 straipsnis neuždeda teisinio įsipareigojimo valstybei pateikti individui jo prašomą informaciją. Iš to galima spręsti, kad teisės gauti informaciją aspektas santykiuje tarp Konvencijos 10 ir 8 straipsnių nėra iki galo išplėtotas.

Apibendrinant, *Leander* ir *Gaskin* bylos išjudino teismo praktiką ta linkme, kad asmeninės informacijos rinkimas, saugojimas ir naudojimas jau *ipso facto* ir *per se* yra įsikišimas į asmens privatą gyvenimą. Todėl jis turi būti pagrįstas teise ir pateisinamas kaip būtinas demokratinėje visuomenėje, siekiant teisėtų tikslų. Taigi, kaip pažymėjo Harris, O'Boyle ir Warbrick, asmens duomenų rinkimas, atliekamas valstybės pareigūnų be tokio asmens sutikimo, yra teisės į privataus gyvenimo pagarbą pažeidimas.¹⁴⁰

Byloje *Segerstedt-Wiberg prieš Švediją*¹⁴¹ pareiškėjai reikalavo susipažinti su slaptais įrašais apie juos, kurie buvo laikomi Saugumo Policijos. Laikoma informacija apie vieną pareiškėją buvo susijusi su jo dalyvavimu politiniame susirinkime Varšuvoje, 1967 m., o informacija apie kitus du pareiškėjus buvo susijusi su jų naryste revoliucinėje „Marksistų-Leninistų“ partijoje. Kalbant apie 8 Konvencijos straipsnį, pareiškėjai skundėsi dėl saugomos informacijos, su kurios dalimi jie buvo supažindinti ir dėl atsisakymo informuoti juos apie visą turimą informaciją, pažeidė jų teisę į privataus ir šeimos gyvenimo apsaugą. Pareiškėjai taip pat teigė, kad toks informacijos laikymas pažeidė ir 10 Konvencijos straipsnį.

Teismas pripažino, kad iš esmės, Saugumo Policijos registruose sukaupta informacija buvo susijusi su pareiškėjų privačiu gyvenimu, nors jos didelė jos dalis ir buvo viešai prieinama, kadangi ji buvo sistemiškai renkama ir laikoma Vyriausybės kartotekoje. Todėl ši situacija patenka į 8 straipsnio reguliuojamą sritį.

O kadangi įvertinus laikomos informacijos pobūdį ir jos saugojimo laiką, nebuvo pateisinančių tokį besitęsiantį jos saugojimą, svarių priežasčių, todėl teisės į privataus gyvenimo apsaugą ribojimas buvo neproporcingas šioje situacijoje. Taigi atsisakymas suteikti pareiškėjams visą apie juos saugomą informaciją pažeidė jų teisę į privataus gyvenimo gerbimą pagal 8 straipsnį.

Teismas pripažino, kad pareiškėjų skundai su 10 straipsniu yra susiję tiek, kiek tokios informacijos kaupimas Saugumo Policijos registruose galėjo turėti neigiamą poveikį jų politinėms laisvėms. Iš to seka, kad asmens duomenų, susijusių su jų politinėmis pažiūromis,

---

¹⁴⁰ Civilka M. *Asmens duomenų apsauga Tarptautinėje ir EB teisėje*.// VU TF. Vilnius, 2001. p. 14.

¹⁴¹ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. liepos 6 d. sprendimas byloje *Segerstedt- Wiberg v. Sweden*. (2007), 44 EHRR 2.

veikla ar naryste laikymas, kuris buvo nepateisinamas pagal 8 straipsnio 2 dalį, dėl tų pačių priežasčių pažeidė ir 10 straipsnį.

Kalbant apie *Roche prieš Jungtinę Karalystę*¹⁴² bylos aplinkybes, pareiškėjas buvo kariškiu ir dalyvavo bandymuose, organizuojamuose „Porton Dawn kareivinėse“, kurie buvo skirti pagerinti Jungtinės Karalystės gynybą prieš cheminius ginklus. Po dvidešimt metų jam buvo diagnozuota tam tikra medicininė būklė, kuri, pareiškėjo manymu, buvo susijusi su atliktais bandymais. Dėl šios priežasties pareiškėjas skundėsi tuo, kad negalėjo tinkamai susipažinti su jį dominančia informacija apie jo dalyvavimą bandymuose.

Teismas pažymėjo, kad efektyvi apsauga privačiam gyvenimui reikalauja pozityvių išsipareigojimų iš susitariančiųjų šalių, kad būtų tinkamai pasverti visuomenės ir individo interesai. Pareiškėjas patyrė stiprų nerimą ir stresą dėl to, kad neturėjo galimybės sužinoti, ar dalyvavimas bandymuose sukėlė jo sveikatai grėsmę. Valstybė teigė, kad nebuvo neatidėliotino poreikio atskleisti saugomą informaciją. Tačiau šiuo atveju valstybė turėjo pozityvius išsipareigojimus suteikti efektyvią ir prieinamą procedūrą, kuri leistų pareiškėjui susipažinti su visa susijusia ir tinkama informacija, kad sužinoti apie jo sveikatai keliamą grėsmę. Pareiškėjas taip pat teigė, kad jis turėjo teisę į informaciją remiantis Konvencijos 8 straipsniu tam, kad jis galėtų suvokti ir reaguoti į riziką ir pavojus, kurie galėjo kilti. Todėl buvo pažeistas 8 Konvencijos straipsnis.

Tuo tarp dėl 10 Konvencijos straipsnio Teismas pasakė tai, kad laisvė gauti informaciją nereikalauja iš valstybės pozityvaus išsipareigojimo teikti visą informaciją.

Todėl apibendrinant labai svarbi Teismo jurisprudencijoje įtvirtinta nuomonė, kad nors individas turi teisę gauti iš valstybės turimą informaciją apie jį, ši asmens teisė nėra absoliuti. Iš to galima daryti išvadą, kad Konvencijos 10 straipsnis negina visapusiškos individo teisės priėti prie bet kokios valdžios institucijų saugomos informacijos.

3.1.3. PROFESINĖ VEIKLA PAGAL 8 STRAIPSNIO „PRIVATAUS GYVENIMO“ SAMPRATĄ IR NUOMONĖS REIŠKIMO LAISVĖ

Kadangi Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija įtvirtina, nuomonę, kad verslo arba profesinė veikla taip pat patenka į „privataus gyvenimo“ sferą pagal 8 straipsnį,

---

¹⁴² Europos Žmogaus Teisių Teismo 2005 m. spalio 19 d. sprendimas byloje *Roche v. United Kingdom*. (2006), 42 EHRR 30.

įdomi Konvencijos 8 ir 10 straipsnių santykio požiūriu yra byla *Sidabras ir Džiautas prieš Lietuvą*¹⁴³.

Joje pareiškėjai teigė, jog nacionalinio Įstatymo 2 straipsnyje nustatytas draudimas jiems dirbti įvairiose privataus sektoriaus srityse pažeidė Konvencijos 8 straipsnį, imant atskirai ir kartu su 14 straipsniu. Pagrindas taikyti 14 straipsnį buvo tai, jog Lietuvoje su pareiškėjais buvo elgiamasi kitaip nei su kitais asmenimis, kurie nedirbo KGB ir kuriems dėl to nebuvo taikyti apribojimai pasirinkti profesinę veiklą. Be to, atsižvelgiant į Vyriausybės argumentą, jog Įstatymo tikslas buvo reglamentuoti asmenų įsidarbinimo galimybes jų lojalumo ar lojalumo stokos valstybei pagrindais, šiuo požiūriu su pareiškėjais taip pat buvo elgiamasi skirtingai nei su kitais asmenimis.

Taip pat reikėjo nustatyti, ar tai, kad pagal Įstatymo 2 straipsnį pareiškėjai negalėjo įsidarbinti įvairiose privataus sektoriaus srityse, pažeidė jų „privatų gyvenimą“ Konvencijos 8 straipsnio požiūriu.

Aiškindamas „privataus gyvenimo“ sąvoką Teismas pasirėmė *Niemietz prieš Vokietiją*¹⁴⁴ byla ir nurodė:

“Akivaizdu, nėra tikslinga aiškinti „privataus gyvenimo“ sąvoką kaip neapimančią profesinės ar komercinės veiklos, kadangi galiausiai ji yra darbinės veiklos, kurioje dauguma žmonių turi svarbią, jei ne didžiausią galimybę, plėtoti santykius su išoriniu pasauliu, dalis.“

Pažymėtina, kad minėtu draudimu pareiškėjams nebuvo apribotos galimybės užsiimti tam tikra kita profesine veikla. Tačiau draudimas turėjo žymios įtakos pareiškėjų galimybei plėtoti santykius su išoriniu pasauliu ir sudarė rimtų kliūčių užsidirbti pragyvenimui, o tai akivaizdžiai darė įtaką ir jų asmeniniam gyvenimui.

Vertindamas, ar skundžiamos priemonės buvo proporcingos, Teismas negalėjo nepastebėti Įstatymo dviprasmiškumo: įstatymo 2 straipsnyje trumpai išvardytos privataus sektoriaus veiklos sritys, kuriose pareiškėjai, kaip asmenys, kuriems trūksta lojalumo, negali dirbti. Tačiau Įstatymas neapibrėžia konkrečių darbų, pareigų, funkcijų ar užduočių, kurių pareiškėjai negali atlikti, išskyrus tai, kad negali dirbti „advokatais“ ir „notarais“. Iš to matyti, jog yra neįmanoma nustatyti priežastinio ryšio tarp pareigų ir draudimu eiti tas pareigas siekiamų tikslų. Teismo nuomone, tokia Įstatymo formuluotė turėtų būti vertinama

---

¹⁴³ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. liepos 27 d. sprendimas byloje *Sidabras ir Džiautas v. Lithuania*. (2006), 42 EHRR 6.

¹⁴⁴ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m. gruodžio 16 d. sprendimas byloje *Niemietz v. Germany* (1992), 16 EHRR 97.

kaip stokojanti būtinų garantijų, užkertančių kelią diskriminacijai ir užtikrinančių tinkamą apribojimų taikymo teisminę kontrolę.

Remdamasis tuo, kas išdėstyta, Teismas darė išvadą, jog Įstatymo 2 straipsnyje nustatytas draudimas pareiškėjams įsidarbinti įvairiose privataus sektoriaus srityse yra neproporcinga priemonė, net atsižvelgiant į draudimu siekiamų tikslų teisėtumą. Todėl buvo pažeistas Konvencijos 14 straipsnis, imant kartu su 8 straipsniu.

Pareiškėjai taip pat skundėsi dėl to, jog jų atleidimas iš darbo valstybės institucijose bei kiti apribojimai jiems įsidarbinti pažeidė Konvencijos 10 straipsnį, imant kartu su 14 straipsniu.

Šioje byloje, Teismas pasakė, kad, pareiškėjų įsidarbinimo galimybės buvo apribotos ne bendrųjų darbo teisės nuostatų pagrindu, o pritaikius specialų įstatymą, nustatantį atranką, susijusią su buvusia tarnyba KGB. Atsižvelgiant į vidaus teismų sprendimus pareiškėjų bylose, pastebėtina, jog teismus domino vien buvusios pareiškėjų tarnybos KGB pobūdis, o ne kiekvieno iš pareiškėjų bylų konkrečių aplinkybių įvertinimas, pavyzdžiui, jų tarnybos KGB metu ar vėliau turėtos ar išsakytos pažiūros. Todėl Teismas nemanė, jog įsidarbinimo apribojimų pagal Įstatymą taikymas pareiškėjams pažeidė jų saviraiškos laisvę pagal Konvencijos 10 straipsnį.

Apibendrinant, ypatingą dėmesį reikėtų atkreipti į Teismo nuomonę, kad draudimas įsidarbinti įvairiose privataus sektoriaus srityse akivaizdžiai darė įtaką ir jų asmeniniam gyvenimui, todėl buvo pažeistas 8 straipsnis. O taip pat ir tai, kad jei pareiškėjų įsidarbinimo galimybės būtų buvę apribotos ne specialaus įstatymo pagrindu, o dėl jų tarnybos KGB metu išsakytos nuomonės ar tam tikro požiūrio, ko gero, būtų buvęs nustatytas ir Konvencijos 10 straipsnio pažeidimas.

3.2. TEISĖ Į KORESPONDENCIJOS SLAPTUMĄ IR SAVIRAIŠKOS LAISVĘ

Tam tikrais atvejais Strasbūro organai pripažino, kad 10 straipsnis yra netaikomas, kadangi ginčijamas klausimas aiškiai pateko į kito, labiau specifinio straipsnio sferą. Tais atvejais, kai 10 straipsnis buvo iškeltas šalia 8 ar 11 straipsnių, Komisija ir Teismas laikė, kad pastarieji straipsniai turi būti laikomi *lex specialis* (specialioji teisės norma, kuri turi būti taikoma, nes yra tinkamesnė pagal byloje egzistuojančius faktus). Prie tokios išvados buvo

prieita byloje *Silver ir Kiti prieš Jungtinę Karalystę*¹⁴⁵, kurioje Teismas nusprendė, kad speciali 8 straipsnio teisė gerbti susirašinėjimo slaptumą buvo tinkamesnė nei bendroji 10 straipsnio saviraiškos laisvė, kadangi ši byla buvo susijusi su kalinių laiškų kontroliavimu ir cenzūra. Peticijoje prieš Jungtinę Karalystę Komisija nusprendė, kad tinkamesnis taikymas buvo 8 straipsnio ginamos teisės į privataus gyvenimo gerbimą nei 10 straipsnio ginamos saviraiškos laisvės tuomet, kai buvo sprendžiamas homoseksualų santykių klausimas.¹⁴⁶

Byloje *Herczegfalvy prieš Austriją*¹⁴⁷ pareiškėjas, vengrų tautybės pabėgėlis, buvo nuteistas už įvairias nusikalstamas veikas- tokias kaip smurto veiksmai prieš žmoną, verslo klientus, sukčiavimą, plėšimą, pasipriešinimą pareigūnams panaudojant psichologinę agresiją. Atliekant bausmę, pareiškėjas buvo įtariamas ir kitų nusikalstamų veikų, atliktų įkalinimo įstaigoje, padarymu, todėl vėliau šis asmuo buvo perkeltas atlikti bausmę į „protiškai atsilikusių nusikaltėlių įstaigą“. Taigi pareiškėjas skundėsi dėl keleto Konvencijos pažeidimų, taip pat ir dėl to, kad buvo neteisėtai kišamasi į jo privatų gyvenimą pagal 8 straipsnį bei dėl teisės gauti informaciją pažeidimo pagal 10 straipsnį.

Kalbant apie tai, kokie veiksmai sudarė 8 straipsnio pažeidimą, visų pirma reikia atkreipti dėmesį į tai, kad visi pareiškėjo laiškai buvo perduodami prižiūrėtojui, kuris tuos laiškus peržvelgdavo. Paminėtina tai, kad nacionalinis įstatymas aiškiai nenustatė apimties ir veiksmų laisvės, kada valdžios institucijos turi teisę tokiu būdu riboti korespondencijos laisvę pagal 8 Konvencijos straipsnį. Tuo tarpu yra labai svarbu, kad nacionalinė teisė nustatytų apsaugos priemones, kad būtų užkirstas kelias savavališkam teisių, įtvirtintų 8 straipsnyje, ribojimui. O toks įstatymo detalizavimas yra dar svarbesnis tais atvejais, kai asmuo yra laikomas psichiatrijos įstaigoje, taip kaip atsitiko nagrinėjamu atveju, kai asmuo yra medicinos įstaigos valioje, ir korespondencija yra vienintelis jų ryšys su išoriniu pasauliu. Kadangi šiuo atveju, atsižvelgiant į ribojimų pobūdį ir tikslą, laiką ir apimtį, įstatymų leidyba nesuteikė net minimalaus apsaugos laipsnio prieš savivališką elgesį, kuris nepateisinamas demokratinėje visuomenėje, buvo pripažintas 8 straipsnio pažeidimas.

---

¹⁴⁵ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1993 m. kovo 25 d. sprendimas byloje *Silver and Others v. United Kingdom*. Series A. no.61, p.41, paras. 106- 107.

¹⁴⁶ Gomien D., Harris D., Zwaak L. *Law and Practise of the European Convention on Human Rights and the European Social Charter*. Council of Europe Publishing. 1996. p.277- 279.

¹⁴⁷ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m. rugsėjo 24 d. sprendimas byloje *Herczegfalvy v. Austria*. (1993), 15 EHRR 437.

Pareiškėjas skundėsi, kad buvo ribojama jo teisė gauti informaciją 10 straipsnio prasme, dėl to, kad jis negalėjo pasinaudoti įvairiomis publikacijomis (knygos, žurnalai, laikraščiai), taip pat, kaip ir klausytis radijo ar televizijos programų.

Kadangi Teismas pripažino 8 straipsnio pažeidimą dėl korespondencijos gerbimo ir kadangi tie patys nacionaliniai įstatymai yra taikomi, kalbant apie 10 straipsnį, Teismas priėjo prie tos pačios išvados dėl ribojimų, taikytų pareiškėjui dėl galimybės pasiekti reikiama informaciją. Tai reiškia, kad šioje byloje pripažintas ir 10 straipsnio pažeidimas.

Europos Žmogaus Teisių Komisijos byloje *X. prieš Vokietiją*¹⁴⁸, pareiškėjas, persikraustydamas į kitus namus, pranešė apie adreso pasikeitimą Vokietijos pašto autoritetingiems asmenims. Tačiau jo advokato siųstas vokas, kuriame buvo Federalinio Teisingumo Teismo sprendimas, buvo per klaidą nusiųstas jo buvusiu adresu, todėl pasiekė pareiškėją per vėlavimą (asmuo nespėjo paduoti apeliacijos dėl minėtojo Teismo sprendimo).

Pareiškėjas skundėsi, kad Pašto nesugebėjimas nusiųsti laišką jo nurodytu adresu pažeidė ir jo teisę gauti informaciją, kurią apima saviraiškos laisvė pagal Konvencijos 10 straipsnį. Tačiau Komisija laikė, kad pagal savo esmę teisė gauti informaciją visų pirma leidžia susipažinti su bendro pobūdžio informacijos ištekliais, kuris negali būti ribojamas pozityviais valdžios veiksmais nebent toks ribojimas yra pateisinamas pagal Konvencijos 10 straipsnio 2 dalį. Tačiau, turint galvoje tai, kad teisė gauti informaciją tam tikromis aplinkybėmis apima suinteresuoto asmens teisę susipažinti su dokumentais, kurie nors nėra paprastai pasiekiami, yra svarbūs tos informacijos gavėjui. Tačiau šioje byloje nebuvo iškilęs klausimas dėl uždraudimo pareiškėjui susipažinti su konkrečia informacija, kuri buvo laiške. Taip pat teisė gauti tokią informaciją per tam tikrą laiko tarpą ypatingu korespondencijos būdu neišplaukia iš 10 straipsnio kaip teisė gauti bet kokią informaciją tokiu būdu, kaip korespondencija yra reguliuojama Konvencijos 8 straipsnio, kuris šiuo atveju yra specialus straipsnis santykiyje su 10 straipsniu. Todėl pareiškėjo teisė gauti informaciją pagal Konvencijos 10 straipsnį nebuvo pažeista.

Byloje buvo prieita prie išvados, kad Konvencijos 8 straipsnis daugiausia liečia pozityvų korespondencijos ribojimą, tačiau jokių būdu negarantuoja idealaus pašto paslaugų teikimo. Taip pat buvo pripažinta, kad Konvencijos 10 straipsnis iš esmės apima susipažinimą su bendrais informacijos ištekliais, tačiau negarantuoja teisės gauti konkrečią informaciją paštu per tam tikrą laiko tarpą.

---

¹⁴⁸ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1980 m. sprendimas byloje *X. v. Federal Republic of Germany* (pareiškimo Nr. 8383/78).

Vadinasi, nagrinėjant susirašinėjimo slaptumo ir saviraiškos laisvės santyki, daugelyje bylų Teismas priėjo prie išvados, kad kadangi korespondencija, telefoninis ir kitas ryšys, saugomas Konvencijos 8 straipsniu, yra taip pat nuomonės reiškimo būdas ir yra akivaizdus ryšys tarp 8 ir 10 Konvencijos straipsnių, tai teisė į bet kokios informacijos gavimą korespondencijos, reguliuojamos 8 straipsniu, pagalba yra *lex specialis* 10-ajam straipsniui, kuris šiuo atveju tampa *lex generalis*.

3.3. TEISĖ Į BŪSTO NELIEČIAMYBĘ IR SAVIRAIŠKOS LAISVĘ

Svarbus yra ir Europos Žmogaus Teisių Konvencijos 8 straipsnio srityje žmogaus teisių į aplinką klausimas. Juk jei tinkamai saugoma teisė į aplinką, tuomet nėra pažeidžiama žmogaus teisė į asmens būsto neliečiamybę, o taip pat nėra pavojaus ir asmens sveikatai.¹⁴⁹

*Guerra ir kiti prieš Italiją*¹⁵⁰ byloje pareiškėjai skundėsi Konvencijos 8 ir 10 straipsnių pažeidimu, kadangi valstybė neinformavo visuomenės apie žalą, kurią sukelia chemijos gamykla. Tačiau Europos žmogaus teisių teismas šioje byloje teigė:

„Laisvė gauti informaciją, kuri yra įtvirtinta 10 straipsnio antroje dalyje, „iš esmės draudžia valdžiai neleisti asmeniui gauti informaciją, kurią kiti norėtų ar siektų suteikti jam. Tai, kad laisvė negali būti aiškinama kaip nustatanti valstybei (...) pozityvių įsipareigojimų rinkti ir platinti informaciją savo pačios nuožiūra.

Tiek, kiek susiję su Konvencijos 8 straipsniu, Teismas teigė, kad „negali būti laikoma, kad Italija kišosi į pareiškėjo privatų ir šeimos gyvenimą; kadangi buvo skundžiamasi ne valstybės veiksmais, o jos neveikimu. Tačiau, nors 8 straipsnio objektas iš esmės yra individo apsauga nuo savavališko valdžios institucijų kišimosi (...), be pirminio negatyvaus įsipareigojimo, pozityvūs įsipareigojimai yra būtini efektyviai privataus ir šeimos gyvenimo apsaugai.¹⁵¹

Dėl 8 straipsnio Teismas pasakė: aplinkos tarša gali paveikti asmens gerovę ir neleisti mėgautis savo namais tokiu būdu, kuris neigiamai paveiktų jų privatų ir šeimos gyvenimą. Pareiškėjai laukė gyvybiškai svarbios informacijos, kuri suteiktų galimybę sužinoti grėsmę,

¹⁴⁹ Goulbourne S. „Airport Noise and the Right to Family Life: A Legitimate Application of Article 8 of the European Convention?“// Liverpool Law Review. Volume 24, Nr. 3/ October 2002.

¹⁵⁰ Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas 1998 m. vasario 19 d. byloje *Guerra and Others v. Italy*. (1996), 26 EHRR 357.

¹⁵¹ *Ibidem*, p. 15, 16.

kurią jie patirtų jei toliau gyventų Manfredonia miestelyje, kuris buvo visiškai neapsaugotas nuo pavojaus, jei gamykloje būtų įvykusi avarija. Taip pat pažymėjo, kad nors Konvencijos 8 straipsnio objektas yra iš esmės apsaugoti individą nuo valdžios institucijų kišimosi, o po šio negatyvaus įsipareigojimo seka pozityvūs įsipareigojimai, kurie yra privalomi norint užtikrinti efektyvią teisės į privatų ir šeimos gyvenimą apsaugą. Dėl šios priežasties Teismas konstatavo, kad valstybė neįvykdė savo pareigos apsaugoti pareiškėjo teisę į privatų ir šeimos gyvenimą ir taip pažeidė 8 straipsnį.¹⁵²

Išnagrinėjęs bylos aplinkybes Teismas pabrėžė, kad šiuo atveju Konvencijos 10 straipsnis nėra taikomas. Peticijos pateikėjai skundėsi, kad valstybė neinformavo visuomenės apie susidariusią riziką dėl netoliese esančių cheminių medžiagų gamykloje įvykusios avarijos. Teismas paskelbė, kad 10 straipsnis „draudžia Vyriausybei imtis veiksmų, siekiant užkirsti kelią visuomenei gauti informaciją, kurią kiti asmenys nori ar gali norėti jai pateikti“. Tačiau nuomonės reiškimo laisvė negali būti aiškinama taip plačiai, kaip apimanti pozityvią valstybės pareigą rinkti ir skleisti informaciją visuomenei esant panašioms kaip šioje byloje sąlygoms.¹⁵³

Kitas būsto neliečiamybės ir saviraiškos laisvės aspektas buvo atskleistas byloje *Ernst prieš Belgiją*¹⁵⁴, kurioje pareiškėjai- keturi žurnalistai ir dvi žurnalistų asociacijos, skundėsi 8 ir 10 straipsnių pažeidimais. 1995 m. liepos mėnesį Sunkių nusikaltimų operatyvinė grupė, vykdanči už bylą atsakingo teisėjo nurodymus, apieškojo trijų Belgijos leidėjų patalpas, „RTBF“ diktoriaus ir trijų žurnalistų namus, taip pat konfiskavo dokumentus ir kompiuterinius diskus. Šie veiksmai buvo susiję su kelių narių valstybinių teisinių paslaugų teikimu dėl informacijos nutekėjimo jautrioje baudžiamojoje byloje. Taigi pareiškėjai teigė, kad ši apieška pažeidė žurnalistiniams informacijos šaltiniams užtikrinamą neliečiamybę ir jų teisę į būsto neliečiamybę bei privataus gyvenimo gerbimą.

Kalbėdamas apie skundą dėl 10 straipsnio pažeidimo, Teismas pažymėjo, kad žurnalistiniai šaltiniai yra viena iš pamatinių sąlygų spaudos laisvei. Be tokios apsaugos, šaltiniai negalėtų padėti spaudai informuoti visuomenę klausimais, liečiančias viešąjį interesą. O pati svarbiausia spaudos, kaip visuomenės sargo (angl. *public watchdog*) funkcija būtų pakirsta, taip pat, kaip ir sugebėjimas teikti tikslią bei patikimą informaciją. Teismas

---

¹⁵² Ibidem, p. 17.

¹⁵³ Jočienė D., Čilinskas K. *Žmogaus teisių apsaugos problemos tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje*. Teisės projektų ir tyrimų centras, 2005. p. 127- 129

¹⁵⁴ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. liepos 15 d. sprendimas byloje *Ernst v. Belgium*. (2004), 39 EHRR 35.

uždavė klausimą, ar tokios priemonės, kaip stambaus masto kratos ir daiktų konfiskavimas pareiškėjų namuose ir leidybos patalpose buvo proporcingos siekiamam tikslui ir būtinos šioje situacijoje. O įvertinęs bylos aplinkybes Teismas teigė, kad Vyriausybė nesilaikė tinkamos pusiausvyros tarp konkuruojančių interesų. Be to, nors ir priežastys buvo susijusios (angl. *relevant*), jos nebuvo pakankamos (angl. *sufficient*) pateisinti tokio didelio masto kratos ir konfiskavimo. Taip pat, kaip ir priemonės nebuvo proporcingos, atsižvelgus į teisėtus tikslus. Dėl šių priežasčių buvo nustatytas 10 straipsnio pažeidimas.

Kalbėdamas apie 8 straipsnį, Teismas teigė, kad namų (angl. *home*) sąvoka apima ir asmens profesines patalpas. Be to, pažymėjo, kad į teises, garantuojamas 8 straipsnio, gali įeiti įmonės teisė į jos verslo buveinės ir patalpų neliečiamybę. Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad nors kratos buvo vykdomos laikantis procesinių taisyklių, reikia nepamiršti to, kad pareiškėjams nebuvo pateikti kaltinimai dėl pažeidimų, o tai reiškia, kad kratos orderiai buvo vykdomi pernelyg plačiai. Taip pat pareiškėjams nebuvo suteikta informacija apie vykdomos operacijos priežastis. Taigi, remiantis išdėstytomis aplinkybėmis, kratos nebuvo proporcingos teisėtam tikslui, todėl buvo pažeistas ir 8 Konvencijos straipsnis.

Todėl bet kuriuo atveju valstybė turi veikti taip, kad būtų užtikrinta sąžininga pusiausvyra tarp viešo intereso ir žmogaus teisės į būsto neliečiamumą.

3.4. TEISĖ Į ŠEIMOS GYVENIMO GERBIMĄ IR SAVIRAIŠKOS LAISVĖ

Taigi, privatumas turi itin suvaržytą santykį su saviraiškos laisve. Šis konfliktas yra akivaizdus, kai sprendžiama byla dėl dviejų žmonių (ypatingai šeimos narių) santykio su informacija, t.y. kai vienas nori ją atskleisti, o kitas reikalauja savo teisės į privatumą. Informacijos dalijimosi problema buvo gerai atskleista amerikiečių byloje *Anonsen prieš Donohue*¹⁵⁵, kurioje žmona atskleidė nacionalinei televizijai tai, kad jos vyras išprievartavo jos dukterį ir kad ji išaugino šį palikuonį, kaip savo pačios sūnų. Tuo tarpu jos buvęs vyras, dukra ir anūkas kartu padavė ją į teismą už privatumo pažeidimą. Atskleista informacija buvo pati jautriausia informacija, kokią tik būtų galima įsivaizduoti, tačiau buvo būtina įvertinti abi puses. Teisė galėti papasakoti savo gyvenimo istoriją yra fundamentali teisė į saviraiškos laisvę dalis. Taip, kaip ir dukra ir anūkas teigė, kad informacijos intymumas jų atžvilgiu reiškė, kad ji neturėtų būti atskleista, nes būtų pažeista teisė į šeimos gyvenimo gerbimą, taip

¹⁵⁵ *Anonsen v Donohue* (1993) 857 S.W.2d 700 (Tex. App.).

pat ir žmona ginčijo, kad tas jautrumas reiškė, kad ji turi teisę tą informaciją atskleisti. Teismas sutiko su šiuo aiškinimu ir palaikė žmonos teisę į saviraiškos laisvę. Tokiu būdu buvo įtvirtinta saviraiškos laisvės viršenybė santykyje su teise į šeimos gyvenimo gerbimą.¹⁵⁶

Teisė į šeimos gyvenimo gerbimo apsaugą taip pat reikalauja, kad būtų atsižvelgiama į asmens požiūrį į šeimą. Tam tikra Teismo diskusija *Open Door Counselling ir Dublin Well Woman prieš Airiją*¹⁵⁷ pasiūlė, kad embriono gyvenimo neliečiamumas, kaip jis yra pripažįstamas tarptautinėje teisėje, nėra pakankamai svarus, kad būtų viršesnis už saviraiškos laisvę pagal 10 Konvencijos straipsnį santykyje su teise gerbti moters privatą ir šeimos gyvenimą pagal 8 straipsnį.¹⁵⁸

Todėl galiausiai minėtoje byloje Teismas priėjo išvadą, kad kompanijoms pareiškėjoms paskirti apribojimai, trukdantys joms informuoti nėščias moteris apie Didžiojoje Britanijoje esančių klinikų, kuriose daromi abortai, vietą, pavadinimus ar susisiekimo su jomis būdus, buvo 10 straipsnio nuostatų pažeidimas.

Tuo tarpu kompanijos pareiškėjos skundėsi, *inter alia*, kad apribojimas pažeidė jų teisę skleisti informaciją, kuri garantuojama 10 straipsnyje. Nors priimtas nutarimas buvo įstatymo nustatytas ir juo buvo siekiama teisėto tikslo- apsaugoti moralę, kurios vienas iš aspektų Airijoje yra negimusių vaikų teisės į gyvenimą apsauga, Teismas padarė išvadą, kad pareiškėjams paskirti apribojimai yra neproporcingi siekiamam tikslui.¹⁵⁹

Kartais 8 straipsnis papildo kitas teises šeimos aplinkoje, tokias kaip teisė gauti informaciją, susijusią su asmens „šeimos gyvenimu“ pagal 10 Konvencijos straipsnį. Dėl specifinio šeimos gyvenimo statuso, visada buvo primenama, kad atvirumas yra labai svarbus santykiuose tarp valstybės agentūrų ir tėvų priimant rūpinimosi vaikais sprendimus. Jau analizuotoje byloje *Gaskin prieš Jungtinę Karalystę*¹⁶⁰ Teismas teigė, kad asmuo, kuris užaugo valstybinėje globos įstaigoje, turi teisę gauti visą informaciją apie jo elgesį su juo Globos įstaigoje. Taip pat labai svarbu neatimti iš asmens galimybės sužinoti savo asmeninę istoriją, kuri leidžia suprasti, kaip dabartinis gyvenimas buvo paveiktas surogatinės šeimos.

---

¹⁵⁶ Barber N. W. *A Right to Privacy*.//Public Law. 2003, Win 602- 610.

¹⁵⁷ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m. spalio 29 d. sprendimas byloje *Open Door Counselling and Dublin Well Woman v. Ireland*. (1992) 15 E.H.R.R. 244.

¹⁵⁸ Feldman D. *The Developing Scope of Article 8 of the European Convention on Human Rights*.// European Human Rights Law Review. 1997, 3, p. 265- 274.

¹⁵⁹ Freedom of expression in Europe: Case-Law concerning Article 10 of the European Convention on Human Rights. Strasbourg 2002. p.47.

¹⁶⁰ Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas 1989 m. liepos 7 d. byloje *Gaskin v. United Kingdom* (1990), 12 EHRR 36.

Minėtoje byloje pareiškėjas skundėsi nesuteikta galimybe susipažinti su visa jo vaikystę liečiančia istorija. Pareiškėjas, priešingai, nei daugelyje tokio pobūdžio bylų, nesiskundė, kad tokia informacija apie jį buvo renkama ir laikoma. Atvirkščiai, jam nebuvo suteikta galimybė susipažinti su tokia informacija, o tai pažeidė jo teisę į privataus ir šeimos gyvenimo apsaugą pagal 8 straipsnį. Dar Teismas papildė, kad nesuteikimas asmeniui teisės priesti prie informacijos apie jį šiuo atveju nepažeidžia Konvencijos 10 straipsnio. Taip pat Teismas pripažino, kad „asmenys, esantys pareiškėjo situacijoje, turi gyvybiškai svarbų interesą (angl. *vital interest*), ginamą Konvencijos, gauti informaciją, reikalingą sužinoti ir suprasti jų vaikystės bei ankstyvo vystymosi aplinkybes“.¹⁶¹

Bendrai, Konvencijos 8 straipsnis pagal savo prigimtį, turi padėti vaikams pažinti ir suprasti jų vaikystę. Todėl iš vienos pusės, kadangi nėra įtvirtintos asmens teisės susipažinti su visais įrašais ir turima informacija Globos įstaigoje augusiems asmenims, todėl atsisakymas duoti tokį sutikimą automatiškai nereikš teisės į šeimos gyvenimą pažeidimo. Tačiau iš kitos pusės, jei nėra įtvirtinta jokių nuostatų dėl atsisakymo susipažinti su informacija, patikrinimo sistemos, tai jau pažeistų 8 straipsnio leidžiamas ribas.¹⁶²

Kadangi minėta tema Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika nėra išvystyta, dėl šios priežasties yra pakankamai sunku apibūdinti santykį tarp teisės į privataus ir šeimos gyvenimo apsaugą (Konvencijos 8 straipsnis) bei saviraiškos laisvės (Konvencijos 10 straipsnis) nagrinėjant sąlytį tarp „šeimos gyvenimo“ ir saviraiškos laisvės. Be to šia tema Teismas plačiau nėra pasisakęs, išskyrus *Gaskin prieš Jungtinę Karalystę* bylą, kurioje buvo didesnis dėmesys buvo atkreiptas į teisę į informaciją 10 straipsnio prasme, o dėl teisės į privataus ir šeimos gyvenimo apsaugą buvo tik pasakyta, kad kadangi individui nebuvo sudarytos sąlygos susipažinti su gyvybiškai svarbia (angl. *vital interest*) informacija, buvo nustatytas Konvencijos 8 straipsnio pažeidimas.

---

¹⁶¹ Kilkelly U. *The right to Private and family life*. Strasbourg: Council of Europe. 2001. p. 38.

¹⁶² Jacobs and White. *European Convention on Human Rights*. Third Edition. Oxford University Press. 2002. p. 261.

1. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnyje įtvirtinta teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą traktuotina kaip valstybės garantuojama asmens teisė saugoti savo fizinį ir socialinį vientisumą bei asmens tapatybę, nuspręsti asmeninės erdvės ir asmeninės informacijos skleidimo ribas, o taip pat tai yra valstybės reikalavimas kitiems asmenims- gerbti šią teisę. Taip pat teisė į privatumą apima neteisėtas privačių fotografų publikacijas, apsaugą nuo piktnaudžiavimo privačiomis komunikacijomis, apsaugą informacijos, kuri laikoma konfidencialia.
2. Konvencijos 10 straipsnio ginama nuomonės reiškimo laisvė yra svarbi ne tik kaip tokia laisvė, tačiau ji vaidina esminį vaidmenį ir kitų Konvencijoje numatytų teisių įgyvendinimui. Ši laisvė yra pagrindinis veiksnys demokratinės visuomenės vystymuisi ir kiekvieno individo tobulėjimui.
3. Saviraiškos laisvė gali konfliktuoti su kitomis žmogaus teisėmis, įtvirtintomis Konvencijoje, ir pirmiausia su 8 straipsniu, kuris garantuoja teisę į privataus gyvenimo apsaugą.
4. Teisė į privatumą, įtvirtinta Konvencijos 8 straipsnyje, turėtų saugoti individą ne tik nuo valdžios institucijų kišimosi, bet ir nuo privačių asmenų kišimosi, įskaitant ir žiniasklaidą. Žurnalistai turėtų veikti garbingai, remdamiesi tiksliais faktiniais pagrindais ir teikti „patikimą ir tikslią“ informaciją, suderinamą su žurnalistikos etikos normomis“, taip pat laikydamiesi kišimosi į privatų gyvenimą ribų pagal Konvencijos 8 ir 10 straipsnių antrąsias dalis.
5. Nuomonės reiškimo laisvė leidžia individui kritikuoti Vyriausybę ar valstybės tarnautojus bei politikus dėl tam tikrų jų veiksmų, aišku, neperžengiant 10 straipsnio 2 dalyje nustatytų sąlygų ir apribojimų bei nepažeidžiant šių asmenų teisės į jų privataus ir šeimyninio gyvenimo apsaugą pagal Konvencijos 8 straipsnį.
6. Tačiau net ir informacijai apie viešųjų asmenų privatų gyvenimą yra taikomi skirtingi kriterijai, atsižvelgiant į viešojo asmens (angl. *public figure*) statusą ir veiklą. Bene didžiausias informacijos pralaidumas (informacijos skleidimo ribos) leistinas politikų ir valstybės pareigūnų atžvilgiu, truputį mažesnis- visuomenėje žymių žmonių (įskaitant ir garsenybes) atžvilgiu, tačiau visiškai kitoks, siekiant apsaugoti teisėjų ir teismų autoritetą.
7. Atsižvelgiant į informacijos skleidimo viešųjų ir privačių asmenų ypatumus, taip pat reikėtų nepamiršti, kad ir vieši asmenys taip pat turi teisę į privatų gyvenimą ir jų privatumo

teisių apsaugą bei konfidencialumą, nors jų vieša padėtis paveikia jų gyvenimą ir veda prie kruopštaus jų gyvenimo aptarinėjimo.

8. Tuo tarpu ryškiausias 8 ir 10 straipsniuose įtvirtintų vertybių konfliktas slypi įtampoje tarp saviraiškos laisvės, visuomenės teisės būti tinkamai informuota apie svarbius jos gyvenimo aspektus (visuomenės teisė gauti aktualią informaciją) ir individo teisės į privatumą.
9. Be to, saviraiškos laisvė apima ir individo teisę gauti iš valstybės turimą informaciją, liečiančią jo „privatų gyvenimą“ (Konvencijos 8 straipsnio prasme), tačiau tai jokių būdu nėra absoliuti individo teisė. Konvencijos 10 straipsnis negarantuoja besąlyginės individo teisės prieiti prie bet kokios jį dominančios informacijos.
10. Tam tikrais atvejais Strasbūro institucijos pripažino, kad 10 straipsnis yra netaikomas, kadangi ginčijamas klausimas aiškiai pateko į kito, labiau specifinio straipsnio sferą. Šiuo požiūriu labai svarbu Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje įtvirtinta taisyklė, kad kadangi korespondencija ir kitoks ryšys, saugomas Konvencijos 8 straipsniu, yra taip pat nuomonės reiškimo būdas ir yra akivaizdus ryšys tarp 8 ir 10 straipsnių, tai teisė į bet kokios informacijos gavimą korespondencijos, reguliuojamos 8 straipsniu, pagalba yra *lex specialis* 10 straipsniui, kuris šiuo atveju tampa *lex generalis*.
11. Teisėtas visuomenės interesas suprantamas kaip visuomenės teisė gauti informaciją apie įstatymo saugomą žmogaus privatų gyvenimą tais atvejais, kai būtina apsaugoti kitų asmenų teises ir laisves nuo neigiamų pasekmių. Europos Žmogaus Teisių Teismas, nustatydamas, ar valstybės įsikišimas į nuomonės reiškimo laisvę buvo teisėtas, kiekvienu atveju analizuoja „*fair balance*“ (liet. teisingos pusiausvyros) principą. Tai reiškia, iš vienos pusės yra aiškinamasi, ar toks valstybės įsikišimas iš tikrųjų buvo būtinas ir proporcingas siekiamam teisėtam jos tikslui, o iš kitos pusės, yra sveriami visuomenės poreikiai; t.y., tikrinama, ar iš tikrųjų visuomenė buvo suinteresuota žinoti apie draudžiamas skelbti mintis, ar tai iš tikrųjų yra jai aktualūs visuomenės gyvenimo klausimai („*pressing social needs*“ aspektas).
12. Interesų pusiausvyros testas turi būti taikomas esant kolizijai tarp Konvencijos 8 ir 10 straipsnių. Ten, kur viena Konvencijoje įtvirtinta teisė susiduria su kita teise, yra būtina rasti pagrįstą pusiausvyrą (angl. *reasonable balance*) ir nuspręsti kuri teisė turi viršenybę konkrečioje situacijoje. Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija aiškiai neapibrėžia nei ribų tarp minėtų dviejų teisių, nei šios kolizijos šalinimo būdų, todėl proporcingumo ir būtinumo principai demokratinėje visuomenėje turi būti taikomi nurodytose konfliktinėse situacijose.

NORMINĖ LITERATŪRA:

1. 1950m. *Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija*. Valstybės žinios, 1995, Nr. 40-987.
2. *Reccomendations and Resolutions adopted by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe in the media field*. Directorate of Human Rights. Strasbourg. 1997.
3. Council of Europe Resolution 1165 (1998) *Right to Privacy*. Assembly debate on 26 June 1998 (24th Sitting).

SPECIALIOJI LITERATŪRA:

1. Jočienė D., Čilinskas K. *Žmogaus teisių apsaugos problemos tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje*. Teisės projektų ir tyrimų centras, 2005.
2. Jočienė D., Čilinskas K. *Žmogaus teisių apsaugos problemos tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje*. Vilnius, 2004.
3. *Privacy and Human Rights 1999*. An international survey of privacy laws and developments. Electronic Privacy information center Washington, DC. USA.
4. Jacobs and White. *European Convention on Human Rights*. Third Edition. Oxford University Press. 2002.

5. Harris D. J., O'Boyle M., Warbrick C. *Law of European Convention on Human Rights*. London: Butterworths, 1999.
6. Harris D. J., O'Boyle M., Warbrick C.. *Law on the European Convention on Human Rights*. Butterworths, London, Dublin, Edinburgh, 1995.
7. Kilkelly U. *The right to Private and family life*. Strasbourg: Council of Europe. 2001.
8. Tulkens Fr. *Freedom of expression and information in a democratic society and the right to privacy under the ECHR: a comparative look at Articles 8 and 10 of the ECHR*. In: Freedom of expression and the right to privacy. Strasbourg Conference 23 September 1999. Conference Reports. Media Division. Directorate General of Human Rights. Council of Europe. Strasbourg. 2000.
9. Gomien D., Harris D., Zwaak L. *Law and Practise of the European Convention on Human Rights and the European Social Charter*. Council of Europe Publishing. 1996.
10. Feldman D. *Civil Liberties and Human Rights in England and Wales*. Oxford: Clarendon Press. 1993.
11. Case- Law concerning Article 10 of the European Convention on Human Rights. 50th anniversary of the European Convention on Human Rights. Strasbourg. 2000.
12. Freedom of expression in Europe: Case-Law concerning Article 10 of the European Convention on Human Rights. Strasbourg. 2002.
13. Beloff M. J. *Politician and Press*. In Jack Beatson, Yvonne Crips/ed./Freedom of Expression and Freedom of Information. Oxford University Press. 2000.
14. Goulbourne S. *Airport Noise and the Right to Family Life: A Legitimate Application of Article 8 of the European Convention?//* Liverpool Law Review. Volume 24, Nr. 3/ October 2002.
15. Phillipson G. *Judicial Reasoning in Breach of Confidence Cases under the Human Rights Act: not taking Privacy Seriously. //* European Human Rights Law Review. 2003.
16. Prosser W. L. *Cases and Materials on Torts*. Westbury, New York: the Foundation Press, Inc. 1994.
17. Clayton R., Tomlinson H. *The Law of Human Rights*.Oxford. 2000.
18. Tomlinson H. *Privacy and Expression: Convention Rights and Interim Injunctions. //* European Human Rights Law Review. // 2003.
19. Mendel T. *The right of the public to known and freedom of entertainment: information seen from the consumer's angle*. In: Starsbourg Conference 23 September 1999.

- Conference Reports. Media Division. Directorate General of Human Rights. Council of Europe. Strasbourg, 2000.
20. Deringer K. F. *Privacy and the Press: the Convergence of British and French Law in Accordance with the European Convention of Human Rights.* //Penn State International Law Review//. 22 PENNSILR 191. 2003.
  21. Barber N. W. *A Right to Privacy.* // Public Law.// 2003.
  22. Milmo P. *Courting the Media.*// European Human Rights Law Review. 2003.
  23. Feldman D. *The Developing Scope of Article 8 of the European Convention on Human Rights.*// European Human Rights Law Review. 1997.
  24. Smith S. *A Shabby State of Affairs- Disclosure of Sexual Facts against the Individual's Consent. Striking the Balance, Pre-Publication between Articles 8 (Privacy) and 10 (Freedom of Expression).* // Entertainment Law Review. 2002.
  25. McDonald B. *Privacy, Princesses and Paparazzi.*// New York Law School Law Review. 2005- 2006.
  26. Brett. J. *Private life: no common law for presidents, princesses and the public.* Prieiga per internetą: <http://lawzone.thelawyer.com/cgi-bin/item.cgi?id=111335> [2006 12 01]
  27. Jočienė D. *Freedom of expression and the right to privacy.*// VU Mokslo darbai Teisė. 2001, Nr. 38.
  28. Jočienė D. *Europos žmogaus teisių konvencijos 10 straipsnio taikymo praktika.* // VU Mokslo darbai. Teisė. 2001, Nr. 39.
  29. Žiobienė E. *Informacijos apie privatų žmogaus gyvenimą apsauga.* Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai.// Teisė (01 S) Vilnius, 2003.
  30. Žiobienė E. *LR Konstitucijoje įtvirtinta privataus gyvenimo apsauga: informacijos skleidimo apie viešusius ir privačiuosius asmenis skirtumai.* // *Jurisprudencija, 2002. T 30 (22).*
  31. Žiobienė E. *Aktualios konstitucinės teisės į privatų gyvenimą apsaugos problemos.* *Jurisprudencija.* 2005, T. 64(56).
  32. Ežerskytė A. *Kas apgins privatų žmogaus gyvenimą?* // *Justitia.* 1998 m. Nr. 2.
  33. Birmontienė T. *Ižanginis žodis// Teisminė valdžia ir visuomenė (konferencijos medžiaga),* Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras, 1999.
  34. Valančius V. *Ar teismas gali patikti visiems?// Teisminė valdžia ir visuomenė (konferencijos medžiaga),* Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras. 1999.

35. Civilka M. *Asmens duomenų apsauga Tarptautinėje ir EB teisėje*. VU TF. Vilnius, 2001.

36. Prieiga per internetą:

<<http://www.charity-commission.gov.uk/supportingcharities/ogs/g071c002.asp#a3>> [žiūrėta 2006 12 10].

PRAKTINĖ MEDŽIAGA:

1. Europos žmogaus teisių teismo 1980 m. lapkričio 6 d. sprendimas byloje *Van Oosterwijk v. Belgium*. (1980), EHHR 7.
2. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1998m. liepos 30d. sprendimas byloje *Sheffield and Horsham v. United Kingdom*. (1999), 27 EHRR 163.
3. Europos žmogaus teisių teismo 2002 m. liepos 11 d. sprendimas byloje *I. v. The United Kingdom*. (2003), 36 EHRR 53.
4. Europos žmogaus teisių teismo 2003 m. spalio 9 d. sprendimas byloje *Slivenko v. Latvia*. (2004), 39 EHRR 24.
5. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1994 m. gegužės 26 d. sprendimas byloje *Keegan v. Ireland*. (1994), 18 EHRR 342.
6. Europos žmogaus teisių teismo 1997 m. birželio 25 d. sprendimas byloje *Halford v. The United Kingdom*. (1997), 24 EHRR 523.
7. Europos žmogaus teisių teismo 1998 m. kovo 25 d. sprendimas byloje *Kopp v. Switzerland*. (1999), 27 EHRR 91.
8. Europos žmogaus teisių teismo 1990 m. balandžio 27 d. sprendimas byloje *Kruslin v. France*. (1990), 12 EHRR 547.
9. Europos žmogaus teisių teismo 1990 m. kovo 27 d. sprendimas byloje *Huvig v. France*. (1990), 12 EHRR 528.
10. Europos žmogaus teisių teismo 2003 m. liepos 17 d. sprendimas byloje *Craxi v. Italy*. (2004), 38 EHRR 47.
11. Europos žmogaus teisių teismo 1994 m. Gruodžio 9 d. sprendimas byloje *Lopez Ostra v. Spain*. (1995), 20 EHRR 277.
12. Europos žmogaus teisių teismo 1983 m. spalio 24 d. sprendimas byloje *Silver and Others v. United Kingdom*. (1983), 5 EHRR 347.
13. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2001 m. spalio 2 d. sprendimas byloje *Hatton and Others v. United Kingdom*. (2002), 34 EHRR 1.
14. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. lapkričio 16 d. sprendimas byloje *Móreno Gomez v. Spain*. (2005), 41 EHRR 40.

15. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m. gruodžio 16 d. sprendimas byloje *Niemietz v. Germany*. (1992), 16 EHRR 97.
16. Europos žmogaus teisių teismo 1979 m. birželio 13 d. sprendimas byloje *Marckx v. Belgium*. (1979- 1980), 2 EHRR 330.
17. Europos žmogaus teisių te(ismo 1985 m. kovo 26 d. sprendimas byloje *X and Y v. Netherlands*. (1986), 8 EHRR 235.
18. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1979 m. gegužės 5 d. sprendimas byloje *X and Church of Scientology v. Sweden*. (Pareiškimo Nr. 7805/77), 16 D & R 68.
19. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1979 m. balandžio 26 d. sprendimas byloje *Sunday Times v. United Kingdom*. (1979- 1980), 2 EHRR 245.
20. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1991 m. lapkričio 26 d. sprendimas byloje *Observer and Guardian v. United Kingdom*. (1992), 14 EHRR 153.
21. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1976 m. gruodžio 7 d. sprendimas byloje *Handyside v. United Kingdom*. (1976), 1 EHRR 737.
22. Europos žmogaus teisių teismo 1986 m. liepos 8 d. sprendimas byloje *Lingens v. Austria*. (1986), 8 EHRR 407.
23. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. kovo 16 d. sprendimas byloje *Özgür Gündem v. Turkey*. (2001), 31 EHRR 49.
24. Europos žmogaus teisių teismo 2002 m. liepos 11 d. sprendimas byloje *Christine Goodwin v. United Kingdom*. (2002), 35 EHRR 18.
25. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1986 m. rugpjūčio 28 d. sprendimas byloje *Glaser v. Germany*. (1987), 9 EHRR 25.
26. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1999 m. sausio 21 d. sprendimas byloje *Fressoz and Roir v. France*. (2001), 31 EHRR 2.
27. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1995 m. balandžio 27 d. sprendimas byloje *Piermont v. France*. (1995), 20 EHRR 301.
28. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1990 m. kovo 28 d. sprendimas byloje *Groppera Radio AG and Others v. Switzerland*. (1990), 12 EHRR 321.
29. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1994 m. vasario 24 d. sprendimas byloje *Casado Coca v. Spain*. (1994), 18 EHRR 1.
30. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1994 m. liepos 23 d. sprendimas byloje *Jacobowski v. Germany*. (1995), 19 EHRR 64.

31. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1989 vasario 22 d. sprendimas byloje *Barford v. Denmark*. (1989), EHRR 493.
32. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1985 m. gegužės 25 d. sprendimas byloje *Barthold v. Germany*. (1985), 7 EHRR 383.
33. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m. liepos 25 d. sprendimas byloje *Thorgeir Thorgeirson v. Iceland*. (1992), 14 EHRR 843.
34. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1988 m. gegužės 24 d. sprendimas byloje *Müller and Others v. Switzerland*. (1991), 13 EHRR 212.
35. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m. balandžio 23 d. sprendimas byloje *Castells v. Spain*. (1992), 14 EHRR 445.
36. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1997 m. liepos 1 d. sprendimas byloje *Oberschlick v. Austria*. (1998), 25 EHRR 357.
37. *Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m. rugpjūčio 28 d. sprendimas byloje Schwabe v. Austria*. (Pareiškimo Nr. 13704/88).
38. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1990 m. gegužės 22 d. sprendimas byloje *Weber v. Switzerland*. (1990), 12 EHRR.
39. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1997 m. vasario 24 d. sprendimas byloje *De Haes v. Gijssels v. Belgium*. (1998), 25 EHRR 1.
40. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1995 m. kovo 22 d. sprendimas byloje *M. Payer & Oberschlick v. Austria*. (1996), 21 EHRR 1.
41. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1999 m. sausio 21 d. sprendimas byloje *Janowski v. Poland*. (2000), 29 EHRR 705.
42. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1997 m. rugpjūčio 27 d. sprendimas byloje *Worm v. Austria*. (1998), 25 EHRR 454.
43. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. gegužės 18 d. sprendimas byloje *Plon v. France*. (2006), 42 EHRR 36.
44. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. liepos 24 d. sprendimas byloje *Von Hannover v. Germany*. (2005), 40 EHRR 1.
45. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2001 m. vasario 6 d. sprendimas byloje *Tammer v. Estonia*. (2003), 37 EHRR 43.
46. Europos žmogaus teisių 1997 m. vasario 25 d. sprendimas byloje *Z. v. Finland*. (1998), 25 EHRR 371.

47. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1987 m. kovo 26 d. sprendimas byloje *Leander v. Sweden*. (1987), 9 EHRR 433.
48. Europos žmogaus teisių teismo 1989 m. liepos 7 d. sprendimas byloje *Gaskin n. United Kingdom*. (1990), 12 EHRR 36.
49. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. liepos 6 d. sprendimas byloje *Segerstedt-Wiberg v. Sweden*. (2007), 44 EHRR 2.
50. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2005 m. spalio 19 d. sprendimas byloje *Roche v. United Kingdom*. (2006), 42 EHRR 30.
51. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. liepos 27 d. sprendimas byloje *Sidabras ir Džiautas v. Lithuania*. (2006), 42 EHRR 6.
52. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1980 m. sprendimas byloje *X. v. Federal Republic of Germany* (pareiškimo Nr. 8383/78).
53. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m. rugsėjo 24 d. sprendimas byloje *Herczegfalvy v. Austria*. (1993), 15 EHRR. 437.
54. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas 1998 m. vasario 19 d. byloje *Guerra and Others v. Italy*. (1996), 26 EHRR 357.
55. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. liepos 15 d. sprendimas byloje *Ernst v. Belgium*. (2004), 39 EHRR 35.
56. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m. spalio 29 d. sprendimas byloje *Open Door Counselling and Dublin Well Woman v. Ireland*. (1992) 15 E.H.R.R. 244.
57. Jungtinės Karalystės Apeliacinio Teismo 2004 m. gegužės 6 d. sprendimas byloje *Campbell v. MGN Limited*. (2004) UKHL 22.
58. Jungtinės Karalystės Lordo Kanclerio Divizijos Teismo 2002 m. gruodžio 3 d. sprendimas byloje *Douglas v. Hello! Ltd (No. 2)*, [2002] EWHC 2560; 2002 WL 31599704 (Ch D).
59. JAV Aukščiausiojo Teismo sprendimas byloje *Theakston v. MGN Limited* (2002) EWHC 137; (2002) E.M.L.R. 22 (QBD).
60. JAV Aukščiausiojo Teismo sprendimas byloje *A v. B Plc* (2002) EWCA Civ 337; (2003) Q.B. 195 (CA (Civ Div)).
61. JAV Aukščiausiojo Teismo sprendimas byloje *Duchess of Argyll v. Duke of Argyll*, 1967 Ch. 302 (1967).
62. JAV Aukščiausiojo Teismo sprendimas byloje *Anonsen v. Donohue* (1993) 857 S.W.2d

Europos žmogaus teisių konvencijos 10 straipsnyje numatyta saviraiškos laisvė apima laisvę gauti informaciją ir idėjas bei laisvę jas skleisti. Konvencijos 8 straipsnyje įtvirtinta kiekvieno asmens teisė į privataus ir šeimos gyvenimo apsaugą, būsto neliečiamumą ir susirašinėjimo slaptumą.

Įgyvendinant vieną Konvencijoje numatytą teisę dažnai kyla kitų įtvirtintų teisių gynimo problema. Ypač tai aktualu taikant Konvencijos 10 straipsnį, kuris labai dažnai konfliktuoja su Konvencijos 8 straipsniu. Esminis principas, kuriuo vadovaujasi Europos žmogaus teisių teismo praktikoje, pagrįstas tuo, kad Konvencijos 10 straipsnyje įtvirtinta nuomonės reiškimo laisvė negali pažeisti asmens teisės į jo privataus gyvenimo neliečiamumą.

Europos Žmogaus Teisių Teismas nėra nustatęs konkrečių privataus gyvenimo apsaugos ir nuomonės reiškimo laisvės ribų, t.y. kiekvienu konkrečiu atveju turi būti atsižvelgiama į esamą situaciją ir šios situacijos aplinkybes. Interesų balanso principas turi būti taikomas praktiškai įgyvendinant Konvencijos 8 straipsnį ir 10 straipsnį. Būtina rasti "pagrįsta balansą" ir nuspręsti, kokia Konvencijoje garantuojama teisė konkrečiu atveju turi viršenybę kitos teisės atžvilgiu.

Teismas visų pirma analizuoja tokius kriterijus: ar nuomonės reiškimo laisvė atitinka visuomenės interesą žinoti tam tikrą faktą ar situaciją, ar šis visuomenės interesas yra svarbesnis už asmens privataus gyvenimo apsaugą, ar tam tikros informacijos paskelbimas yra pagrįstas egzistuojančiu visuomenės poreikiu. Todėl būtina vadovautis proporcingumo, privataus gyvenimo apsaugos ir būtinumo demokratinėje visuomenėje principais.

SUMMARY

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE RIGHT TO RESPECT FOR ONE'S PRIVATE LIFE AND THE RIGHT TO FREEDOM OF EXPRESSION ACCORDING TO THE EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS

Article 10 of the European Convention for the Protection of Human Rights is devoted to the freedom of expression, which includes freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas. Article 8 of the Convention protects private and family life, home, correspondence of every individual.

By implementing one Conventional right a problem of other right's protection often occurs. It is a matter of great relevance while implementing Article 10 of the Convention which very often conflicts with Article 8 of the Convention. The fundamental principle which European Court of Human Rights invokes in his case-law is based on the view that freedom of expression which is guaranteed in Article 10 of the Convention, cannot violate the right to respect for one's private life.

European Court of Human Rights has not set down particular limits of the private life's protection and freedom of expression. It means that in each case the Court has to examine the existing situation and its circumstances. So the principle of "interest balance" has to be applied while implementing Articles 8 and 10 of the Convention in practice. It is essential to find the "fair balance" and to decide, which right guaranteed under the Convention will have the priority over another in each case.

Firstly, the Court has to analyze these criterions: whether the freedom of expression satisfy the public's interest to get particular information about certain facts or situation, whether this public's interest is more important than protection of one's private life, whether publication of certain information is justified under "pressing social needs". That is why it is fundamental to follow the principles of proportionality, respect for one's private life and necessity in democratic society.